

DIALOGPLANERING

En fallstudie om delaktighet med fokus på ekosystemtjänster i Vaggeryds kommun

Collaborative planning

– a case study in participation with a focus on ecosystem services in the municipality of Vaggeryd

Anna Bergqvist

Mastersprojekt • 30 hp

Mastersprogrammet Hållbar stadsutveckling – ledning, organisering och förvaltning

Alnarp, 2018

Dialogplanering – en fallstudie om delaktighet med fokus på ekosystemtjänster i Vaggeryds kommun

Collaborative planning – a case study in participation with a focus on ecosystem services in the municipality of Vaggeryd

Anna Bergqvist

HANDLEDARE: Helena Mellqvist, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning, Alnarp

EXAMINATOR: Christine Haaland, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning, Alnarp

BITRÄDANDE EXAMINATOR: Lisa Norfall, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning, Alnarp

POÄNG: 30 hp

NIVÅ: Avancerad A2E

KURS: Master's Project in Landscape Architecture, EX0814

PROGRAM: Mastersprogrammet Hållbar stadsutveckling – ledning, organisering och förvaltning

PUBLICERINGSORT: Alnarp

PUBLICERINGSÅR: 2018

OMSLAGSFOTON: Vyer från Vaggeryds kommun. Fotograf: Mattias Bokinge. Material tillhandahållet från och publicerat med tillstånd av Vaggeryds kommun.

UPPHOVSRÄTT: © Anna Bergqvist, bergqvist.anna@gmail.com

Om inget annat uppges är författaren upphovsman till bilder/kartor/illustrationer.

Grafik över ekosystemtjänster, Figur 4: White arkitekter (c/o City). Publicerat med tillstånd av White.

Grafik över Globala målen, Figur 5: Globala målen (u.å.). Logotyper. Tillgänglig:

<http://www.globalamalen.se/material/logotyper/> [2018-05-30].

PUBLIKATION ONLINE: <http://stud.epsilon.slu.se>

NYCKELORD: delaktighet, dialog, collaborative planning, dialogplanering, ömsesidiga lärandeprocesser, ekosystemtjänster, grön infrastruktur, grönstrukturplanering.

SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap (LTV)

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

FÖRORD

Naturen betyder otroligt mycket för mig. Det är här jag hämtar energi och får inspiration. Det är ute i naturen som jag njuter av årstidernas växlingar, löpträningar, cyklar eller tar mig runt till fots med en ryggsäck på ryggen. Det är här jag gärna lägger mig på en filt och njuter av tystnaden. Det är också här jag fördjupat min förståelse för ekologiska samband och kunskap om biologisk mångfald.

Naturen bidrar med en mängd tjänster till oss, och det här är några exempel på så kallade ekosystemtjänster som jag själv väldigt konkret märker av. Men ekosystemtjänster kan också handla om insekternas pollinering av växter, om den jordmånsbildning som sker som gör att vi människor kan odla på våra jordar och om naturens reglering av sådant som temperatur och vattenflöden. Begreppet ekosystemtjänster är ett sätt att synliggöra alla dessa tjänster som naturen bidrar med till oss människor. Det uppmärksammas allt mer både politiskt och inom forskningen att de här perspektiven behöver integreras i samhällsplaneringen om vi ska skapa hållbara och resilienta landskap.

Efter att ha arbetat ett par år med miljö- och ekologiska frågor i sena planeringsskeden på ett konsultföretag har det många gånger slagit mig hur expertorienterad planeringen är. Utredningar görs ofta av universitetsutbildade experter och beslut fattas utifrån denna expertkunskap. Men var kommer de människor in i processen som använder landskapet och de platser projekten berör? Människor som också kan betraktas som experter genom att de har en personlig relation till sitt landskap. Hur kan de involveras och på vilket sätt?

Det här arbetet skrivs som det sista momentet av min mastersutbildning på programmet *Hållbar stadsutveckling – ledning, organisering och förvaltning*. Under de här två åren av masterstudier har jag i uppsatser och projektarbeten ständigt återkommit till frågan om hur människor kan involveras i planeringen av vårt gemensamma landskap och hur vi studenter i en framtida roll som planerare kan skapa ett samhälle tillsammans med medborgarna snarare än för dem. Min ingång till det här examensarbetet startar därför i gränslandet mellan ekologiska och sociala perspektiv.

Jag hoppas att det här examensarbetet utifrån en fallstudie i Vaggeryds kommun kan ge en bild av hur man skulle kunna jobba med delaktighet kring frågor som ekosystemtjänster, men också vilka möjligheter och hinder som kan finnas.

Det här arbetet hade aldrig kommit till utan stöd från andra. Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Helena Mellqvist som har varit ett fantastiskt stöd genom hela processen och hjälpt mig med att ta projektet från idé till en färdig produkt. Jag vill också tacka Madeleine Larsson och Hanna Grönqvist på Vaggeryds kommun för att ni bjudit in mig att delta i er process med att ta fram en ny grönstrukturplan. Tack också till er som tagit er tid att träffa mig för en intervju, det har varit mycket värdefullt för arbetsprocessen och dess resultat.

Slutligen, ett stort tack till Mattias Gustavsson som varit ett fantastiskt stöd under både toppar och dalar. Du har fått mig att sätta mitt arbete i ett större perspektiv och aldrig tvivlat på att jag skulle komma i mål.

Anna Bergqvist
Alnarp, september 2018

ABSTRACT

Integration of ecosystem services has become a prioritized goal within spatial planning in Sweden, and the responsibility for its implementation lies mainly within the municipalities. Strategic planning documents, such as a green structure plan, is one way of integrating this perspective. At the same time, the importance of collaboration and participation of the civil society in planning has become more important during the last decades. It is commonly seen as a precondition for sustainable development in the current political debate as well as within the research society.

This case study aims to examine the preconditions for citizen participation within a Swedish municipality, but also participation within the municipality organization itself, as a part of a green structure planning project. It investigates how participation, and more specifically a mutual learning process, could be designed. Finally, the study examines the possibilities and obstacles for long term participation with the focus on ecosystem services and green infrastructure, the main themes of the green structure plan. The case study is conducted in the municipality of Vaggeryd, located in the county of Jönköping in Sweden.

Through active participation during work meetings and conversations with the project team in the municipality, this study has become a part of the initial phase of the green structure planning process. Semi-structured interviews and literature studies constitutes complementing methods. This study describes a top-down process with limited resources, but also a process with commitment and high ambitions. Literature studies and the study of a reference project shows that mutual learning processes has the potential to build trust and networks between people and that the structure of a participation process is crucial for mutual learning. A suggestion for actors to be involved in the green structure planning process, as well as methods for mutual learning processes, is proposed. A strong and well organized civil society, an emerging local political discourse on participation and a committed project team constitute fundamental strengths and possibilities for long-term participation in the municipality of Vaggeryd. At the same time, there is a lack of resources, such as time and finances. There is also a lack of coordination within the municipality's participation work as well as low commitment from colleagues. Finally, the study gives some recommendations for further work with ecosystem services and participation with a long-term perspective in mind.

Keywords: participation, dialogue, collaborative planning, mutual learning processes, ecosystem services, green infrastructure, green structure planning

SAMMANFATTNING

Integrering av ekosystemtjänster i den fysiska planeringen har blivit ett prioriterat målområde i svensk politik, ett ansvar som huvudsakligen ligger hos kommunerna. Framtagande av strategiska planeringsdokument, som en grönstrukturplan, kan vara ett sätt att integrera ekosystemtjänstperspektivet. De senaste decennierna har samtidigt betydelsen av samverkan och lokalsamhällets delaktighet i samhällsplaneringen blivit allt viktigare. Detta ses idag som en förutsättning för en hållbar utveckling.

Den här fallstudien syftar till att undersöka en svensk kommuns förutsättningar att skapa intern och extern delaktighet kring en grönstrukturplaneprocess. Studien undersöker hur delaktighet genom en ömsesidig lärandeprocess skulle kunna designas. Dessutom utreds hinder och möjligheter för att uppnå långsiktighet i delaktighetsarbetet utifrån planens fokusområden ekosystemtjänster och grön infrastruktur. Fallstudien är lokaliserad i Vaggeryds kommun i Jönköpings län.

Genom ett aktivt deltagande under arbetsmöten och samtal med projektledare i Vaggeryds kommun har studien blivit en del av grönstrukturplanens uppstartsprocess. Semi-strukturerade intervjuer och litteraturstudier har utgjort kompletterande metoder. Studien visar på en toppstyrd process med begränsade resurser men med stort engagemang och höga ambitioner hos projektledningen. Studier av litteratur och referensexempel visar på att ömsesidiga lärandeprocesser har potential att bygga tillit och nätverk mellan människor och att delaktighetsprocessens struktur är central för att uppnå en ömsesidig lärandeprocess. Lämpliga aktörer och metoder att använda i den aktuella kommunen föreslås. Kommunens starka föreningsliv, en framväxande lokal politisk diskurs kring delaktighet och en engagerad projektgrupp utgör centrala styrkor i processen. Flera hinder finns för att uppnå en ömsesidig lärandeprocess och långsiktighet med delaktighetsarbetet. Dessa hinder avser framförallt bristande tidsmässiga och ekonomiska resurser, men även brist på intern samordning och engagemang. Slutligen ges några rekommendationer för hur kommunen skulle kunna arbeta vidare med ekosystemtjänster och delaktighet med långsiktighet som målsättning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

I	INLEDNING	8
1.1	Problemdefiniering	8
1.2	Syfte och frågeställning	9
1.3	Avgränsning	9
2	METOD	11
2.1	Fallstudie	11
2.2	Aktionsforsknings-inspirerat arbetssätt	11
2.3	Litteraturstudie	12
2.4	Intervjuer och möten	12
2.5	Seminarier och konferenser	13
2.6	Val av informanter	13
2.7	Analys och tolkning av material	13
2.8	Arbetsprocess	13
3	VAGGERYDS KOMMUN	16
3.1	Allmänt	16
3.2	Bakgrund till ny grönstrukturplan	17
3.3	Kommunal organisation	17
3.4	Befintliga samverkansformer	17
4	PLANERING FÖR EKOSYSTEMTJÄNSTER	19
4.1	Ekosystemtjänster och grön infrastruktur	19
4.2	Ekosystemtjänster i fysisk planering	21
4.3	Deltagande och delaktighet på agendan	22
4.4	Planering ur ett demokratiperspektiv	23
4.5	Planeringstraditioner	25
4.6	Vad menas med delaktighet och dialog?	29
4.7	Motiv och möjligheter	32
4.8	Kritiska perspektiv	33
5	ANALYSMODELL	35
6	REFERENSPROJEKT	37
6.1	Introduktion	37
6.2	Aktörer	37
6.3	Grönstrukturplanens process	38
6.4	Metod	38
6.5	Resultat och lärdomar	39

7	RESULTAT	41
7.1	Vaggeryd – en ögonblicksbild ur ett governanceperspektiv	41
7.2	Vision – ömsesidig lärandeprocess internt och externt	51
7.3	Hinder och möjligheter för långsiktig delaktighet	62
8	DISKUSSION.....	65
8.1	Vad innebär studiens resultat för ett ömsesidigt lärande i Vaggeryds kommun?	65
8.2	Varför är det värdefullt att sträva efter en ömsesidig lärandeprocess?	67
8.3	Vad kan vi förvänta oss av olika aktörer?	68
8.4	Metoddiskussion	69
9	SLUTSATS OCH REKOMMENDATIONER.....	70
9.1	Slutsatser	70
9.2	Rekommendationer	71
9.3	Förslag på fortsatta studier	73
	REFERENSER.....	74
	BILAGA 1 INTERVJUGUIDE RONNEBY KOMMUN.....	80
	BILAGA 2 INTERVJUGUIDE MALMÖ STAD.....	82

I INLEDNING

I.1 Problemdefiniering

Människans behov av resurser såsom mat, färskvatten, virke och energi har de senaste femtio åren medfört en snabb och omfattande förändring av jordens ekosystem med exempelvis omfattande förluster av biologisk mångfald och ökade koldioxidhalter i atmosfären som följd (MEA, 2005). Samtidigt är vi människor beroende av de tjänster naturen och dess ekosystem genererar, s.k. ekosystemtjänster, såväl för vår överlevnad som för vårt välmående. Ekosystemtjänster är ett människocentrerat perspektiv på naturen och dess ekosystem, men samtidigt ett angreppssätt för att värdesätta tjänster som i stor utsträckning undervärderas i dagens beslutfattande (Naturvårdsverket, 2012).

Integreringen av ekosystemtjänster i den fysiska planeringen har kommit att bli ett prioriterat mål i Sverige, inte minst sedan regeringen under våren 2018 lagt till nya etappmål i miljömålssystemet med fokus på implementering av ekosystemtjänster i planering, byggande och förvaltning (Miljömål, 2018b). Nära besläktat är begreppet grön infrastruktur, ett begrepp som kan ses sätta ekosystemtjänster i ett bredare perspektiv, och synliggör de nätverk av gröna ytor som tillsammans medför ekosystemtjänster till samhället (Davies et al, 2015).

Sveriges samtliga länsstyrelser ska till hösten 2018 ha tagit fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur (Naturvårdsverket, 2018a). De här planerna är bland annat tänkta att kunna vara stöd för kommunernas planeringsarbete (Länsstyrelsen i Jönköping, 2017). Genom att kommunerna har planmonopol över planering av mark och vatten enligt Plan- och bygglagen (SFS 2010:900) hamnar också mycket av ansvaret för att integrera de här perspektiven på kommunal nivå. Samtidigt är markägandet komplext, särskilt i det tätortsnära landskapet där en stor andel av marken är privatägd (Mellqvist, 2017). För att kunna implementera perspektiv som ekosystemtjänster och grön infrastruktur behöver därför en mängd olika aktörer involveras (Naturvårdsverket, 2017; SOU 2013:68), helst genom hela processen (SOU:2013:68).

Det här resonemanget ligger i linje med det ökade samförstånd inom forskning och politik som trycker på samverkan och dialog som en allt viktigare del i planering och förvaltning av våra samhällen, och som en viktig del i en hållbar utveckling. FN:s globala hållbarhetsmål (Regeringskansliet, 2016) och den europeiska landskapskonventionen (Europarådet, 2000) utgör några centrala överenskommelser som lyfter betydelsen att involvera lokalbefolkningens delaktighet i landskapsfrågor. Brist på dialog och samverkan ses ur ett nationellt perspektiv som ett hinder för hållbar stadsutveckling (Delegationen för hållbara städer, 2012). Samtidigt lyfts kritiska röster kring de former av dialog som idag är de mest rådande. Abrahamsson (2016) menar att de flesta medborgardialoger som förs ofta handlar om att konsultera medborgarna snarare än om att skapa dialog och Tahvilzadeh (2015b) lyfter i samma anda fram att dialogerna oftast blir ensidiga snarare än ömsesidiga.

Vaggeryds kommun i Jönköpings län är en av de kommuner som för närvarande arbetar med att omsätta den regionala handlingsplanen för grön infrastruktur i en lokal kontext, med särskilt fokus på ekosystemtjänster. Under 2018 kommer en projektgrupp vid kommunledningskontoret arbeta fram en grönstrukturplan på kommunövergripande nivå för att integrera de här perspektiven. I det här arbetet kommer projektgruppen även att arbeta med att få såväl kollegor som medborgare delaktiga.

Jag träffade en av de ansvariga projektledarna från Vaggeryds kommun under en konferens om ekosystemtjänster under hösten 2017, och där väcktes tanken på att följa deras grönstrukturplaneprocess,

med särskilt fokus på ett delaktighetsperspektiv. För även om det finns ett samförstånd kring att det är centralt att arbeta med delaktighet, inte minst kring grönstrukturplanens fokusområden, så är det desto mindre självklart hur det ska göras. Vad krävs för att få med olika aktörer? Vilka ska involveras? Och hur genomför man ett sådant arbete så att komplexa begrepp som ekosystemtjänster och grön infrastruktur kan implementeras i praktiken och få en långsiktighet i den fysiska planeringen? Kan en ömsesidig lärandedialog eller lärandeprocess vara vägen framåt?

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att studera hur Vaggeryds kommun kan organisera delaktighet kring planering och förvaltning av grön infrastruktur och ekosystemtjänster tillsammans med det lokala samhället men också internt i den kommunala organisationen. Fokus ligger framförallt på att skapa en ömsesidig dialog snarare än en ensidig. Intresset för att implementera dessa frågor är stort, både nationellt, regionalt och kommunalt, men frågan om hur det ska implementeras och få en långsiktighet finns det ännu ganska få svar på. Studien syftar till att svara på nedanstående frågeställningar:

-
1. Vilken typ av governance-struktur arbetar Vaggeryds kommun utifrån, baserat på vilka diskurser, spelregler, resurser som styr och vilka aktörer som ingår. Frågeställningen syftar till att ge en *nulägesbild* av kommunen och framförallt projektgruppens arbete med att ta fram en grönstrukturplan.
 2. Hur kan en ömsesidig lärandeprocess startas upp tillsammans med lokalsamhället men också internt i den kommunala organisationen kring ekosystemtjänster och grön infrastruktur i samband med framtagandet av ny grönstrukturplan i Vaggeryds kommun? Frågeställningen syftar till att ta fram en *vision* av hur kommunen skulle kunna arbeta.
 3. Vilka förutsättningar men också hinder finns för att skapa en *långsiktig delaktighet* som fortsätter även efter själva grönstrukturplanprocessen är slut?

1.3 Avgränsning

Studien har avgränsats i tid till att enbart omfatta den tidsperiod som examensarbetet har haft möjlighet till att följa, d.v.s. januari-april 2018. Geografiskt avgränsas studien till Vaggeryds kommun. Vaggeryds kommun är en kommun som domineras av landsbygd men även består av flera mindre tätorter och två centralorter. Därför kommer perspektivet snarare vara tätortsnära än urbant i studien.

Fokus för studien kommer att ligga på delaktighet och ömsesidiga lärandeprocesser. Ekosystemtjänster och grön infrastruktur kommer introduceras, men hur specifika analyser av olika ekosystemtjänster kan göras kommer däremot studien inte gå in på.

Uppsatsens bakgrund syftar inte till att ge en heltäckande översikt av forskning och perspektiv på delaktighet och dialog, utan avgränsas till att fokusera på de aspekter som slutligen går att koppla till collaborative planning (i uppsatsen kallad *dialogplanering*) som är en utgångspunkt uppsatsens fokus på ömsesidiga lärandeprocesser. För att begränsa studien avgränsas den också till att inte omfatta former för information kring ekosystemtjänster, även om det hade kunnat vara intressant att studera vilken potential olika typer av

information har för att skapa engagemang och mobilisera människor kring dessa frågor. Uppsatsen syftar heller inte till att ge en fullständig bild av vad som krävs för att bygga upp ömsesidiga lärandeprocesser, utan att ta upp de viktigaste aspekterna som identifierats genom litteratur och referensexempel.

2 METOD

Här presenteras de metoder och tillvägagångssätt som använts för framtagandet av studien. Studien är en fallstudie vars arbetssätt är inspirerat av aktionsforskning. Studien använder sig därtill av metoder som litteraturstudier, intervjuer samt ett referensexempel.

2.1 Fallstudie

Den här studien har genomförts som en kvalitativ fallstudie. Kvalitativa studier handlar om att upptäcka företeelser, tolka och förstå innebörder och beskriva uppfattningar eller en kultur, vilket i sin tur handlar om att skaffa sig djupare kunskap än vad som kan fås genom kvantitativa metoder (Patel & Davidson, 2003).

Yin (2003) lyfter fram att fallstudier kan vara lämpliga för forskningsfrågor som syftar till att svara på ”hur” och ”varför”. Flyvbjerg (2006) menar även att fallstudier kan stärka samhällsvetenskapen och komplettera kvantitativa metoder, inte minst för att teorier inte är oberoende av sin kontext.

Johansson (2007) menar att ett fall kan studeras utifrån ett intresse av fallet i sig eller med ett intresse av att generalisera. En kärna i fallstudien är att en kombination av metoder används, s.k. triangulering, för att belysa fallet ur olika synvinklar. Fallstudien skulle därför snarare kunna ses som en meta-metod. Johansson påpekar att fallstudien har en särskild betydelse för praktiskt orienterade ämnesområden som arkitektur och planering och menar att förmågan att agera inom den egna professionen bygger på kunskap från en bred repertoar av fall som antingen baseras på personlig erfarenhet eller modellfall. Johansson menar att fallstudier bidrar till att bygga en professionell ”repertoar” och att en designers arbete bygger på jämförelser mellan kända fall och den aktuella kontexten (ibid).

Triangulering är enligt Johansson (2007) ett viktigt sätt för att säkerställa fallstudiens validitet. Triangulering handlar om en kombination av metoder. Johansson (2007) nämner precis som Flyvbjerg (2006) att fallstudien bland annat kritiserats gällande sin generaliserbarhet. Johansson menar att generaliseringar av fallstudier inte är statistiska utan analytiska och bygger på resonering i linje med Yin (2003). Flyvbjerg (2006) argumenterar för att man ofta kan generalisera mot bakgrund av ett enskilda fall, samtidigt som han också lyfter fram att formell generalisering är övervärderad som källa för utveckling av forskning och att betydelsen av fall är underskattad. Flyvbjerg (2006) lyfter också fram värdet av erfarenhetsbaserad kunskap vid studier av mänskliga företeelser.

Valet att göra en fallstudie hänger mycket samman med teorierna om möjligheten att fördjupa kunskap och teorier kring utifrån en konkret kontext. Därtill lyfter en fallstudie som Flyvbjerg (2006) nämner fram även styrkan i praktiskt erhållen kunskap och inte enbart teoretisk. Med tanke på att mål och teorier förhoppningsvis ska kunna omsättas i praktisk verksamhet i Vaggeryds kommun är det av särskilt intresse att faktiskt göra en studie i en praktisk kontext och inte enbart teoretisk.

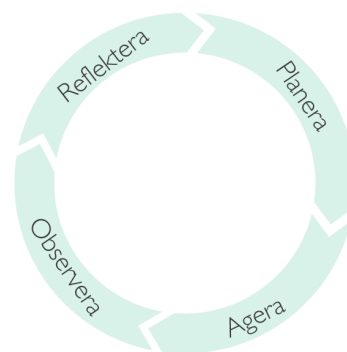
2.2 Aktionsforsknings-inspirerat arbetssätt

Arbetssättet är inspirerat av aktionsforskning på så sätt att jag i min roll som mastersstudent och forskare inte bara har varit en neutral observatör, utan även har deltagit och påverkat själva processen jag studerat.

Som aktionsforskare ligger fokus på den egna praktiken. Det handlar om att ett aktivt förhållningssätt som innebär att ställa frågor till den aktuella verksamheten eller praktiken, planera ett agerande/handling, genomföra denna och observera processen, för att sedan reflektera över densamma. En aktionsforskningsprocess beskrivs vanligen utgå från en spiral alternativt cirkel som illustrerar olika faser av

aktionsforskningen (Rönnerman, 2012), se Figur 1. Rönnerman (2012) beskriver aktionsforskning som ett angreppssätt som startar utifrån praktikerns frågor och där ett samarbete utvecklas mellan forskaren och praktikern. Rönnerman beskriver vidare att aktionsforskning kan vara av värde för forskare med just praktisk orientering då det här är ett angreppssätt som i grunder är problemlösande och praktikerfokuserat (ibid).

Under de månader examensarbetet har pågått har jag haft möjlighet att delta på möten, dels med projektgruppen, dels med externa aktörer samt projektets arbetsgrupp. Under och inför möten har jag i varierande grad ställt frågor, kommit med reflektioner men även förslag på hur Vaggeryds kommun skulle kunna utveckla sitt dialogarbete. På så sätt har jag varit en aktiv diskussionspartner åt de kommunala tjänstepersonerna i Vaggeryds kommun. Detta innebär att min närvaro mer eller mindre skulle kunna påverka själva arbetsprocessen och möjligen även resultatet, självklart helt avhängt vad de berörda tjänstepersonerna väljer att ta med sig.

Figur 1: Aktionsforskningens olika faser. Egen illustration utifrån Rönnerman (2004), inspirerad av Wallstedt (2018).

2.3 Litteraturstudie

Litteraturstudier har gjorts för att samla in teoretisk information kring ämnet. Inledningsvis har redan känd litteratur inom området använts för att kunna identifiera ytterligare relevant läsning i enlighet med snöbollsmetoden (Bryman, 2011; Trost, 2010). Framförallt är det litteratur som författaren tagit del av under kurser på mastersutbildningen *Hållbar stadsutveckling – ledning, organisering och förvaltning* på Sveriges Lantbruksuniversitet. En grov översikt av nationella och lokala nyckelaktörer som arbetar kring frågorna har också gjorts för att på så sätt identifiera litteratur och lämpliga referensprojekt och respondenter. Även myndighetsrapporter som relaterar till studiens teman (ex. Boverket, Naturvårdsverket, Länsstyrelsen) har använts. En genomgång av kommunala dokument för den berörda kommunen samt studiens referensexempel har också varit aktuell. Referensexemplet introducerades under en kurs på masterutbildningen, och hade stor relevans utifrån studiens fokusområde vilket var orsaken till att just detta exempel har tagits med i studien.

2.4 Intervjuer och möten

Semi-strukturerade intervjuer har i första hand gjorts med aktörer som kunnat bidra med kunskap för att bygga upp ett *teoretiskt ramverk* samt en egen *vision* för hur den valda kommunen skulle kunna arbeta, såsom aktörer som representerar studiens referensprojekt eller aktörer med erfarenhet på området. I början av intervjuerna blev informanterna tillfrågade om tillåtelse att spela in intervjuerna samt användning av deras namn i uppsatsen. Informanterna informerades även om vad studien syftade till. Ostrukturerade intervjuer och samtal har även förts med projektgruppen i Vaggeryds kommun samt enskilda nyckelpersoner i kommunen för att skapa en bild av kommunens *förutsättningar* och *tankar* kring arbetet med grönstrukturplanen. Att samtalen fått mer av en ostrukturerad karaktär bygger mycket på att dessa samtal förts under möten vilket skapat utrymme för mer informella samtal och mindre utrymme för semi-strukturerade intervjuer. Samtliga intervjuer och möten redovisas i Tabell 1.

Semi-strukturerade intervjuer kan vara ett bra sätt att både utveckla kunskap om personer eller företeelser men också för att få fram ytterligare bakgrundsmaterial (Kvale, 1997). För de semistrukturerade intervjuerna har intervjuguider tagits fram. Intervjuguiderna har inte följts till punkt och pricka utan varit ett stöd för samtalet, nya frågor har uppkommit under samtalens gång.

2.5 Seminarier och konferenser

En del av min process med att ta fram den här studien har varit besök på konferenser och seminarium, vilket gett mig inspiration, ny kunskap och ett kontaktnät som fört den här studien framåt. Dessa omfattar:

- Konferens: Gröna lösningar skapar levande städer, Stockholm, 17 november 2017. Konferens arrangerad av Boverket, c/o City, Naturvårdsverket och Vinnova.
- Seminarium: Co-creation – Medskapande på riktigt? Hur då? 18 januari 2018. Seminarium arrangerat av Mistra Urban Futures, Göteborg.
- Seminarium: Forum för medborgarinvolvering, möte #3: fokus organisatoriska hinder och lärande, 24 januari 2018, Malmö. Seminarium arrangerat av Malmö innovationsarena, Malmö stad och RISE stadsutveckling.

2.6 Val av informanter

Urval av informanter utöver den kommun som studerats, beror dels på val av referensexempel samt deltagande vid seminarium i Malmö där jag fått ny kunskap om relevanta personer att intervjua. Dessa omfattar Kristina Eklund, planarkitekt på Ronneby kommun samt Maria Eggertsen Teder, arkitekt stadsbyggnadskontoret, Malmö stad.

2.7 Analys och tolkning av material

De två intervjuer som genomfördes spelades in med informantens tillåtelse. Därefter lyssnades intervjuerna igenom och sammanfattades i text. Det första mötet på Vaggeryds kommun spelades in och sammanfattades efteråt. Övriga möten där jag deltagit under processens gång har inte inspelningar kunnat göras, utan bygger på mina egna sammanfattningar under och direkt efter mötena.

Utöver deltagande på möten i Vaggeryds kommun har även följande dokument ingått i analysen:

- Utkast på projektplan till själva grönstrukturplanen
- Utkast på kommunikationsplan, författaren tillhanda 21 mars
- Presentationsmaterial för projektgruppens första möte med arbetsgrupp samt referensgrupp
- Protokoll Natur- och miljöråd, tillgängliga på kommunens hemsida för allmänheten.
- Kommunens översiktsplan från 2012
- Arbetsordning för Natur- och miljörådet, daterad 2004

Samtal och det skriftliga materialet från Vaggeryds kommun har sedan läst igenom i sin helhet innan de tematiserats och analyserats utifrån studiens analysmodell med tillhörande frågor, se avsnitt 5.

2.8 Arbetsprocess

Tabell 1 visar en överblick av processen och de intervjuer och möten som författaren har deltagit i. I den fortsatta texten kommer möten att hänvisas till enligt benämningen i tabellen.

Tabell 1: Tabell över studiens arbetsprocess samt med de benämningar av möten och intervjuer som fortsatt kommer att användas när dessa möten refereras till i löpande text.

Benämning	Datum	Typ av möte	Aktörer	Författarens inspel i processen/Kommentar
Konferens "Gröna lösningar skapar levande städer", Stockholm	17 november, 2017	Arrangerad av Boverket, c/o City, Naturvårdsverket och Vinnova	-	Här togs den första kontakten med Vaggeryds kommun.
Co-creation. Medskapande på riktigt? Hur då? Göteborg	18 januari 2018	Arrangerad av Mistra Urban Futures	Presentationer av Lisa Bomble, (Chalmers) och Tekn dr, Arkitektur, Inga-Lisa Adler (rapportförfattare till delrapport om medskapande samt samt utvecklingsledare Norra Hisingen Göteborgs Stad.	Inspiration kring medskapande dialog.
Seminarium Forum för medborgar-involvering, Malmö	24 januari, 2018	- Arrangerad av Malmö innovationsarena, Malmö stad och RISE stadsutveckling	Presentationer av Lisa Andersson och Marcus Jahnke (RISE), Ida Nord (miljöförvaltningen Malmö stad) Anna Serevalli (Malmö högskola), Maria Eggertsen Teder (stadsbyggnadskontoret, Malmö stad).	Här identifierades Maria Eggertsen Teder som en intressant informant för studien.
Möte 1	15 februari	Uppstartsmöte med projektgruppen för grönstrukturplanen i Vaggeryds kommun, 3h möte.	Projektgrupp: Planarkitekt Hanna Grönlund (projektledare), miljöstrateg Madeleine Larsson (projektstöd/projektledare)	Under mötet gavs frågor och input på syftet med medborgardialogen samt former för dialog.
Intervju 1	21 februari	Intervju Ronneby kommun	Planarkitekt Kristina Eklund (projektledare för Ronnebys grönstrukturplan)	Se intervjuguide i bilaga 1.
Möte 2	27 februari	Närvaro under en hel arbetsdag på kommunen. Informella samtal under dagen. På kvällen möte med Natur- och miljörådet, 2h.	Projektgruppen, medlem i arbetsgruppen, Natur- och miljörådet (se ingående deltagare)	Inför dagen skickades en sammanställning/checklista till projektgruppen med fokus på dialogprocessens struktur med fokus på sådant som syfte och motiv, dialogtrappan och olika former av delaktighet, återkoppling och utvärdering. Under informella samtal under dagen ges input på möjligheten att involvera ex. Natur- och miljörådet i formulering av utvecklingsförslag.

Intervju 2	23 mars	Intervju stadsbyggnadskontoret, Malmö stad	Maria Eggertsen Teder, arkitekt stadsbyggnadskontoret Malmö stad. Arbetar med att skapa en gemensam inramning och samordning av dialogprocesser på förvaltningen.	Se intervjuguide i bilaga 2.
Möte 3	27 april	Deltagande i workshop med intern arbetsgrupp, 3,5 h.	Närvarande i arbetsgrupp: projektgrupp, teknisk chef, GIS-samordnare, miljöstrateg, planeringsingenjör.	Framförallt observatör. Ger input kring att samverkan med orienteringsföreningen kan vara ett stöd vad gäller kartor. Diskuterar efter mötet med två av gruppens medlemmar gällande kommunens föreningsengagemang.
Möte 4	27 april	Internt möte med projektgruppen, 2 h.	Projektgruppen	Håller en presentation utifrån mina preliminära resultat, framförallt med fokus studiens referensexempel, vad en ömsesidig lärandeprocess kan innebära, viktiga komponenter för hur en sådan process kan byggas upp, inspel på ytterligare aktörer att involvera, såsom skogliga aktörer, samt funderingar över långsiktighet.
Redovisning	1 juni	Redovisning av uppsatsen för Vaggeryds kommun.	Projektgruppen, representanter från arbetsgruppen, projektgruppens chef samt planerare från annan kommun	Presentation av det slutgiltiga arbetet.

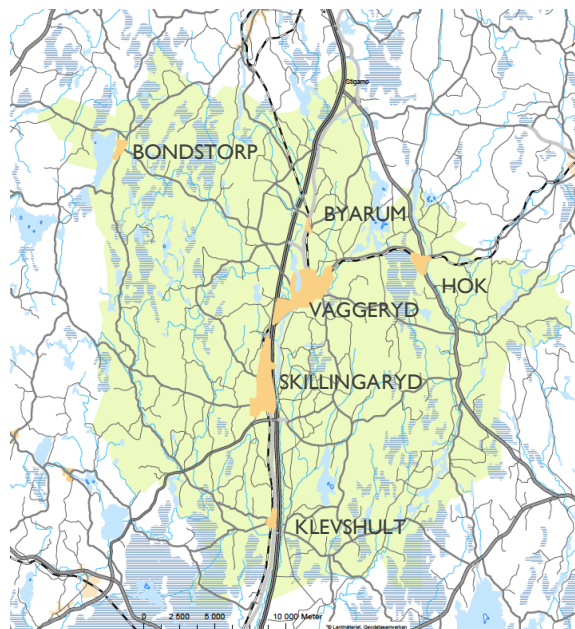
3 VAGGERYDS KOMMUN

Här ges en översiktlig beskrivning av Vaggeryds kommun och dess förutsättningar, för att ge läsaren en förståelse för den kontext som grönsstrukturplaneringen och dialogarbetet sker inom.

3.1 Allmänt

Vaggeryds kommun ligger i Småland, lokaliserad längs med E4:an mellan Jönköpings kommun i norr och Värnamo kommun i söder. Landskapsbilden i kommunen domineras framförallt av skogsmark. Jordbruket har i kommunen bedrivits småskaligt och traditionellt varit en mindre näring (Vaggeryds kommun, 2012) varför det heller inte är ett lika dominerande inslag i landskapet.

I kommunen finns gott om sjöar och vattendrag samt två större vandringsleder värdefulla för bland annat friluftslivet. I kommunen finns även flera våtmarker, varav flera omfattas av statliga och kommunala skydd ur naturvårdshänseende. Bland annat ingår en del av den vidsträckt myrmarken och nationalparken Store Mosse i kommunens mark. Naturresurser som vatten, skog och järnmalm har historiskt sett varit viktiga för kommunens historiska utveckling som har en lång industriell tradition. Fortfarande idag finns en stark företagsamhet och industrikultur (Vaggeryds kommun, 2012).

Figur 2: Karta över Vaggeryds kommun (grönt) med kommunens centralorter (Vaggeryd och Skillingaryd) samt de ytterligare orter som ska ingå i grönsstrukturplanen utmärkta (Bondstorp, Klevshult, Byarum och Hok). Framtagen av Vaggeryds kommun. ©Lantmäteriet Geodatasamverkan. Modifierad av författaren.

KORTA FAKTA OM VAGGERYDS KOMMUN

Län: Jönköpings län

Storlek: ca 830 km²

Befolkning: 13 840 invånare (2017)

Tätorter: Vaggeryd och Skillingaryd (centralorter)
Klevshult, Hok och Bondstorp

Fyra största markanvändningstyperna:

Produktiv skogsmark (ca 65 %), Improduktiv skogsmark (ca 13 %), Övrig mark (ca 9 %), Åkermark (ca 6 %) (SCB, 2017).

Kommunalt ägd skog: ca 765 hektar produktiv skogsmark (Vaggeryds kommun, 2012) vilket motsvarar ca 1,4 % av den produktiva skogsmarken baserat på data från SCB (2017).

Förutom ett starkt näringsliv hyser kommunen ett rikt föreningsliv med ett drygt hundratal aktiva ideella föreningar. Dessa omfattas av såväl byalag och samhällsföreningar som av idrottsföreningar och kulturföreningar. Det finns även funktionsrättsföreningar, nykterhetsföreningar, pensionärsföreningar, religiösa föreningar, studieförbund m.fl. (Vaggeryds kommun, 2018a). Militären har även en lång historisk i kommunen och militär övningsverksamhet bedrivs än idag på skjutfältet i Skillingaryd som också är ett område utpekad som riksintresse (Vaggeryds kommun, 2012). Vaggeryds kommun är slutligen en kommun som stadigt växer. Kommunen har haft en positiv befolkningstillväxt och under den senaste tioårsperioden ökat med ca 1000 invånare (Vaggeryds kommun, 2018b) vilket är en högre tillväxt än det mål som är satt på 60 personer/år (Vaggeryds kommun, 2012). Viktiga frågor och

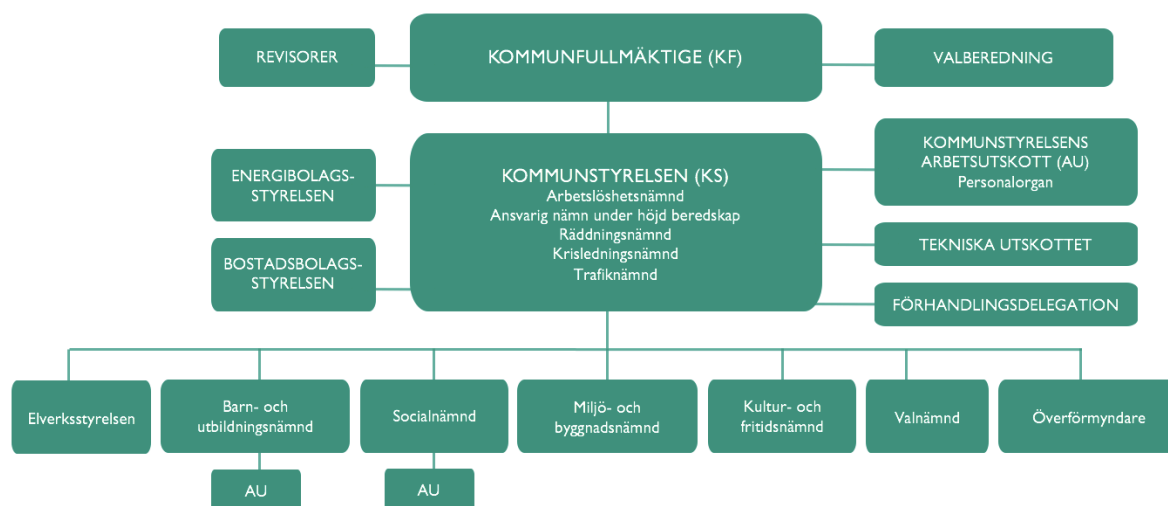
områden för kommunen som nämns i den gällande översiktsplanen är Skillingaryds skjutfält, nyetablering av bostadsområden i samklang med tätortsnära natur, utveckling av centrummiljöerna i centralorterna, landsbygdsfrågor, den nya logistikutvecklingen med Vaggeryd Logistic center samt elektrifiering av järnväg (ibid).

3.2 Bakgrund till ny grönstrukturplan

Syftet med att ta fram en ny grönstrukturplan är att komplettera de befintliga grönplanerna som finns för Skillingaryds respektive Vaggeryds tätorter som är framtagna 2005 samt 2008. Här kartläggs grönytor på lokal nivå och med en ny grönstrukturplan är tanken att skapa ett kommunövergripande perspektiv med fokus på grön infrastruktur och ekosystemtjänster. Det handlar om att göra en analys på landskapsnivå för att se hur områden hänger ihop men också för att involvera fler orter i grönstrukturplaneringen, dvs. Hok, Klevshult, Bondstorp samt Byarum, se Figur 2. Planen ska dels fokusera på biologisk mångfald, dels på ekosystemtjänster och sociala funktioner kopplat till rekreation, återhämtning, friluftsliv och lärande. I projektplanen nämns även att grönstrukturplanen kan användas som underlag för handlingsplaner för grönområdets utveckling i förvaltningsskedet. Planen skulle även kunna samspela med andra planer och strategier i kommunen och användas som informationsunderlag för skolor och föreningar (Vaggeryds kommun, u.å.).

3.3 Kommunal organisation

Kommunen är indelad i olika beslutande organ, se Figur 3. Under dessa finns åtta olika förvaltningar: Kommunledningskontoret, Barn- och utbildningsförvaltningen (BUN), Kultur- och fritidsförvaltningen (KUF), Miljö- och byggnadsförvaltningen (MoB), Tekniska kontoret, Socialförvaltningen (SOC), Räddningstjänsten samt Vaggeryds elverk (Vaggeryds kommun, 2018a). Tre bolag ingår även i kommunkoncernen: Vaggeryd Skillingaryds Bostads AB (VSBo), Vaggeryds Energi AB och Vaggeryds Näringslivsråd.

Figur 3: Organisationsschema över Vaggeryds kommuns beslutande organ. Egen illustration utifrån Vaggeryds kommun, 2018c.

3.4 Befintliga samverkansformer

Det finns för närvarande flera olika former för organiserad samverkan mellan grupper av medborgare och kommunen i Vaggeryds kommun. Bland annat har kommunen inrättat fem råd som kopplar samman medborgare och kommunen i Vaggeryd. För naturmiljöfrågor finns Natur- och miljörådet. Det finns även ett Ungdomsråd, Brottsförebyggande råd, Pensionärsråd samt ett Tillgänglighetsråd. Kring rekreations och naturmiljöfrågor finns exempel på befintliga samarbetsprojekt där kommunen (Kultur- och fritidsförvaltningen) samverkar med företag och föreningsliv. Ett exempel på ett sådant projekt är Natur-

och kulturleden Skillingaryd som finansieras genom LONA-bidrag (Lokal Naturvårdssatsning), som är statliga pengar för att stimulera långsiktigt naturvårdsengagemang från kommuner och ideella föreningar (Vaggeryds kommun, 2018d). Det finns även former för samverkan såsom samverkan mellan kommunen och mellan kommun och näringslivet (Vaggeryds kommun, 2017a).

4 PLANERING FÖR EKOSYSTEMTJÄNSTER

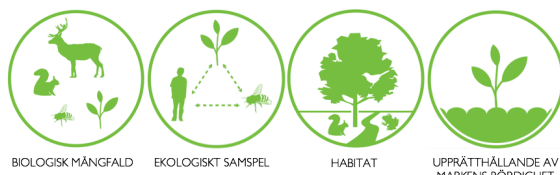
Kapitlet syftar till att ge en teoretisk överblick av studiens olika fokusområden. Kapitlet inleds med introduktion till begreppen ekosystemtjänster och grön infrastruktur. En introduktion görs även till fysisk planering i en svensk kontext i koppling till ekosystemtjänster. Därefter beskriver texten varför dialog och delaktighet allt mer kommit att stå på agendan, begreppens relation till demokrati och syn på hur samhällets styrning, samt vad som egentligen avses med begreppen. Slutligen beskrivs både möjligheter men också kritiska perspektiv på arbete med delaktighet.

4.1 Ekosystemtjänster och grön infrastruktur

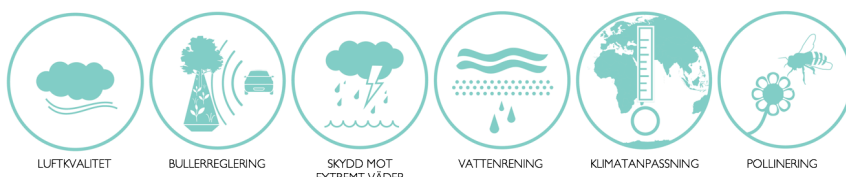
Ekosystemtjänster är ett sätt att synliggöra människans beroende av naturen och dess mångfald av arter och livsmiljöer (SOU 2013:68) och de nyttor människor får från ekosystemens funktioner (Gómez-Baggethun & Barton, 2013). Begreppet kan också definieras som ekosystemens direkta såväl som indirekta bidrag till människors välmående (TEEB 2010, Naturvårdsverket, 2012).

Ekosystemtjänstbegreppet kom att spridas i samband med att rapporten Millennium Ecosystem Assessment (MEA) som publicerades 2005 (Thoni, 2017). MEA (2005) delar in ekosystemtjänster i fyra olika undergrupper: *stödjande, reglerande, kulturella och försörjande*. De fyra grupperna ekosystemtjänster och vad de kan innefatta för typ av tjänster har pedagogiskt illustrerats av White arkitekter, se Figur 4, som en del av samverkansprojektet c/o City och dess vägledning för ekosystemtjänster i stadsmiljöer (se Keane, 2014).

STÖDJANDE EKOSYSTEMTJÄNSTER

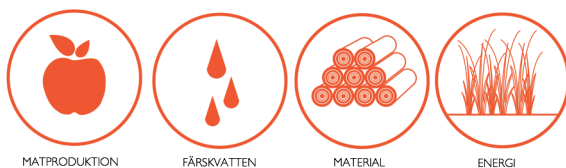
REGLERANDE EKOSYSTEMTJÄNSTER

KULTURELLA EKOSYSTEMTJÄNSTER

PRODUCERANDE EKOSYSTEMTJÄNSTER

Figur 4: Stödjande, reglerande, kulturella och producerande ekosystemtjänster samt exempel på olika typer av tjänster ekosystemen bidrar med. Grafik: White arkitekter (c/o City). Publicerat med tillstånd av White arkitekter.

Begreppet ekosystemtjänster har sedan dess introduktion på den internationella politiska arenan fått allt större betydelse även för den nationella miljöpolitiken i Sverige (Naturvårdsverket, 2012), inte minst genom att begreppet ekosystemtjänster är integrerat i det svenska miljömålssystemet. Bland annat ingår ekosystemtjänster i etappmålet för biologisk mångfald: *"Senast 2018 ska betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt"* (Miljömål, 2018a).

NYA ETAPPMÅL 2018 – STRATEGI FÖR LEVANDE STÄDER

"Integrering av stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer"

"En majoritet av kommunerna ska senast år 2025 ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter" (Miljömål, 2018b).

"Metod för stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer"

"Kommunerna ska senast år 2020 ha tillgång till en utvecklad metod för att ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter". (Miljömål, 2018b).

Miljömålen har nyligen stärkts med ytterligare två etappmål med fokus på ekosystemtjänster som en del av regeringens strategi för levande städer som antagits i april 2018 (Regeringskansliet, 2018). Det här är ett led i att stärka kommunernas förutsättningar att utveckla *"gröna, hälsosamma och trygga städer"* (ibid, s. 1).

Begreppet *grön infrastruktur* är samtidigt ett begrepp och synsätt som också äntrat det politiska samtalet och myndigheternas arbete med att integrera ekosystemtjänster och biologisk mångfald. Det är ett mångtydigt begrepp utan vedertagna definitioner (Davies et al, 2015; Lindholm, 2017) men beskrivs ofta som sammankopplade nätverk av gröna ytor som tillsammans medför ekosystemtjänster till samhället (Davies et al, 2015).

Naturvårdsverket (2018) har en liknande definition:

Med **Grön infrastruktur** menas "ett ekologiskt funktionellt nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet" (Naturvårdsverket, 2018).

Begreppet grön infrastruktur har kommit att bli ett centralt begrepp i policydokument som ett mångfunktionellt planeringsverktyg (Lindholm, 2017), på senare tid med syfte att hantera utmaningar som klimatanpassning, förlust av biologisk mångfald men även ett verktyg för att stärka människors hälsa och välbefinnande, social samanhållning och ekonomisk hållbarhet (Davies et al, 2015). Så även i Sverige där Naturvårdsverket har gett landets samtliga länsstyrelser i uppdrag att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, vilket är ett led i regeringens proposition *"svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster"* (prop. 2013/14:141) (Naturvårdsverket, 2018).

Handlingsplanerna ska vara framtagna till hösten 2018. Tanken är att handlingsplanerna dels ska utgöra underlag för fysisk planering och prövning, dels utgöra ramverk för landskapsplanering vad gäller offentliga insatser för naturvård samt underlag för hållbar förvaltning av mark och vatten. Samverkan mellan lokala myndigheter och organisationer ses som en nödvändighet för få en gemensam samsyn kring frågan och för att grön infrastruktur ska bli en naturlig i olika processer av samhällsutveckling (ibid).

De regionala handlingsplanerna är inte bindande men kan ses som planeringsunderlag som kan omsättas i förslag, ställningstaganden men också i villkor som beslutas i de kommunala översiktsplanerna samt

detaljplaner och miljöbalksprövningar (Länsstyrelsen i Jönköping, 2017). Därmed blir de regionala handlingsplanerna också viktiga för kommunernas arbete med såväl planering och förvaltning av ekosystemtjänster, vilket utgör den kontext som Vaggeryds kommun arbetar utifrån.

4.2 Ekosystemtjänster i fysisk planering

Kommunerna har sedan Plan- och bygglagen (PBL) trädde i kraft 1987 (Hennecke & Khan, 2002) planmonopol över planering av mark och vatten enligt PBL (SFS 2010:900). Kommunerna har därmed en avgörande roll för att skapa förutsättningar för ekosystemtjänster och den struktur som genererar dessa tjänster (Boverket, 2016). PBL utgör det regelverk som reglerar markanvändning och de olika typerna av kommunala planer: *översiktsplaner*, *detaljplaner* samt *områdesbestämmelser* (Boverket, 2015).

Översiktsplanens roll är att ange riktningen för kommunens långsiktiga utveckling av den fysiska miljön och vägleda hur mark- och vattenområden ska användas samt hur den bebyggda miljön ska bevaras, användas och utvecklas. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande (SFS 2010:900) dock är den ett viktigt vägledande dokument vid detaljplanering och lovprövning (Hellström, Månsson & Härdgård, 2016). För att få ett strategiskt grepp på grönstrukturfrågor kan översiktsplanen vara ett värdefullt instrument (Boverket, 2012).

Till skillnad från översiktsplanen är detaljplanen juridiskt bindande och ger byggrätt, och har som huvudsaklig uppgift att reglera mer i detalj kring placering och utformning av ny bebyggelse. Genom *områdesbestämmelser* kan kommuner reglera grunddragen i mark- och vattenanvändning ifall då det kan behövas för att tillgodose ett riksintresse eller för att se till att översiktsplanens syften tillgodoses. Områdesbestämmelser kan även reglera i vilken utsträckning det krävs bygglov för vissa åtgärder eller största tillåtna area på ett fritidshus, men medger ingen byggrätt (Boverket, 2015).

I PBL 2 kap. beskrivs grönska och natur som *allmänna intressen* och något som kommunerna ska hänsyn till vid planläggning och andra beslut utifrån samma lagstiftning. Enligt PBL:s 2 kap. 3§ ska även planering och byggande *främja en ändamålsenlig grönstruktur*. Enligt Boverket (2018) finns det goda möjligheter för kommuner att integrera ekosystemtjänster i visioner och riktlinjer i översiktsplaner, däremot finns det begränsningar på detaljplanenivå, inte minst på kvartersmark där Boverkets byggregler inte medger något stöd. För att driva på frågan om grönska på kvartersmark behöver kommunen i så fall använda sig av civilrättsliga avtal (ibid). Hellström et al (2016) lyfter dock fram att kommunen, genom detaljplanen har möjlighet att planera för men även avsätta ytor, både mark och vatten, som utgör *förutsättningar* för ekosystemtjänster.

Boverket (2018) konstaterar att många kommuner numera arbetar med att integrera ekosystemtjänster i sina planeringsunderlag men att intentionerna är svåra att realisera i det faktiska samhällsbyggandet. Boverket menar att det finns ett glapp i PBL mellan hållbarhetsintentioner och vad som faktiskt går att reglera, och att lagstiftningen därför behöver ge bättre förutsättningar för att hantera ekosystemtjänster i såväl planläggning, bygglovsprövning men även byggprocess och förvaltning.

4.2.1 Lärande kring ekosystemtjänster

Det finns även utmaningar och skillnader i förutsättningar att integrera ekosystemtjänstperspektivet utifrån ett organisationsperspektiv. Forskare på centrum för biologisk mångfald, vid Sveriges lantbruksuniversitet, har tagit fram en rapport på uppdrag av Naturvårdsverket med fokus på praktisk erfarenhet av att använda ekosystemtjänstbegreppet i planering och beslutsfattande (Naturvårdsverket, 2016). I rapporten nämns bland annat att organisationers villkor för att utveckla begreppet ekosystemtjänster skiljer sig åt i praktiken vilket också får konsekvenser i arbetet med att integrera ekosystemtjänstperspektivet. Personligt engagemang och drivkraft i kombination med ett tydligt mandat att utveckla arbete med ekosystemtjänster

samt tid, resurser och öppenhet för förändring är viktiga förutsättningar för att arbete med ekosystemtjänster kommer igång och framförallt integreras i kärnverksamheten hos en organisation enligt rapporten. Att det finns eldsjälar i en organisation beskrivs som centralt, särskilt i startfasen. Avsaknad av drivkraft, otydligt mandat och uppdrag och svagt stöd uppifrån är däremot faktorer som gör det ex. svårare motivera andra i organisationen och för att ta organisationens resurser i anspråk för arbete med ekosystemtjänster. Viktiga aspekter för att kunna motivera fler i organisationen beskrivs handla om att göra begreppet ekosystemtjänster relevant till just den specifika verksamheten och dess mål (ibid).

4.3 Deltagande och delaktighet på agendan

Behovet av att samverka och öka inte minst medborgarnas deltagande i samhällsprocesser och beslut har blivit allt mer accepterat. De här frågorna har allt mer kommit på agendan tack vare internationella överenskommelser och konventioner som *Brundtland kommissionen* (World Commission on Environment and Development, 1987), *Rio konventionen* (UN, 1992) samt *Århus konventionen* (UN, 2001).

Den *européiska landskapskonventionen* från år 2000 utgör också ett väsentligt åtagande vad gäller deltagande i landskapsplanering. Genom att Sverige har ratificerat konventionen har vi också åtagit oss att skydda, förvalta och planera vårt landskap i enlighet med konventionens intentioner som bland annat handlar om att landskapet är en gemensam tillgång och därmed ett gemensamt ansvar. Konventionen syftar till att stärka allmänhetens och lokalsamhällets delaktighet i arbetet med landskapsfrågor och i beslut och processer som rör landskapet lokalt och regionalt. Konventionen innefattar såväl stads- som landsbygdslandskapet (Europarådet, 2000).

Mest aktuella är kanske FN:s globala hållbarhetsmål tillika Agenda 2030, vilka trycker på behovet av att säkerställa en inkluderande och deltagandebaserad utveckling (framförallt i mål 11 och 16) (Regeringskansliet, 2016).

Figur 5: Hållbarhetsmålen som särskilt lyfter delaktighet (Globala målen, u.å).

Även på nationell nivå synliggörs behovet av deltagande och delaktighet, bland annat har delaktighet och inflytande pekats ut av riksdagen som det första av elva folkhälsopolitiska mål (Folkhälsomyndigheten, 2017). I demokratiutredningen från 2001 (SOU:2001) lyftes behovet att utvidga deltagardemokratien med deliberativa kvaliteter (s.k. diskussionsbaserad dialog - se avsnitt 4.4.3). Ytterligare en demokratiutredning (SOU 2016:5) har gjorts på uppdrag av regeringen ”för att öka och bredda engagemanget inom den representativa demokratin och stärka individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen” (ibid, s. 3). Forskaren i urbana och regionala studier, Nazem Tahvilzadeh (2013a) beskriver den här utvecklingen som att medborgardialog kommit att bli demokratiutvecklingens främsta verktyg.

I koppling till ekosystemtjänster beskrivs det i *Betänkandet av utredningen synliggöra värdet av ekosystemtjänster* (SOU 2013:68) att det är av stor vikt att olika berörda intressenter, såväl större och organiserade som mindre och enskilda aktörer medverkar i processen, såväl från problembeskrivning till identifiering, kartläggning och värdering av ekosystemtjänster. Det motiveras utifrån såväl behov av kunskap från de som påverkas av och använder ekosystemtjänsterna, som av demokratiska och etiska skäl.

Även delegationen för hållbara städer som mellan 2008–2010 tillsatts av regeringen för att utreda hinder och förutsättningar för hållbar stadsutveckling (2012) lyfter ett par hinder som kopplar till delaktighet. Framförallt nämns att otillräcklig dialog med medborgarna och bristfällig återkoppling och uppföljning som hinder för kunskapsuppbyggnad. Dagens sektoriserade stuprörorganisationer, det vanligaste sättet att

organisera bl.a. kommunal förvaltning, försvårar arbete för helhetslösningar enligt delegationen och bristande samordning både inom och mellan olika nivåer ses som ett problem (ibid).

När PBL trädde i kraft år 1987 ställdes krav på kommuner att samråda med medborgare såväl vid översiktsplan och detaljplan och ett av syftena var att demokratisera planprocesser. Lagstiftningen om samråd innebar att det gavs möjligheter att lämna synpunkter dels vid utställning av ett planförslag men även möjligheter att överklaga detta efter att planen antagits (Hennecke & Khan, 2002). PBL är det enda regelverk som föreskriver samråd med medborgare (Delegationen för hållbara städer, 2012). Det lagstadgade samrådet har dock fått utstå en del kritik, inte minst för att det genomförs i sena skeden (Cars, 2015) när många ställningstaganden redan är gjorda (Boverket, 2017). Kommunen har dock själva möjligheten att bjuda in till dialog i tidigare skeden (Boverket, 2017) även utanför regelverkets ramar.

Statens kommuner och landsting (SKL) har sedan 2006 haft i uppdrag att stötta sina medlemmar kring medborgardialog (SKL, 2013) med målet att få kommuner och landsting att arbeta mer med medborgarnas delaktighet, genom framförallt medborgardialoger i mellanvalsperioderna (SKL, 2017). Frågan har därför stor prioritet utifrån ett kommunalt perspektiv. De här perspektiven har även gjort avtryck i det regionala arbetet med att ta fram planer för grön infrastruktur. Naturvårdsverket har tagit fram en handledning åt länsstyrelserna med fokus på samverkan och dialog som särskilt lyfter fram behovet av samverkan för att nå framgång i arbetet (Naturvårdsverket, 2017).

4.4 Planering ur ett demokratiperspektiv

Att involvera medborgare och andra aktörer i planeringsprocesser är inget nytt utan har behandlats som en del av fysisk planering de senaste decennierna (Mellqvist et al, 2016) liksom inom den statsvetenskapliga forskningen (Östlund, 2009). Men diskussionen kan härledas längre tillbaka, och hänger till stor del ihop med framväxten av olika ideala synsätt på demokrati som är viktiga att förstå för att kunna sätta den här studien och dess fokus i sitt sammanhang. För frågan om dialog och deltagande kommer alltid tillbaka till synen på demokrati och det är där samtalet kring dialog och ömsesidiga lärandeprocesser behöver börja.

Olofsson (2015) och Hennecke & Khan (2002) beskriver olika perspektiv och förhållningssätt till demokrati och som ger en förståelse för dialogens potential (Olofsson, 2015) och hur ett demokratiskt system som ideal bör vara utformat (Hennecke & Khan, 2002). Olofsson delar upp dessa ideal i *aggregativ demokrati* (valdemokrati) *deltagardemokrati* och *deliberativ demokrati* (samtalsdemokrati) medan Hennecke & Khan diskuterar detta utifrån begreppen liberal demokrati, deltagardemokrati och deliberativ demokrati. Samtliga av modellerna bygger på en representativ demokrati i grunden, skillnaden dem emellan handlar om vilka former för deltagande som ska finnas parallellt med den representativa demokratin (Hennecke & Khan, 2002).

4.4.1 Valdemokrati/liberal demokrati

Valdemokratin utgår från att individen väljer politiska representanter och sedan låter den politiska eliten sköta beslutsfattandet. Hennecke & Khan (2002) kallar det den elitdemokratiska modellen som de ser hör till en liberal demokratitradition som ett mer övergripande koncept. Hennecke & Khan lyfter att den liberala demokratitraditionen utgår från individens rätt att tillgodose sina egenintressen.

4.4.2 Deltagardemokrati

Under 1960–70 talen höjdes kritiska röster mot den liberala demokratin. Brist på påverkansmöjligheter underifrån och öppenhet krävde nya former för demokratiskt deltagande. Mot bakgrund av detta växte idén om deltagardemokrati fram. Utifrån detta ideal är individen politiskt aktiv och tar politiskt ansvar mellan valen, vilket är tänkt att kunna förstärka känslan av social sammanhållning, vilket dels kan ta uttryck i

demonstrationer men även direktdemokratiskt deltagande som exempelvis brukarstyrelser och folkomröstningar (Olofsson, 2015).

Detta synsätt på demokrati utgår från att ojämlika maktrelationer inte kan neutraliseras av att varje vuxen medborgare har rätt att delta vid politiska val. Ökat deltagande på alla nivåer behövdes för att hantera ojämlikheten, med fokus på resurssvaga grupper. Olofsson (2015) beskriver hur deltagardemokrati förväntas kunna öka förtroende för politiska institutioner, men också generera kunskap och engagemang. Hennecke & Khan (2002) beskriver den syn på deltagandedemokrati som kommer till uttryck i den svenska demokratiutredningen från 2001 (SOU 2000:1), vilken författarna menar utgår från att deltagande utvecklar kvalitéer såsom ömsesidig respekt, tolerans mot oliktankande och känsla av gemensamt ansvar för samhället. Medborgarnas inflytande kan antingen ske genom deltagande i beslutfattande eller genom deltagande i den representativa beslutsprocessen, varav den senaste innebär ett indirekt politiskt inflytande. Däremot öppnar den representativa beslutsprocessen inte upp för inflytande över själva beslutsprocessen i sig (Hennecke & Khan, 2002).

En utmaning som lyfts av Hennecke & Khan är att deltagande behöver medföra reellt inflytande för att människor ska vilja delta, samtidigt som ett ökad inflytande från medborgarna kan upplevas som ett ifrågasättande av de representativa institutionerna. Utifrån deltagandedemokratiskt ideal är öppenhet viktigt, ett gemensamt ansvar för politiska demokratin där dock tjänstemän och politiker har ett särskilt ansvar i form av position och makt. Diskussion är också ett centralt begrepp där ömsesidighet ses som förutsättning för en meningsfull diskussion (ibid).

4.4.3 Deliberativ demokrati

Under 1990-talet växte ytterligare ett ideal fram, den *deliberativa* demokratiteorin med ett konsensusorienterat samtalsfokus. Den deliberativa demokratiteorin har haft stort inflytande på den nutida demokratidebatten (Hennecke & Khan, 2002). Precis som i de deltagardemokratiska idealen argumenteras för ett aktivt medborgardeltagande, och att alla medborgare ska ha lika möjligheter att delta politiskt. Det som skiljer det deliberativa idealet är att den betonar *diskussion* och *kommunikation* som ett yttersta uttryck för politiskt beslutsfattande. Tanken är att beslut fattas genom en deliberativ process där de bästa argumenten får avgöra, vilket kräver att alla som är berörda av frågan ska kunna delta, att alla har samma möjligheter att bidra med egna argument och ifrågasätta andras argument. Slutliga målet är att nå konsensus. Hennecke & Khan (2002) argumenterar för att det här idealet har en inneboende utgångspunkt i att deltagarna måste se förbi sina egenintressen och se till det gemensamma intresse. Utmärkande för det deliberativa synsättet är att ömsesidighet betonas, vilket avser respekt för andra deltagare, en vilja att lyssna in andra, och att ändra sin egen ståndpunkt (ibid) vilket också då förutsätter en rationell argumentation (Olofsson, 2015).

Kritik som höjts mot det deliberativa idealet och demokratiteorin är risken att grupper utesluts genom att fokus på bästa argumenten får företräde framför andra samtalsformer, att konsensus är målet och att avvikande röster därför marginaliseras. Både Olofsson (2015) och Hennecke & Khan (2002) lyfter fram att sådant som berättelser och känslor också är en form av kommunikation som riskerar att inte värderas. Det finns även en stark kritik riktad mot tanken på att alltid uppnå *konsensus*. Kritiken grundar sig på att samhället är en konfliktfylld plats med en mångfald av åsikter, erfarenheter och perspektiv och att en strävan efter konsensus riskerar att sopa konflikter under mattan (ex. Abrahamsson, 2016; Wiberg, 2015).

Den svenska demokratiutredningen, *En uthållig demokrati*, som genomfördes 2000 (SOU 2000:1) utgår som tidigare nämnt från ett deltagardemokratiskt perspektiv med inslag av deliberativa kvalitéer. Betänkandet av den nya demokratiutredningen *Låt fler forma framtiden!* Från 2014 (SOU 2016:5) bygger vidare på dessa idéer. Här lyfts särskilt att det synsätt på demokrati som den tidigare demokratiutredningen stöttar sig på, bygger på att diskussioner genomförs mellan jämlingar. Jämlikt deltagande utgör en central del i det förslag till mål

för demokratipolitiken som föreslås i utredningen: *"En hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande. Målsättningen med en hållbar demokrati uppnås genom specifika delmål."* (SOU 2016:5, s. 90).

Ett jämlikt deltagande uppnås dock sällan i realiteten enligt betänkandet. Avgörande för vilket inflytande olika individer i praktiken har hänger enligt betänkandet ihop med socioekonomiska resurser som socialt och kulturellt kapital, men även utbildning, inkomst m.m. Att anpassa demokratins spelregler genom att göra särskilda insatser för att stärka vissa gruppers inflytande ses därför som en viktig aspekt för att stärka de grupper som sällan kommer till tals i den politiska beslutsprocessen. Dock framhålls att detta inte är helt oproblematiskt utifrån principen om likabehandling, men att det likväl kan vara nödvändigt i vissa fall för att skapa bättre förutsättningar för mer jämlikt inflytande (ibid). Delmål som föreslås för att skapa förutsättningar för ett mer jämlikt inflytande handlar bland annat om:

"insatser för att främja och underlätta individers engagemang mellan valen, på egen hand eller genom olika former av medborgarsammanslutningar. Det handlar också om att underhålla, stärka och informera individer om de formella påverkanskanaler som finns, såsom folkeinitiativ, medborgarförslag, medborgardialog, samråd, medborgarråd eller remiss" [...]. "Det handlar också om att verka för att alla har förutsättningar att delta, påverka och få insyn i beslutsfattandet" (SOU 2016:5, s. 93).

4.5 Planeringstraditioner

De olika synsätten på demokrati kan också relateras till utvecklingen av olika teorier kring planering, vad den syftar till och hur kunskap i planeringsprocessen ska produceras. Nyström & Tonell (2012) beskriver planeringsteori som dels något som kan utgöra teorier om planering för att studera en historisk utveckling dels teorier som syftar till att utveckla metoder för att användas inom planering. Här beskrivs mycket kortfattat ett urval av perspektiv på några olika planeringstraditioner för att knyta samman demokratisyn med synen på planering.

4.5.1 Traditionella planeringstraditioner

Olika teoretiker har beskrivit detta på lite olika vis, Patsy Healey (1997) nämner tre olika traditioner: *economic planning*, *physical development planning* och *policy analysis*. *Economic planning* handlar om att bevara välfärdsstaten och hålla liv i en effektiv och växande produktion och distribution. *Physical development planning* tar enligt Healey sin utgångspunkt i utopiska ideal av hur städer skulle utformas som reaktion på industrialismens dysfunktionalitet och drevs snarare av ingenjörer och arkitekter. *Policy analysis* växte fram ur en önskan att göra den offentliga administrationen mer effektiv och präglades av en syn på planering utifrån rationella beslutsmodeller (Healey, 1997).

Innes & Boher (2015) beskriver hur en *rationell planeringsteori* dominerade mellan 1960–80 talet. Planeringsprocessen utifrån ett rationellt perspektiv, kan enligt Innes & Boher betraktas som en expertbaserad process med fokus på att sätta upp mål, undersöka olika alternativ, utvärdera dessa för att sedan kunna välja det bästa alternativet, där planeraren nästintill ses som en neutral analytiker. Innes & Boher beskriver den här modellen som en modell som passar när mål och värden redan är fastställda, eftersom den inte lyfter in politik och konflikter (ibid).

4.5.2 Mot en mer kommunikativ planering

Innes & Boher (2015) menar dock att samstämmighet kring värderingar och mål sällan finns och att många av de frågor planerare hanterar inte går att kvantifiera eller hantera genom en formell analys. Den *kommunikativa planeringsteorin* som utvecklades under 1980–90 talet, ifrågasatte traditionella antaganden om vad planering egentligen är och hur den borde utföras (ibid). Det här synsättet har också kommit att gå under begreppet *social learning* (Nyström & Tonell, 2012). Viktig för utvecklingen av den kommunikativa

planeringen var sociologen och filosofen Jürgen Habermas och hans teorier om kommunikativt handlande (Wiberg, 2015), även kallat deliberativ demokrati. I förhållande till den fysiska planeringen kom dessa tankar om kommunikativt handlande att formuleras utifrån begrepp som *participatory planning*, *community participation*, *communicative planning* och *collaborative planning* (Östlund, 2009) det senare myntat av Healey (1997), även använt av bland annat Innes & Boher (2004, 2015).

Fokus för planeringsteoretiker inom *collaborative planning* är lyssnande, inkludering, dialog och samtal (deliberation) mellan olika aktörer. Utgångspunkten för teoretikerna inom detta fält handlar om att planering sker genom nätverk av olika aktörer. Samtidigt ses varje fall som unikt och som därför behöver utföras utifrån sin specifika kontext. Värderingar och intressen ses inte som statiska utan synsättet öppnar upp för att deltagare faktiskt har förmågan att ändra åsikt och kanske till och med värderingar genom dialog. Samtal ses kunna skapa mening och förståelse, och kommunikation innebär också makt (Innes & Boher, 2015).

Innes & Boher (2004) jämför *collaborative planning* i förhållande till lagstadgade metoder för deltagande utifrån en nordamerikansk kontext. De menar att *collaborative planning* bygger på dialog till skillnad från envägskommunikation, involvering av ett brett nätverk av aktörer från start istället för en elit och där andra aktörer blir mer reaktiva, ett ömsesidigt kunskapsutbyte snarare än toppstyrd monolog, återkommande engagemang jämfört med punktinsatser och mer kontroversiella metoder snarare än rutinstyrda aktiviteter (ibid). Mellqvist (2017) beskriver, i likhet med Innes & Boher (2014), *collaborative planning* som ett sätt att arbeta vilket bygger på ett genuint intresse för både lärandeprocesser och nätverk av aktörer. Viktiga komponenter utifrån *collaborative planning* är att bygga upp tillit mellan de olika aktörerna och se till att deltagande medborgare blir involverade och kan påverka resultaten (Mellqvist, 2017).

4.5.3 Från government till governance

Under tiden då synen på demokratin har förändrats har också synen på hur samhällets styrning ska ske skett och Abrahamsson (2013) menar att den också behöver förstås mot bakgrund av partnerskapets allt viktigare roll i samhällets styrning. Abrahamsson menar att medborgarna behöver större inflytande utifrån en demokratisk synvinkel för att kompensera det ökade inflytandet privata ekonomiska intressen och lobbyverksamheter fått.

Från att den främsta styrningen ligger hos staten, *government*, innebär den nya synen en styrning genom samverkan mellan olika aktörer, *governance* (Adler, 2015) där särskilt medborgarna, samhällsföreningar och företag i allt högre grad förväntas involveras och vara med i beslutsfattandet. Det här innebär en förändring i syn på olika aktörers roll i samhället och kan ses som ett skifte från toppstyrd planering till en mer nätverksbaserad och decentraliserad styrning (Buijs et al, 2016).

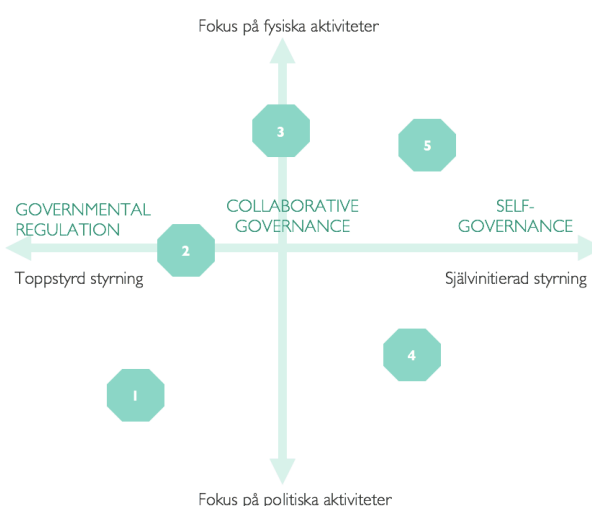
Det finns många olika sätt att beskriva *governance* och inga vedertagna definitioner (Arnouts et al, 2016). Arts & Visseren-Hamakers (2012) beskriver en bred definition av *governance* som "*the many ways in which public and private actors from the state, market and/or civil society govern public issues at multiple scales, autonomously or in mutual interaction*" (Arts & Visseren-Hamakers, 2012, s. 4). Den här definitionen relaterar till ett sätt att se på styrning som något som antingen kan ske av staten/kommun, samt med eller utan densamma och synliggör potentialen av både offentliga och privata aktörer att tillgodose offentliga värden och förvalta och lösa offentliga utmaningar (ibid).

Arnouts et al. (2016) föreslår ett annat sätt att beskriva *governance* på genom att konstruera en typologi vilken beskriver fyra olika idealformer av *governance*: *hierarchical governance*, *closed co-governance*, *open co-governance* samt *self-governance* (Tabell 2). Buizer et al. (2016) föreslår också en enklare modell som inte delar in former av *governance* i tydliga fack utan som något som kan röra sig mellan olika former och grader av *governance* (Figur 6). Däremot drar Buizer et al. en skiljelinje mellan de fall där staten/kommunen (*government*) har en

ledande roll, där icke-statliga aktörer (non-governmental actors) har en ledande roll och samverkansformer (collaborative forms) där både kommun och andra aktörer spelar en viktig roll.

Tabell 2: Fyra idealformer av governance (egen tabell utifrån Amouts et al., 2012). Government och governmental actors har i detta sammanhang översatts som kommun/kommunala aktörer.

	Toppstyrning (Hierarchical governance)	Sluten co-governance (Closed co-governance)	Öppen co-governance (Open co-governance)	Självstyrning (Self-governance)
Aktörer	Huvudsakligen kommunala aktörer. Andra aktörer kan vara involverade men ofta som "mottagare".	Utvalda grupper av aktörer, både kommunala och icke kommunala aktörer i mindre koalitioner.	Stor blandning av grupper av aktörer, flera mindre koalitioner eller enskilda aktörer.	Huvudsakligen ickestatliga/kommunala aktörer. Kommunen är eventuellt med som stöd.
Makt	Hos kommunen som har möjlighet att mobilisera mer resurser, vilket också ger dem mer inflytande.	Sammanlagt (eng. pooled) då aktörerna inte kan nå målet var för sig.	Utspritt (eng. diffused). Alla aktörer har resurser, som mobiliseras separat, alla aktörer har viss mån av inflytande, öppen och ganska oorganiserad beslutsprocess.	Hos andra aktörer. Resurser (kan vara kommunala/statliga medel) mobiliseras av andra aktörer vilket ger dem hög grad av självstyrning. Kommunen kan ingripa, men bara i fall där styrning går över särskilda gränser.
Spelregler	Kommunen ansvarar för styrningen. Tillträde till processen ges kommunala aktörer och de aktörer kommunen väljer att involvera.	Begränsat samarbete, kommunen har en ledande roll. De andra aktörerna följer och har ett visst inflytande och deltar i gemensamma beslutsprocesser.	Flexibelt samarbete, olika aktörer kan ta initiativ till styrning.	Styrningen ligger hos andra aktörer. Generellt en öppen process som kontrolleras av de aktörer som ingår. Kommun skulle kunna underlätta och stötta i styrningen

Figur 6: Governance som en styrning som kan röra sig mellan olika former av deltagande. Dessa former omfattas av: (1) konsultation av planer, (2) strategisk involvering i beslutsfattande, (3) former av samförvaltning, (4) informella spontana försök att påverka policy och användning av grönytor, (5) informella och spontana aktiviteter relaterade till grönytor. Egen illustration utifrån Buizer et al. (2016).

4.5.4 New public management

Den förändrade styrningen från ”government” till ”governance” kan bland annat ses i ljuset av en decentralisering av den politiska administrationen och stärkt deltagande i planeringsprocessen med fokus på nätverksbildande (Mellqvist, 2017). Under 1980 – 90 talet skedde marknads- och individorienterad utveckling av de politiska institutionerna (Adler, 2015; Khakee, 2006) som främjade ett fokus på nytta och effektivitet (Lindholm, 2015). Den styrning som växte fram under den här tiden och som fortfarande styr svensk förvaltning brukar benämnas som New Public Management (NPM). NPM innebar att verksamheten inom offentlig sektor skulle minska och istället utgå från marknadens struktur med privatisering och konkurrensutsättning. Det ansågs underlätta genomförande av beslut men också innebära en effektivisering av förvaltning om medborgarnas kunde vara delaktiga i beslutsfattande och få möjlighet att bidra med sina kunskaper (Abrahamsson, 2015) vilket förändrat samhällets syn på sina invånare – från medborgare till brukare eller kund (Abrahamsson, 2012; Khakee, 2006).

Governance och 2010-talets styrning genom nätverk kan ses som ett nytt politiskt fenomen för att definiera och lösa kollektiva uppgifter vilket också gör att medborgarnas deltagande i samhället hamnar i allt större fokus (Adler, 2015; Khakee, 2006, SOU 2001). Inte minst dialogens roll som metod för delaktighet och inflytande (Abrahamsson, 2012).

Den här formen av styrning har dock inte stått fri för kritik. Bland annat höjs kritiska röster för att ekonomiska intressen och företag får större utrymme och tyngd medan organisationer och medborgare ställs utan inflytande och att den kommunala planeraren inte tillvaratar skattebetalarnas intressen i tillräcklig hög grad (Stenberg, 2013). Governance kan också ses vara problematiskt i relation till den representativa demokratin då politiken i en nätverksstyrning ofta genomförs utan offentlig insyn (Abrahamsson, 2015).

4.5.5 En förändrad omvärld

Olika synsätt och drivkrafter bakom dialog har växt fram, men det hänger inte bara samman med förändrad syn på demokrati. Khakee (2006) beskriver hur den framväxande hållbarhetsagendan som en viktig drivkraft för fokus på dialog, inte minst med tanke på att de omställningar som krävs för en hållbar utveckling berör människors vardag och livsstil (Abrahamsson, 2012). Khakee (2006) menar också att en förändrad värdegrund och migration skapar stor komplexitet och därmed behov av dialog. Fram till 1980-talet fanns enligt Khakee (2006) i Sverige en brett accepterad värdegrund för hur samhället långsiktigt skulle planeras, som i mångt och mycket grundade sig på välfärdsmodellen. Här fanns många gemensamma värden som kunde identifieras som allmänintresse av planerare. Den förändring som under 1980-talet skedde där marknaden tilläts bli allt mer styrande och den gemensamma värdegrunden urholkades, skapade ett behov av att föra dialog mellan planerare och andra aktörer kring kollektiva intressen.

4.6 Vad menas med delaktighet och dialog?

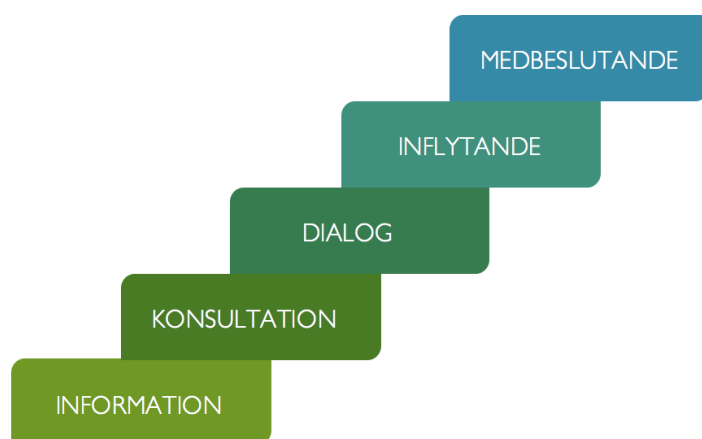
"Idag används begreppet medborgardialog i allt fler sammanhang där det egentligen syftar till en mångfald av olika slags möten i olika frågor, med olika mandat och med olika deltagare. Bakom begreppet döljs processer som kan vara väsensskilda i demokratiarbete, allt ifrån ett informationsmöte till försök med medborgarbudget" (Corkhill, 2013, s. 42).

Det finns inga givna definitioner i forskningslitteraturen kring dialog och delaktighet utan det beror på form och kontext (Adler, 2015). Abrahamsson (2015) beskriver dialog som något handlar om kommunikation utifrån ett gemensamt intresse eller fokusområde, att tänka tillsammans för att förstå problemen och slutligen komma fram till ett förhållningssätt. Abrahamsson (2013) lyfter också upp att medborgardialog både skulle kunna syfta på delaktighet eller deltagande. *Delaktighet* menar han är en situation där medborgarna kan påverka i praktiken medan *deltagande* snarare handlar om att de får ett visst tillträde till beslutsprocessen men där de saknar reellt inflytande.

4.6.1 Dialogtrappan

Ett annat sätt att beskriva begreppet delaktighet (eng. participation) görs genom att diskutera olika former av delaktighet (Lindholm, 2015). Lindholm & Moritz (2007) upp delaktighet i fem olika steg, information, konsultation, dialog, samarbete och medbestämmande vilket är ett sätt att visa på olika nivåer av inflytande och på processer av olika karaktär. Uppdelningen presenteras i ett delaktighetsspektrum som författarna introducerar i sin handbok kring delaktighet, framtagen för Huddinge kommun (ibid), och utgör föregångaren till den delaktighetstrappa som tagits fram av Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) (Castell, 2013).

SKL redovisar sin modell (Figur 7) som en trappa baserad på stegen information, konsultation, dialog, inflytande och medbeslutande, vilket till stor utsträckning liknar Lindholm & Moritz (2007) delaktighetsspektrum, dock med vissa nyansskillnader (se Tabell 3). Boverket (2018) redovisar å sin sida en trappa bestående av *information, förankring, delaktighet* och *medbestämmande* i sin vägledning framtagen för politiker och tjänstemän med ansvar för planering och bostadsförsörjning.

Figur 7: SKL:s Dialogtrappa. Egen illustration utifrån SKL (2013).

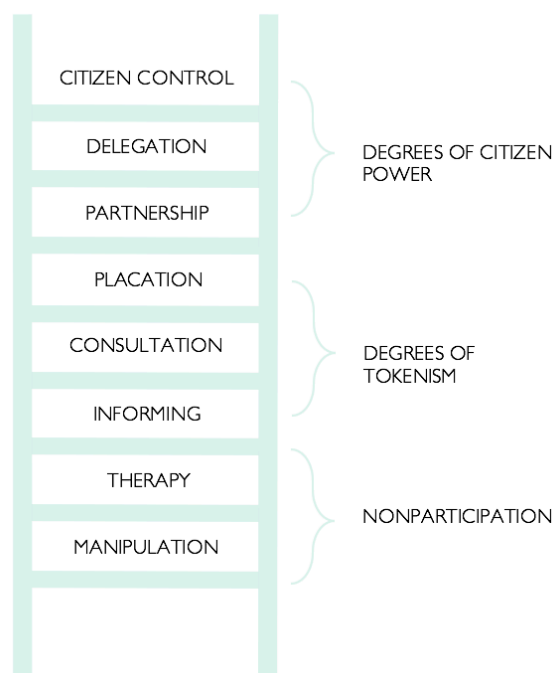
Ytterligare ett sätt att se på dialog, medskapande, presenteras av bland annat Hans Abrahamsson (2015, 2016), docent i freds- och utvecklingsstudier, och Inga-Lisa Adler (2015), utvecklingsledare i Göteborg och författare till en forskningsrapport om medskapardemokrati. Medskapandet utgör ett annat förhållningssätt till dialog där medborgare deltar från start genom att formulera problem till det att åtgärder identifieras och genomförs (Abrahamsson, 2016; Adler, 2015).

Tabell 3 redovisar en översikt av vad som menas med de olika begreppen utifrån de olika modellerna, men också vilka utgångspunkter dessa har.

De olika dialogstegen eller dialogtrapporna är ursprungligen inspirerade av Arnsteins klassiska dialogstege (Arnstein, 1969), Figur 8 som utvecklades som en del av Arnsteins kritik över hur utvecklingsfrågor bedrevs

i 1960-talets USA. I grund och botten ville hon med stegen visa på deltagandeprocesser med olika former av inflytande. Målet med stegen var att klättra högre upp och överföra mer makt till de maktlösa (ibid).

Castell (2013) beskriver Arnsteins dialogtrappa som mycket mer radikal än den som används av SKL (Figur 7) vilken samtidigt har som främsta funktion att stötta politiker och tjänstemän i sitt arbete med dialog (Castell, 2013). Castell menar vidare att SKL:s dialogtrappa *"fyller en viktig roll med att hjälpa kommuner att hitta former för medborgardeltagande som inte i grunden utmanar den rådande maktfördelningen. Den är mindre till stöd för den som hoppas på radikala reformer"* (Castell, 2013, s. 40).

Figur 8: Arnsteins dialogstege. Egen illustration utifrån Arnstein (1969).

Tabell 3: Fyra olika svenska tolkningar av Arnsteins steg och dialogtrappan.

	Information	Konsultation	Dialog	Inflytande	Medbeslutande	Utgångspunkt
SKL (2013)	Information som förutsättning för att kunna bli delaktig.	Konsultation handlar om att få medborgarnas återkoppling på ex. förslag. Det kan också handla om att ta emot synpunkter och frågor.	Möjligheten att möta andra och föra dialog om samhällets utveckling, möjligheten att få föra fram sin åsikt, utveckla och dela <i>förståelse</i> men även <i>samförstånd</i> . Dialog handlar om att säkerställa att medborgarnas önskemål, kunskap och intressen fortsatt beaktas i den politiska processen.	Inflytande innebär att medborgarna får delta över en längre tid, och har inflytande över identifiering av behov, utvecklings av alternativ, till åtgärdsförslag fram till förslag på genomförande som utgör underlag för politiska beslut.	Medbeslutande innebär att beslutsfattande kan delegeras till medborgare genom ex. folkomröstning. Den representativa valförsamlingen kan delegera ansvar till nämnd/styrelse som inte är politiskt vald.	Planeringsverktyg
Lindholm & Mortiz (2007)	Information som förutsättning för att kunna bli delaktig. Omfattar framförallt envägskommunikation.	Konsultation är ett sätt att involvera deltagare att uttrycka sig och tycka till innan beslut fattas. Syftet brukar ofta vara att samla in synpunkter för att bredda beslutsunderlaget, är ofta punktinsatser och frågan är vanligen väl avgränsad.	Dialog som ett <i>ömsesidigt utbyte</i> av erfarenheter, åsikter och idéer. Förutsätter mer tid och möjlighet för återkoppling för att återkomma med repliker och utveckla resonemang. Mötesformen lämnar utrymme för att deltagarna ska kunna vara med och forma processen och påverka agendan under processen.	Samarbete innebär att aktörerna tillsammans med förvaltningen planerar och genomför aktiviteter.	Medbestämmande innebär att aktörerna medverkar i beslutsfattande genom exempelvis omröstning som blir styrande för politiska beslut, medborgarbudget, eller val av utförare av samhällsservice.	Planeringsverktyg , delaktighetsspektrum beskrivs av Castell (2013) som ett smörgåsbord av strategier och metoder.
Boverket (2018)	Information till medborgare. Förutsättning för att medborgare ska kunna engagera sig och för en meningsfull dialog.	Förankring/konsultation handlar om att medborgarna kan komma med synpunkter på olika förslag och alternativ.	Delaktighet innebär att medborgarna deltar i framtagande av lösningar. Förutsätter ömsesidighet, möjlighet att argumentera och framföra åsikter, idéer i dialog med företrädare för kommun. Kan handla om återkommande deltagande, och deltagande från idé till beslutsunderlag.		Medbestämmande innebär att medborgare deltar i beslut, ex. folkomröstning.	Planeringsverktyg
Abrahamsson (2016); Adler (2015)	Information handlar om att någon ska veta något och förstå avsändaren.	Konsultation handlar om att andra aktörer ska bidra med åsikter, tankar och känslor.	Diskussion handlar om argumentation kring vilket perspektiv som är rätt.	Lärandedialogen handlar om att konfrontera olika perspektiv och intressen och utgår från medskapandets fyra faser: <i>lyssna</i> (synliggöra olika perspektiv), <i>konfrontera</i> (problematisera perspektiv, synliggöra målkonflikter), <i>reflektera</i> (identifiera gemensamma målbilder och visioner) och <i>agera</i> . Kräver slutligen konsensus, men förhåller sig kritisk till konsensussträivandet, och menar att konsensus först förutsätter en konfrontativ dialog. Den medskapande processen utgår från att en mängd aktörer behöver ingå, inte bara forskare och tjänstemän utan även näringsliv och civilsamhället. Genom den konfrontativa dialogen och ett ökat medvetande om vad som ligger bakom egna och andras agerande skapas tillit och bemäktigande av aktörer. Kombination av fakta- och erfarenhetsbaserad kunskap.	Medskapande handlar om att göra tillsammans och ta delat ansvar för resultatet. Deltagarna deltar på lika villkor i hela process, från det att problem definieras, till åtgärder som identifieras, till genomförande av handlingsplaner, utvärdering och återkoppling av resultat. <i>Lärandedialogen i steget innan är en förutsättning för att kunna uppnå medskapande.</i>	Makt-utmanande arbetskultur och förhållningsätt , strävan efter jämlika maktförhållanden.

4.7 Motiv och möjligheter

Varför är det värdefullt att arbeta med delaktighet och vilka motiv och drivkrafter styr vanligen ett sådant arbete? Frågan har redan berörts översiktligt i avsnitt 4.4 – 4.5 men utvecklas här vidare tillsammans med kritiska perspektiv på delaktighetsarbete, för att ge en bred bakgrundsbild innan uppsatsens resultat och diskussion presenteras.

4.7.1 Motiv

Två övergripande motiv, tillika drivkrafter, för att öka medborgarnas delaktighet som vanligtvis nämns i litteraturen är dels *demokratisering*, dels *effektivisering* (Abrahamsson, 2015; Montin, 2006; Ryding & Pennington, 2000; Tahvilzadeh, 2015a, Tahvilzadeh 2015b). Tahvilzadeh (2015a, 2015b) lägger även till *legitimering* samt *ansvarstagande för nedskärning av resurser* som ytterligare vanligt förekommande motiv, utifrån sina studier av medborgardialoger i Göteborg. Innes & Boher (2004) identifierar å sin sida motiv för dialog som att få kunskapsunderlag, förbättra beslut, rättvisa, legitimitet men också lagstadgade krav på dialog, motiv som täckts upp av de tidigare fyra nämnda.

Behovet av *demokratisering* kan härledas till ett synsätt på medborgardialog som en rättighet och ett mål i sig självt medan *effektivisering* snarare handlar om ett synsätt på dialog som ett medel för att uppnå en mer effektiv planprocess. Behovet av demokratisering kan bland annat ses mot bakgrund av att det politiska systemets legitimitet anses hotat som följd av övergång till ett nätverkssamhälle, där allt fler beslut fattas genom olika former av partnerskap ofta bortom offentlig insyn (Abrahamsson, 2016). Tahvilzadeh (2013) beskriver medborgardialog som den senaste trenden i svensk demokratiutveckling, som både skulle kunna ses ur optimistiska och pessimistiska perspektiv (Tahvilzadeh, 2015a). Det *optimistiska* perspektivet enligt Tahvilzadeh (2015a) kopplar till demokratisering på så sätt att medborgardialogen kan vara ett sätt att just *fördjupa demokratin och människors inflytande*. Som en del av företrädarna för det optimistiska perspektivet lyfter Tahvilzadeh (2015b) fram forskarna Fung & Wright och deras ramverk för "*empowered participatory governance*" som presenterar teori för hur deltagande modeller kan utformas. Ett framgångsrikt deltagande bygger enligt Fung & Wright (2001) på jämlikhetsmotiv men även dialogens institutionella arrangemang. Modellen bygger på att försöka upprätta en ungefärlig jämlikhet mellan olika resursstarka grupper, något som skulle kunna göras genom att skapa motvikt genom att söka upp mindre resursstarka grupper, upprätta principer för dialogen m.m. (Tahvilzadeh, 2015b). Institutionella arrangemang benämns som ett par olika designprinciper, som att deltagandet har en praktisk orientering och koppling till och utfall på deltagarnas vardag, att de involverar de som berörs av besluten och inte domineras av experter, och att kommunikation utgår från deliberativ problemlösning (se avsnitt 4.4.3). Enligt den här modellen bör även makt att besluta delegeras till själva processen, något som dock kräver handledning och koordination (ibid).

Effektivisering sett ur Rydin & Penningtons (2000) perspektiv handlar om att medborgare kan bidra med information och lokala kunskaper men också att konflikter kan undvikas fortsatt genom en planeringsprocess om olika aktörer tidigt involveras (ibid). Tanken är att konflikter kan uppstå när beslut inte är förankrade och att dialog skulle kunna förebygga konflikter och frustrationsgap, vilket både omfattar själva framtagandet av besluten men också implementeringen av dem. Det är inte alltid som dessa aspekter separeras från varandra enligt Rydin & Pennington (2000) och förhåller sig kritiska till att ett ökad deltagande i alla lägen är något eftersträvänsvärt. Montin (2006) beskriver effektiviseringsmotivet som en önskan att medborgare och brukare av samhällstjänster ska ta ett större ansvar för den lokala välfärden och dess utveckling och Abrahamsson (2015) beskriver det bland annat som ett sätt att skapa mer effektiv förvaltning. De här aspekterna kopplar Tahvilzadeh (2015a, 2015b) samman med ett mer *pessimistiskt* förhållningssätt till dialog som enligt honom istället handlar om att dialogen blir ett uttryck för skendemokrati med syfte att legitimera en nyliberal styrning där individen får ta ett ökat ansvar för olika samhällstjänster.

Innes & Boher (2004) lägger till två motiv som de tycker borde finnas med i dialogprocesser: uppbyggande av civilsamhället och skapandet av anpassningsbara, självorganiserade styrelseformer kapabla att hantera komplexa utmaningar.

4.7.2 Möjligheter

Tahvilzadeh (2015a, 2015b) nämner aspekter som att en ökad demokratisering antas leda till effekter som stärkt tillit och folkhälsa samt en hållbar utveckling och demokratiska värderingar.

Innes & Boher (2004) lyfter fram tre möjligheter eller som de kallar det ”nycklar till framgång” för collaborative planning utifrån aspekterna *dialog*, *nätverk* och *institutionell kapacitet*. Författarna pratar om den transformativa makten hos dialogen som de menar kan uppstå när en bredd av aktörer är inkluderade och kan engageras i vad författarna kallar en ”autentisk dialog”. Med detta menas en dialog där alla är jämlikt stärkta (*eng. empowered*), informerade och där de kan lyssna och bli respektfullt lyssnade till, där aktörer jobbar med en uppgift av gemensamt intresse utifrån sina egna agendor, kan detta också förändra deltagarna. Här skapas lärande och ofta ett erkännande att andras perspektiv är legitima. I den här processen kan deltagarna skapa en delad förståelse och möjligheter för ett gemensamt agerande.

Nätverk nämns enligt Innes & Boher (2004) som de vanligaste resultaten av arbete med collaborative planning som både bygger upp personliga och professionella *relationer*. I många fall har ömsesidig *förståelse* för perspektiv och *tillit* skapats mellan aktörer, och socialt kapital omsatts i nya nätverk utanför dialogprocessen. Ofta har sådana nätverk spritt sig genom att deltagare har spridit idéer och praxis till andra (*ibid.*).

Slutligen nämns byggandet av *institutionell kapacitet*, vilket är en kombination av socialt, intellektuellt och politiskt kapital. När den här typen av kapital sprider sig genom samarbete ökar medborgarnas kapacitet och deltagarna blir mer kunniga och kompetenta samt tror på sin egen förmåga att bidra till förändring (Innes & Boher, 2004).

Lindholm (2015) knyter an till Innes & Boher i sin diskussion kring medborgardialogens möjlighet att stärka ett socialt kapital. Socialt kapital kan enligt Lindholm delas upp i *sammanbindande*-, *överbryggande*-, och *länkande socialt kapital*. *Sammanbindande* socialt kapital kan beskrivas som band inom en grupp som bidrar till att stärka en gemensam identitet och sammanhållning. *Överbryggande* socialt kapital handlar om de mer svaga band som kan sammanföra människor från olika nätverk och möjliggör informationsutbyte. *Länkande* socialt kapital handlar slutligen om vertikala band mellan aktörer som besitter olika makt på olika nivåer. Lindholm menar att när det finns tillit och människor känner varandra ökar deras kapacitet att organisera sig kring gemensamma intressen och driva på förändringar. Dock kan exempelvis ett starkt sammanbindande socialt kapital skapa spänningar mellan grupper och leda till exkludering. Lindholm lyfter fram att en återkommande dialog har möjligheten att främja ett överbryggande socialt kapital (som också kan ha effekter på det sammanbindande) och pekar därför på vikten av att bygga långsiktiga processer istället för enstaka punktsatser med dialog.

4.8 Kritiska perspektiv

Dialogen utifrån ett deliberativt ideal har också fått kritik för att vara allt för idealistisk, inte minst mot bakgrund av att konsensussträvandet riskerar att förbi se åsiktskillnader och strukturella orättvisor (Wiberg, 2015) (se vidare avsnitt 4.4.3).

Tahvilzadeh (2015b), som lyfter en hel del kritiska perspektiv, menar att dialogen i medborgardialoger oftast blir ensidig snarare än ömsesidig. I värsta fall, menar han, skulle detta kunna utgöra ett hot mot den representativa demokratin och för välbefinnandet hos marginaliserade medborgare men även minska transparensen i beslutsprocesserna. I bästa fall legitimerar dialogen rådande styre menar Tahvilzadeh. Medborgardialogens otydliga roll i demokratiska beslutsprocesser är en sådan aspekt som sällan medför inflytande i praktiken, och de institutionella arrangemangen (som principer, regler, rutiner och resurser) uppmuntrar sällan till ett deliberativt deltagande, enligt Tahvilzadeh.

Dagård (2017) lyfter fram kritiska argument såsom att medborgardialoger och governancestyrning kan leda till problem som bristande politisk jämlikhet, att särintressen får oproportionerligt inflytande, begränsad transparens i beslutsprocesser och möjlighet till ansvarsutkrävande. Lindholm et al (2015) påpekar i sin tur riskerna med att dialogen kan bli manipulativ och skapa en illusion av delaktighet, i likhet med Arnsteins första steg (Figur 8), när invånare bjuds in till dialog kring små mycket avgränsade frågor, samtidigt som mer övergripande frågor inte diskuteras.

Gilljam (2006) argumenterar för att det finns åtminstone tre problem utifrån ett deltagardemokratiskt perspektiv. Det första handlar om *brist på realism* vad gäller medborgares möjligheter att avsätta tid för politiskt arbete. Det andra och största problemet enligt Gilljam handlar om att deltagande kommer vara *ojämnt fördelat mellan olika grupper*, vilket innebär att de med mest resurser, tid och engagemang kommer få mer att säga till om. Slutligen menar Gilljam att idén om deltagardemokrati gynnar ett tänkande hos medborgare som snarare gynnar att tänka i banor kring *egenintresse* snarare än allmänintresse.

Den effektivitetsbaserade styrning som idag är rådande innebär enligt Abrahamsson (2016) problem i strävan efter en medskapande dialog eftersom det sällan finns den tid som behövs utifrån detta perspektiv. Wiberg (2015) nämner därtill att New Public Managements fokus på nytta och instrumentell kunskapssyn, gör att kunskap som är lösningsorienterad och har omedelbar marknadsnytta, prioriteras framför annan kunskap. Dialogprocesser kan också riskera att förstärka rådande maktstrukturer genom att den utgår från makthavarnas normer, värderingar, intressen och tolkningsutrymme (Abrahamsson, 2016; Tahvilzadeh, 2015b).

Medborgardialog är slutligen en fråga om makt och politik (Lindholm et al, 2015; Tahvilzadeh, 2015a, 2015b; Östlund, 2009). Östlund (2009) frågar sig hur mycket medborgardialog den representativa demokratin egentligen tål? Detta hänger i sin tur ihop med hur mycket beslutsakt politikerna vågar släppa ifrån sig med tanke på att medborgardeltagande i viss mån ifrågasätter den representativa demokratin och dess effektivitet (ibid). Tahvilzadeh (2015b) poängterar betydelsen av att nå konsensus kring det deliberativa deltagandets betydelse för demokratin och vikten av att engagemang omvandlas till politiskt kapital hos de förtroendevalda men också att det är politiska ställningstaganden som troligen kommer att avgöra framtidens arbete med dialoger:

"Hur deltagande styrmodeller används i framtiden är troligen en fråga om en politisk kamp där grundläggande värderingar kring vad som styr samhällets utveckling och statens roll är i förgrunden, snarare än om uppfinnandet av nya verktyg eller metoder för dialog" (Tahvilzadeh, 2015a, s. 48).

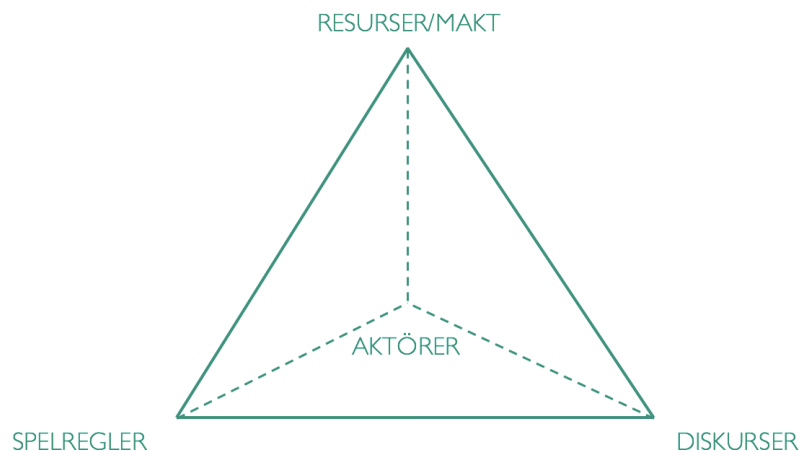
5 ANALYSMODELL

Här presenteras det analytiska ramverk som används för att svara på studiens första frågeställning.

För att kunna genomföra och strukturera analysen av fallstudien i Vaggeryds kommun behövs ett analytiskt ramverk. *The policy arrangement approach* är en modell som beskrivs av Arts, Leroy and Van Tatenhove (2006), och som i flera andra fall använts av andra forskare för att analysera och beskriva governancestrukturer för exempelvis urban grön infrastruktur, grönstrukturplanering men även urbant skogsbruk (se Buizer et al, 2015; Mellqvist et al, 2016 & Konijnendijk van den Bosch, 2014).

Ramverket kan användas för att analysera och förstå vad ett visst fält inom policy och governance arrangemang innehåller och hur de är organiserade (Konijnendijk van den Bosch, 2014) exempelvis grönstrukturplanering. Buizer et al (2015) använder modellen för att beskriva "governance arrangements" snarare än "policy arrangements" eftersom de menar att alla initiativ inte blir omsatta till policies. Buizer använder modellen som en grov lins att studera sina fallstudier utifrån. Mellqvist et al (2016) har använt modellen för att analysera Ronneby kommuns arbete med att ta fram en ny grönstrukturplan, där dialog varit en viktig del. Modellen har bedömts kunna vara relevant även för den här studien för att skapa en tydlig struktur vid inhämtning av data och analys, och modellen används, precis som av Buizer et al (2015) som en lins att studera Vaggeryds arbete genom. Nedan förklaras vad modellen innebär.

Policyarrangemang kan definieras som en temporär stabilisering av ett politikområdes innehåll och organisation (Arts et al, 2006). Det innebär att det här arrangemanget inte är något som är fixerat utan något som kan förändras över tid (Arnouts et al, 2012). Modellen byggs upp av fyra länkade attribut: diskurser, resurser, aktörer och spelregler vilket kan illustreras i en tetraed där varje hörn representeras av ett attribut (Figur 9). De är länkade på så sätt att om ett av attributen förändras, påverkas även de andra attributen vilket förändrar helheten (Arts et al, 2006).

Figur 9: Egen illustration av "The policy arrangement model" utifrån Arts et al (2006).

Analysen av diskurs handlar om visionerna hos dem som är involverade och vilka normer, värderingar, definiering av problem och förhållande till lösningar som de har. Begrepp som biodiversitet och hållbar utveckling är exempel på olika typer av diskurser (ibid).

Resurser handlar om maktförhållanden och fördelning av resurser mellan de aktörer som är involverade (Mellqvist et al, 2016), inte minst vem som har inflytande att påverka resultatet och hur de har inflytande. Resurser kan omfatta såväl ekonomiska medel som kunskap, markägarande och legitimitet (Arts et al, 2006).

Aktörer är de individer och organisationer som är involverade och länkade i processen (Mellqvist et al, 2016) och som kan forma koalitioner (Konijnendijk van den Bosch, 2014). Van Tatenhove et al (2000) förtydligar att aktörer kan påverka utifrån de ramar som de andra dimensionerna sätter.

Spelregler avgör vilka möjligheter men också hinder som aktörerna har att agera och omfattar både formella och informella regler (Buijs et al, 2016). Lagar är ett exempel på formella regler medan informella regler snarare handlar om former för interaktion och formella tillvägagångssätt för exempelvis beslutsfattande (Arts et al, 2006).

Modellen har i den här studien förtydligats med ett par olika delfrågor, för att bryta ner analysen av Vaggeryds kommun och grönstrukturplanprocessen i mindre segment (Tabell 4).

Genom att förtydliga dessa aspekter är förhoppningen att skapa en grund för att förstå kommunens förutsättningar i sitt arbete, vilket i sin tur underlättar för att kunna svara på studiens tredje frågeställningen kring möjligheter att långsiktigt arbeta med delaktighet kring ekosystemtjänster i kommunen.

Tabell 4: Analysramen, med delfrågor som har varit en bas för att analysera intervjuer, dokument m.m. avseende fallstudien i Vaggeryds kommun.

Diskurs	Resurser	Aktörer	Spelregler
- Vilka är de huvudsakliga koncepten i policy diskursen och programmet?			- Vem sätter agendan?
- Vilka grundläggande antaganden finns för dialog och deltagande?	- Vilka resurser har de olika aktörerna för att delta? Tid, ekonomi, kunskap, markägande och legitimitet.	- Vilka aktörer ingår?	- Vilken/vilka typer av delaktighet ges olika aktörer?
- Vilka motiv styr?		- Varför ingår dessa aktörer?	- Vilka metoder och former för dialog och kommunikation används?
- Vilka grundläggande antaganden finns kring grönstrukturplanen?		- Intresse från aktörer av att delta?	- Planeras återkoppling? Hur och med vilka?
			- När är olika aktörer med i processen?

6 REFERENSPROJEKT

Som inspiration men också som ett projekt att kunna relatera fallstudien till, ingår ett referensprojekt i studien. Referensprojektet avser arbetsprocessen med att ta fram en ny grönstrukturplan i Ronneby kommun. Kapitlet bygger dels på forskningsartiklar från processen, dels på den framtagna grönstrukturplanen samt en intervju med projektledaren tillika planarkitekt i Ronneby kommun.

6.1 Introduktion

Ronneby kommun är en kommun i Blekinge län som mellan 2014–2016 arbetat med att ta fram en ny grönstrukturplan. Ronneby kommuns grönstrukturplan utgör ett intressant referensprojekt för den här fallstudien av *tre skäl*. Framförallt är grönstrukturplanens process intressant på grund av det stora fokus som lades på *dialogplanering*. Ronneby kommun är en kommun av i stort sett samma storlek som Vaggeryds kommun, och är därmed en *mindre kommun* bestående av mindre tätorter och landsbygd. Dessutom har projektet i Ronneby haft, precis som Vaggeryd avser, ett *kommunövergripande fokus*. Stort fokus i processen var att lyfta fram landskapsidentitet genom möten med människor som befinner sig i och använder landskapet (Mellqvist et al, 2016). Kan det finnas erfarenheter från det här projektet som även kan vara relevanta för Vaggeryds kommun?

KORTA FAKTA OM RONNEBY KOMMUN

Län: Blekinge län

Storlek: ca 830 km²

Befolkning: 29 568 invånare (2017)

Fyra största markanvändningstyperna:

Produktiv skogsmark (ca 66 %), Åkermark (ca 9 %), Övrig mark (ca 9 %), Bebyggd mark och tillhörande mark (ca 6 %) (SCB, 2017).

Privat ägd mark i kommunen:

ca 75 % (Mellqvist et al, 2016).

6.2 Aktörer

Projektet leddes av en styrgrupp om fyra personer, två kommunala planerare samt två forskare från SLU. Ansvarig för själva projektet var de två kommunala tjänstemän (planarkitekt och landskapsarkitekt) medan professor Roland Gustavsson på SLU var huvudansvarig för att driva dialogarbetet (intervju 1) genom att agera processledare. Forskaren Helena Mellqvist ingick även i gruppen, och arbetade under denna period med Ronneby kommun som en fallstudie för sin doktorsavhandling kring långsiktig delaktighet i landskapsplanering med fokus på den s.k. konässörsmetoden (Mellqvist, 2016) som också var den metod som också användes vid denna dialog med kommunens invånare. Forskarna deltog i projektet genom ett samarbete med Cefur (ibid), Centrum för forskning och utveckling i Ronneby, som är en kommunal organisation som ansvarar för kommunens satsning på hållbar utveckling och arbete med cirkulär ekonomi (Ronneby kommun, 2017). Cefur drev ett treårigt projekt med fokus på att integrera cirkulärt tänkt kring utemiljö och förvaltning och utveckla modeller kring detta, där dialogarbete i grönstrukturplanen var en del av detta arbete (Kristina Eklund, personlig kommunikation, 21 februari 2018).

Andra kommunala aktörer som ingick i processen var tjänstepersoner från kommunledningsförvaltningen, Miljö- och byggförvaltningen, Tekniska förvaltningen, Äldreförvaltningen, Socialförvaltningen, Utbildningsförvaltningen samt det kommunala bolaget Miljö & Teknik AB.

Externa aktörer som ingick i dialogen sammanställs i Tabell 5.

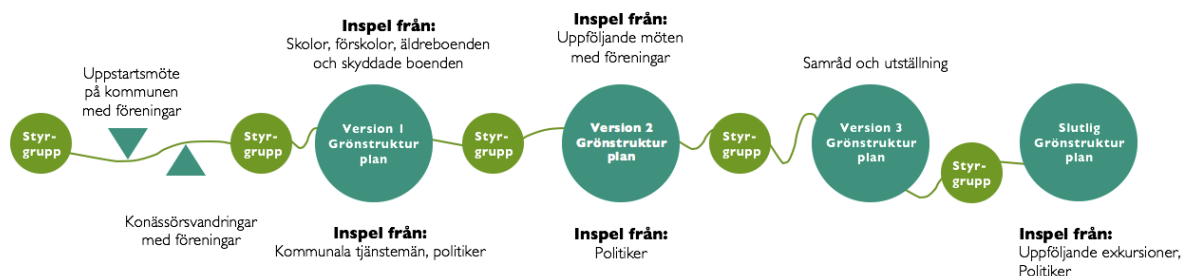
Tabell 5: Externa deltagare i processen med att ta fram en grönstrukturplan i Ronneby kommun samt vilka metoder de gjordes delaktiga genom.

Dialogmetod	Deltagande aktörer
Konässörsmetoden (i detta fall gå-turer och social mapping)	18 samhällsföreningar, 12 föreningar, två privata representanter från två mindre orter.
Inbjudan, utskick med frågor och/eller kartor	17 förskolor, 2 skolor, 6 äldreboenden och 2 skyddade boenden

6.3 Grönstrukturplanens process

Dialogprocessen som omfattade ca 1,5 år (Mellqvist et al, 2016), påbörjades genom att alla kommunens föreningar bjöds in till ett möte på kommunen där syftet med projektet introducerades, på vilket sätt information från föreningarna var viktig, samt en önskan om att genomföra vandringar med föreningarna ute i landskapet (Ronneby kommun, 2016). Totalt deltog 20 föreningar i processen. Under hösten genomförde styrgruppen sedan vandringar tillsammans med de olika föreningarna, utifrån platser föreningarna själva valt att visa, vandringar ledda av processledaren. Ytterligare föreningar tillkom under processens gång (Mellqvist et al, 2016). Andra aktörer såsom skolor m.fl. kontaktades genom att skicka ut kartor och frågor som de sedan fick svara på och skicka in till styrgruppen (Ronneby kommun, 2016).

Fem uppföljningsmöten gjordes med flera av föreningarna under vintern 2015, där föreningar inom ett geografiskt område bjöds in till samma möte. Flera föreningar deltog vilket ledde till att diskussioner uppkom ett idéutbyte skedde mellan föreningarna och hur de kunde hjälpas åt (Mellqvist et al, 2016). Här diskuterades styrgruppens idéer, analyser och förslag på visionära mål. Mötena var viktiga för att involvera konnässörerna i fortsatta steg (ibid). Slutligen genomfördes ett samråd. En skiss över processen redovisas i Figur 10.

Figur 10: Grönstrukturplaneprocessen i Ronneby kommun. Egen illustration utifrån Mellqvist et al (2016).

Internt i den kommunala organisationen pågick även arbete med fokusgrupper. Fokusgrupperna arbetade med olika fokusområden, ekosystemtjänster, rekreation och biodiversitet och landskapsidentitet, och träffades vid tre tillfällen vardera. De var även delaktiga kring planens slutsatser och utvecklingsmöjligheter som presenterades. Syftet med fokusgrupperna var att testa och skärpa argumentationen för olika aspekter av grönstrukturplanen (Ronneby kommun, 2016).

6.4 Metod

Den dialogmetod som användes under processen var den s.k. konnässörsmetoden. Konnässörsmetoden är egentligen inte en metod i sig utan är ett tillvägagångssätt eller förhållningssätt till dialog, som i sin tur bygger på olika metoder såsom djupintervjuer vid fältvandringar, gåturer, användning av kartor för att peka ut favoritplatser och stråk m.m. Att genomföra gåturer ute i landskapet är den första av tre faser som Arler & Mellqvist (2014) delar in metoden i:

- Den *första fasen* handlar om att samla in information om hur ett specifikt landskap upplevs och används av olika grupper vilket ses som information som inte bara ska spridas till planerare och politiker utan bland alla relevanta aktörer.
- Den *andra fasen* beskrivs som den *deliberativa fasen/samtalsfasen*. Här samlas aktörer för en ömsesidig lärandeprocess där upplevelser och synpunkter delas och utmanas under upprepade möten. Här lyfts vikten av att diskussionen får en kontinuitet över tid för att ge konnässörerna tillräckligt med tid för att reflektera och utveckla sina åsikter men också öka förståelsen för andra aktörers synsätt.
- Den *tredje fasen* består av en konstruktiv process med att hitta gemensamma lösningar. Utgångspunkten att de två första stegen oundvikligen påverkar konnässörerna och att det i dessa två steg skapat en ökad ömsesidig förståelse mellan de olika aktörerna vilket skapar förutsättningar för den sista fasen.

“It is the professional planner’s responsibility to draw up drafts, but the involvement of users from the earliest stages improves the planning process by drawing attention to features that engage stakeholders the most” (Arler & Mellqvist, s. 286).

Konnässörsmetoden och dess arbetsprocess är ett sätt att fånga upp fånga upp lokalbefolkningens personliga relation till och kunskap om det lokala landskapet och få ett lokalt förankrat material med lokal identitet i planeringsprocessen. Metoden är ett förhållningssätt till det deliberativa demokratiidealet som beskrivs i avsnitt 4.4.3 och *collaborative planning* som beskrivs i avsnitt 4.5.2. Utöver att fånga upp kunskap, bygger metoden på att *bygga relationer* och skapa möten mellan aktörer som lokalbefolkning, planerare, politiker och experter för att skapa förutsättningar för en ömsesidig lärandeprocess. Metoden är också ett sätt att försöka stärka aktörernas ägarskap, både av de fysiska platserna och processen (Mellqvist et al, 2013) och har potential att minska konflikter (Arler & Mellqvist, 2014).

Att samtala när man befinner sig ute i det berörda landskapet kan skapa ett avslappnat sätt att kommunicera. Fokus på de aktuella aktörerna, under ex en gåtur, kan också vara ett sätt att få dem att känna sig viktiga och bygga tillit (Mellqvist, 2017), samtidigt som ett sådant samtal kan göra att aspekter lyfts fram och associationer görs som inte hade kommit fram i ett annat sammanhang (Mellqvist et al, 2013). Det är därför viktigt att aktörerna blir tagna på allvar när de uttrycker sina personliga upplevelser och känslor (Arler & Mellqvist, 2014).

Något som skulle kunna utgöra ett hot mot själva metoden är icke-deltagande och missnöje hos de lokala aktörerna eftersom metoden bygger på positiva attityder och syftar till att lyfta upp positiva möjligheter för landskapsutveckling, lyfta aktörer, stärka planerarnas kunskaper om konnässörernas landskap och leta efter nya oväntade lösningar. Ett annat hot är brist på tid och resurser tillsammans med otydligt ledarskap (Mellqvist, 2017).

6.5 Resultat och lärdomar

Några av de mest slående resultaten efter projektet enligt projektledaren *var nätverket av kontakter* som etablerats efter dialogprocessen men också det adderade värdet kopplat till *folkhälsa* som uppstår när relationer mellan människor och människor och deras landskap stärks (Mellqvist et al, 2016). En viktig insikt som beskrivs av Mellqvist et al (2016) var också att *planeringsprocessen* var mer betydelsefull än själva grönstrukturplanen i sig. Genom att få olika aktörer medvetna, engagerade och involverade minskade också reaktionerna på den slutliga produkten. Arbetet har enligt Mellqvist et al (2016) stöttat en bred

lärandeprocess om grönstruktur genom att involvera lokala aktörer, tjänstemän och politiker. Den långa tidsplanen och upprepade mötena var viktiga för att skapa medvetenhet i grönstrukturplanens potential. Planen lyfte också möjliga samförvaltningslösningar (ibid).

Mellqvist et al (2016) lyfter även fram att Ronnebys grönstrukturprojekt har visat hur dialogplanering (*collaborative planning*) kan vara passade för frågor som är svårdefinierade och svåra att förstå såsom grönstruktur. Det är också ett sätt att få fram idéer och underlag som styrgruppen inte hade kunnat komma fram till själv, något som även lyfts fram av planerarna själva i den framtagna grönstrukturplanen (Ronneby kommun, 2016).

Några av framgångsfaktorerna i processen som kunnat identifieras utifrån intervjun med planarkitekt, tillika projektledare för planen, Kristina Eklund (2018-02-21) var dels *universitetssamarbetet*, men också *val av metodik*, *det långa tidsperspektivet*, *ett starkt lokalt engagemang* och *ett starkt politiskt stöd* för dialogarbete.

Planarkitekt Kristina Eklund (intervju 1) berättar att själva resultatet, grönstrukturplanen, i stor utsträckning bygger på föreningarnas material, men också processledarens inventeringar och beskrivningar. Processledaren (Roland) beskrivs lite som en nyckelperson och stor tillgång i arbetet. Dels hade denne ett stort nätverk bland invånarna och samhällsföreningarna, dels bidrog han tillsammans med projektets andra forskare, med förslag på dialogmetoder. Processledaren kunde även agera något mer ”neutral” gentemot föreningarna än vad de kommunala planerarna själva kunde göra, vilket också sågs som en styrka av Kristina Eklund. Det var också lätt att engagera samhällsföreningarna, medan det var svårare att få med ex. sportföreningar. Det finns ett starkt föreningsengagemang i kommunen, därtill avsätter kommunen varje år en pott pengar ”försköningspengar” som föreningar kan söka, och grönstrukturplanearbetet blev ett sätt för föreningarna att identifiera nya idéer på projekt att söka försköningspengar till (intervju 1).

Under intervjun med Kristina Eklund framkom det även att det fanns aspekter som kunde gjorts annorlunda vid tillbakablick på processen. Det handlade framförallt om den *interna samverkan*, *föreningars behov av stöd i processen*, att planen kunde blivit ett tydligare *planeringsverktyg* samt en utökad *återkoppling*. Enligt henne hade det till exempel räckt med en fokusgrupp som kunnat ha funktionen som referensgrupp, och ha en tydligare förståelse för vilket arbete som redan pågår ute i de olika förvaltningarna. Dock hade planen vid intervjuens tidpunkt ännu inte använts praktiskt då denna ännu inte var antagen.

I grönstrukturplanen konstateras att de olika föreningarna som var engagerade hade lite olika förutsättningar för att delta, och lämnade in material på olika nivå. En slutsats som drogs av detta var att vissa föreningar hade behövt mer stöd (Ronneby kommun, 2016). Kristina nämnde även under intervjun att samhällsföreningarna var vana vid möten och visste vad de skulle trycka på medan andra föreningar kanske inte lika tydligt såg sin del i projektet, eller hade tid.

En sista aspekt som lyfts är också återkoppling. När vi diskuterar om någon återkoppling skedde till de som enbart fick utskick (vilket inte gjordes) nämner Kristina att hon nog i efterhand skulle velat återkoppla bättre, något de gjort i högre utsträckning i arbetet med översiktsplanen (intervju 1).

Mellqvist et al (2016) beskriver att det föreslagits en arbetsgrupp från en annan chef i kommunen som skulle kunna förvalta grönstrukturplanens arbete vidare. Vid diskussion under intervjun med Kristina Eklund gällande de nätverk som bildades under processen framgick det att de interna nätverken inte levt vidare och att inte någon sådan arbetsgrupp etablerats. Däremot har processen stärkt nätverken mellan kommunen och föreningarna, vilket också varit ett stöd i den fortsatta processen med att ta fram en ny översiktsplan.

7 RESULTAT

I det här kapitlet besvaras studiens tre frågeställningar. Det första avsnittet ger en ögonblicksbild av Vaggeryds kommun utifrån ett governance perspektiv. Det andra avsnittet är av mer visionär karaktär - hur skulle Vaggeryd kunna bygga upp en ömsesidig process utifrån ett "bästa-fall"? Det tredje avsnittet försöker reda ut vilka förutsättningar och hinder kommunen har för att jobba med delaktighet kring grönstrukturplanens fokusområden på lång sikt.

1. NULÄGET

2. VISION

3. LÅNG-
SIKTIGHET

7.1 Vaggeryd – en ögonblicksbild ur ett governanceperspektiv

1. NULÄGET

Här beskrivs Vaggeryds kommun utifrån Arts et al (2006) policymodell som introduceras i kapitel 5. Avsnittet avslutas med en slutsats och sammanfattning. Notera att detta representerar en ögonblicksbild i ett tidigt skede av processen, vilket innebär att de olika aspekterna inte är statiska och därmed mycket väl kan komma att förändras under processens gång, och redan kan ha förändrats sedan denna information hämtades in och skrevs ner. Avsnittet bygger på deltagande vid möten och studier av dokument. Referens till möten görs utifrån benämning i Tabell 1 där det redogörs för vilka aktörer som deltog, vad mötet handlade om men även vilken typ av feedback jag bidragit med i processen.

7.1.1 Diskurs

Analysen av diskurs handlar om visionerna hos dem som är involverade och vilka normer, värderingar, definiering av problem och förhållande till lösningar som de har. Begrepp som biodiversitet och hållbar utveckling är exempel på olika typer av diskurser. Fokus här är utifrån projektgruppens och kommunens perspektiv (Arts et al, 2006).

ÖVERGRIPANDE POLICYDISKURS

Det finns en växande *hållbarhetsdiskurs* i Vaggeryd och i den gällande översiktsplanen som antogs 2012 har hållbarhetsfrågor också hamnat i fokus. Kommunen har som mål att bli en långsiktigt hållbar kommun. Här beskrivs hållbarhet som att ekologin sätter ramarna för utveckling medan ekonomi ses som medel för den sociala dimensionen som handlar om ett gott liv för medborgarna. Samverkan lyfts fram som en central del i hållbarhetsarbetet, framförallt lyfts fram att kommunen behöver samverkan internt samt mellankommunal samverkan. Social hållbarhet beskrivs både som en levande landsbygd, en bygd med ett rikt föreningsliv och möjlighet till sysselsättning och service. I översiktsplanen från 2012 beskrivs också att kommunen kan erbjuda "Ett boende som ger människor en god livsmiljö, nära naturen, med större fysiskt utrymme, social delaktighet men också ett billigare boende än i staden" (Vaggeryds kommun, 2012, s. 10).

I översiktsplanen från 2012 lyfts även åtgärder och riktlinjer för att bli en långsiktigt hållbar kommun. Ett av de tre åtgärderna handlar om att invånarna och föreningslivet ska få komma med synpunkter och bidra med kunskaper i planprocessen för att berika denna. Det handlar också om att kommunen ska arbeta

informativt och skapa intresse för den fysiska planeringen (Vaggeryds kommun, 2012). Att medborgarna deltar i planeringen är alltså ett politiskt uppsatt mål i kommunen. Det nämns också att kommunen ska jobba mer med samrådsformer för att särskilt anpassa sig till kvinnors vardagsliv i strävan efter att arbeta för ett mer jämställt samhälle, eftersom det lyfts att det ofta råder en överrepresentativitet av medelålders män i dialog med medborgarna. I planen lyfts också att det "*bör framgå vid inbjudan att lokala erfarenheter om vardagslivet efterfrågas*" (Vaggeryds kommun, 2012, s. 69) och att man genom att anpassa dialogen och genomföra ansträngningar utanför vad som är lagstadgat medför att en annan form av dialog kan skapas. Utbytet av erfarenheter nämns som viktigt kunskapsmaterial i planeringsprocessen.

Under första mötet med projektgruppen (se Tabell 1), nämns även att det pågår ett Agenda 2030 arbete i kommunen och att politiker börjat engagera sig i detta, inte minst för att de har krav på sig uppifrån. Däremot var det inte självklart för politikerna att det skulle upprättas en ny grönstrukturplan utifrån argument som att det redan finns två grönplaner (möte 1), att denna typ av planer sällan används samt att kommunen redan har gott om natur (möte 4) och det blev en politiskt debatterad fråga. Det som troligen hjälpt att få igenom ett beslut om att upprätta en ny grönstrukturplan antar projektgruppen (möte 1) skulle kunna hänga samman med att uppdatering av grönplanerna tagits med i tidigare kommunala program som godkänts av politikerna samt att den nya planen i större utsträckning knyter an till FN:s hållbarhetsmål (Agenda 2030).

DISKURS GRÖNSTRUKTURPLAN

De diskurser eller begrepp som är vägledande för grönstrukturplanarbetet är som tidigare nämnts *grön infrastruktur* och *ekosystemtjänster*. Det handlar om att höja blicken till ett landskaps- eller kommunövergripande perspektiv, och utveckla kopplingar mellan orter. Det tydliggörs att planen handlar om att både lyfta och hitta en balans mellan *biologiska* och *sociala* värden genom ekosystemtjänstperspektivet. I samtal med projektgruppen nämns särskilt grönstrukturens betydelse för *kommunens identitet* samt *attraktivitet* och vikten av att ta tillvara den tätortsnära naturen (möte 1). Planen ska "*andas Vaggeryd*" (möte 2) och visa att kommunen är stolt över sina områden (möte 1). Betydelsen av ekosystemtjänster nämns som viktiga att arbeta med för att hantera befintliga och framtida miljöhot och klimatförändringar (möte 2). Under möte 4 med arbetsgruppen lyfts vilka miljöer som planen framförallt ska fördjupa sig i. Naturtyper som odlingsmark samt lövskogar och brynmiljöer bedöms under mötet som mest intressanta med tanke på att dessa naturtyper är en bristvara i kommunen.

Kommunen står också inför utmaningar såsom att kommunen växer mer än förväntat, samtidigt som det finns få utvecklingsområden. Det finns idag enligt styrgruppen stora restriktioner för byggande, bland annat på grund av motorväg, järnväg men även Skillingaryds skjutfält. Styrgruppen lyfter att det idag är svårt att motivera naturvärden och ekosystemtjänster i exploateringsdiskussionen, och ser att en ny grönstrukturplan skulle kunna stärka den argumentationen. Nya exploateringsprojekt naggar redan i kanten på grönytor med rekreativt värde (möte 1).

Tanken är att grönstrukturplanen skulle kunna vara en grund för handlingsplaner i de olika förvaltningarna i kommunen (möte 1). Grönstrukturplanen är även tänkt att ta fram förslag på den gröna strukturens utveckling och bevarande med tätortsfokus. Planen skulle även kunna utgöra ett planeringsunderlag och stöd inför framtida kommunala ställningstaganden, avvägningar och beslut (möte 2). Planen beskrivs också som något som skulle plockas in i en eventuell ny översiktsplan framöver. Projektgruppen (se Figur 11) lyfter även att planen kan vara till stöd för den tekniska förvaltningen i deras argumentation för mjuka värden vid diskussioner med politikerna gällande ekonomiska resurser för förvaltning (möte 1).

DISKURS KRING DIALOG

Utifrån det utkast på kommunikationsplan som tagits fram i mars 2018 synliggörs ett par skilda syften med kommunikativa arbetet. En del handlar just om att *skapa delaktighet* och arbeta med *medborgardialog*. Kommunikationsarbetet som ska göras under processen handlar också mycket om att *sprida kunskap och information* till olika målgrupper, *inspirera* och *skapa engagemang* hos enskilda individer och organisationer, *förändra attityder och beteenden* men också att skapa *förståelse och acceptans* för planen (Vaggeryds kommun, 2018e). Kommunikationsplanen fokuserar i huvudsak på information och kanaler för detta.

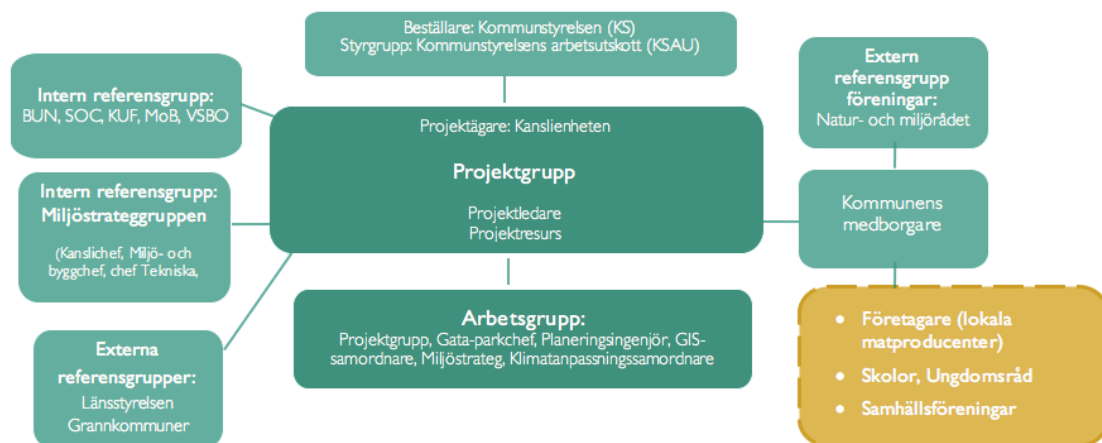
Tidig samverkan, både internt och externt med medborgarna lyfts fram som viktigt av styrgruppen i flera sammanhang, och har också planerats in i arbetsprocessen. Föreningar och medborgare ses kunna bidra med *underlag* och *kunskap* till planen. Genom att involvera föreningar i ett tidigt skede är tanken att deras perspektiv också lättare kan framhävas i planen (möte 2) vilket också ger planen ett större djup och förbättra olika förslag (möte 1). Utifrån ett internt perspektiv beskrivs tidig samverkan med olika kompetenser och intressen bidra till att lösa utmaningar och skapa miljöer där människor trivs och mår bra (möte 1).

Det ses som en utmaning att få allmänheten att förstå vad man pratar om (Vaggeryds kommun, 2018e). Projektgruppen ser också en utmaning att få bort stämpeln som de upplever att kommuninvånare lätt sätter på kommunen, att kommunen inte jobbar utifrån invånarnas önskemål och behov (möte 1). Vid första mötet noterades en skeptisk inställning till fysiska möten med medborgare från delar av projektgruppen som menar att människor inte kommer och att fysiska möten inte efterfrågas. Här lyftes även problematiken med att kommunen oftast bara får fram negativa synpunkter vid medborgardialoger, och inte positiva. Däremot finns det en mer positiv inställning till digital medborgardialog, något som tidigare testats både i kommunen och i kranskommuner (möte 1). Samtidigt betonas att metoderna inte är helt fördefinierade och att det finns en öppenhet för att testa nya idéer och metoder (möte 1).

I slutet av den här studiens process, kommer det fram att kommunstyrelsen har börjat med ett arbete för att utveckla kommunens arbete med medborgardialog. Under möte 3 lyfts nämligen att ett medborgarcafé ska genomföras i tätorten Hok i maj 2018. På plats är det tänkt att tjänstemän ska informera och svara på frågor med fokus på tekniska frågor, utemiljö, skola och förskola, samhällsplanering samt bostäder. Informationen ska följas av runda-bord-samtal när medborgarna har möjlighet att tycka till och samtala med politiker. Alla partier i kommunfullmäktige ska representeras av varsin kandidat på plats (Vaggeryds kommun, 2018f).

7.1.2 Aktörer

Projektgruppen som består av en projektledare och en projektresurs har i ett tidigt skede av processen identifierat den övergripande projektorganisationen (Figur 11) men båda har egentligen rollen av projektledare (möte 4). Projektgruppen är inställd på att det både behövs intern och extern dialog. Om frågorna börjar diskuteras internt är det lättare att få det att reflekteras också externt menar projektgruppen (möte 1). I Figur 11 redovisas en tolkning av projektgruppens egna organisationsschema kompletterat med kunskap som kommit fram under studien av grönstrukturplaneprocessen.

Figur 11: Organisationsschema över ingående aktörer i projektet med att ta fram en ny gröstrukturplan. Den interna referensgruppen avser Barn- och utbildningsnämnden (BUN), Socialförvaltningen (SOC), Kultur- och fritidsförvaltningen (KUF), Miljö- och byggnämnden (MOB) samt Vaggeryd- Skillingaryds Bostads AB (VSBO, kommunalt bostadsbolag). Den gula rutan visar på aktörer som inte funnits med från start utan som tillkommit under processen eller är tänkta att inkluderas framöver.

INTERNA AKTÖRER

Arbetsgrupp

Arbetsgruppen är tänkt att bestå av de mest centrala kompetenserna för planens genomförande (möte 1). Tekniska förvaltningen nämns av projektgruppen som särskilt viktig med tanke på att det är den som sköter den kommunala förvaltningen och därmed ska omsätta många av planens idéer rent praktiskt, och att det är viktigt att hitta strategier på rätt nivå. Det finns ett intresse för planen och positiva attityder inom arbetsgruppen men samtidigt upplever projektgruppen förväntningar från de andra deltagarna att projektgruppen ska göra det mesta av arbetet (möte 1) och det har uppstått kritik under processen från deltagare gällande hur mycket tid som förväntas avsättas (möte 4).

Intern referensgrupp

Den interna referensgruppen är en satsning för att få med ytterligare perspektiv. Gruppen är tänkt att bestå av Socialförvaltningen (SOC), Barn- och ungdomsförvaltningen (BUN), Kultur och fritidsförvaltningen (KUF), Miljö- och byggförvaltningen (MoB) samt det kommunala bostadsbolaget VSBo (möte 1). Projektgruppen har haft svårt att involvera Socialförvaltningen och försökt få kontakt med dem dels genom att närvara på ledningsmöten, dels genom att maila ut en enkät till exempelvis verksamhetsledare på vårdboenden (möte 4). Vid möte 4 konstateras att VSBo ännu inte deltagit på några möten. Det har även varit svårt att engagera framförallt Miljö- och byggnadsförvaltningen men även Kultur- och fritidsförvaltningen. Det nämns även att vilket engagemang som skapas också verkar vara beroende av vilket intresse ledningen för de olika förvaltningarna har för frågan (möte 4).

Därtill görs avstämningar med *miljöstrategigruppen* som leds av kommunens miljöstrateg. Gruppen består av chefer (kanslichef, miljö- och byggchef, teknisk chef, kommundirektör) som stöd för miljöstrategen för avstämning, rådgivning och förankring av frågor och beslut. Denna referensgrupp använder projektgruppen för att informera om sitt arbete och för rådgivning under gröstrukturplaneprocessen (Madeleine Larsson, mailkonversation, 2018-05-30).

Politiker

På frågan hur politiker är inkluderade i processen nämns att projektgruppen kommer hålla regelbunden dialog med politikerna i kommunstyrelsen och kommunstyrelsens arbetsutskott. Projektgruppen önskar att

Tekniska förvaltningen tar med diskussionerna som förs i arbetsgruppen till Tekniska utskottet, så att de också kommer med i processen (möte 1). Därtill ska nämnas att tre politiker (ordförande, vice-ordförande samt en ledamot) från Miljö- och byggnadsnämnden finns representerade i Natur- och miljörådet som är en extern referensgrupp och därmed också blir involverade i arbetsprocessen. Vissa politiker i kommunstyrelsen har som tidigare nämnts under avsnittet 7.1.1 *diskurs*, visat sig kritiska till planen.

EXTERNA AKTÖRER

Natur- och miljörådet

De externa aktörer som projektgruppen framförallt framhåller som viktiga att föra dialog är *Natur- och miljörådet* (möte 1) där Svenska Naturskyddsföreningen, Vaggeryds-Skillingaryds ornitologiska förening, Vaggeryds orienteringsförening (VSOK), Vaggeryds jaktvårdskrets, Skillingaryds frisksportklubb, LRF samt nykterhetsföreningen OGT-NTO Bäckalyckan samt tre politiker finns representerade.

Rådet är ett samverkansforum för kommunen och dess natur- och miljöföreningar. Rådet har regelbundna möten fyra gånger om året (Vaggeryds kommun, 2018g) och har varit aktivt i drygt tio år (möte 2). Skogliga aktörer ingår inte i rådet, vilket av rådets ordförande beskrivs som ett aktivt val då skogsägarna redan är starka aktörer som får mycket gehör, vilket skulle kunnat begränsa de andra föreningarna (möte 2). Enligt den befintliga arbetsordningen från 2004 beskrivs att föreningarna ska bidra med kunskap och kompetens men också representerar en allmänhet på miljöområdet. En mindre ekonomisk ersättning utgår till föreningarna som deltar (Vaggeryds kommun, 2004).

Projektgruppen tänker sig att utgå från den här gruppen och ser ett värde i att arbeta med ett befintligt forum. De menar att de centrala föreningarna med störst intresse för grönstrukturfrågorna finns representerade i rådet. Därtill menar de att det finns mycket specialistkunskap inom rådet som är värdefull.

Grönstrukturplanen introducerades för natur- och miljörådet på ett möte 27 februari 2018 där tre av sju föreningar närvarade. Projektgruppen besökte rådets första regelbundna möten för det året. Efter presentationen lyfte representanten från orienteringsklubben en positiv attityd till presentationen och arbetssättet, däremot var de andra föreningarnas attityder till planen inte uttalade.

Extern referensgrupp

Länsstyrelsen ses som en extern referens som framförallt kan ge stöd gällande planering och vattenfrågor och som också skulle kunna ställa krav på planens utformning (möte 1).

Utöver Länsstyrelsen har projektgruppen även kontakt med grannkommuner såsom Jönköpings kommun samt Värnamo kommun, den första har redan tagit fram en ny grönstrukturplan och den senare som håller på att starta upp ett liknande arbete som Vaggeryds kommun (möte 1).

Medborgare, ungdomsråd, samhällsföreningar och företagare

Medborgarna som inte är representerade i rådet kommer också att involveras. Vid första mötet med projektgruppen är inställningen dock att de framförallt ska nås via internetbaserade dialogverktyg.

Vid möte 4 nämns även att kontakt har tagits för att involvera kommunens ungdomsråd, för att bland annat få stöttning om hur planens fokusfrågor kan förklaras för barn och unga. Det finns även en tanke på att involvera samhällsföreningar, även om det nämns att samma representanter troligen sitter i flera samhällsföreningar. Det finns också planer på att ta kontakt med lokala matproducenter som ett sätt att fånga in lokala företagare med fokus på försörjande ekosystemtjänster (matproduktion). Det nämns också funderingar kring att bjuda in exempelvis rektorer och förskolechefer i de olika tätorterna till möten på medborgarcafèer (möte 4).

7.1.3 Resurser

Resurser handlar om maktförhållanden och fördelning av resurser mellan de aktörer som är involverade (Mellqvist et al, 2016). Resurser kan omfatta såväl ekonomiska medel som kunskap, markägande och legitimitet (Arts et al, 2006).

TID, KUNSKAP, PERSONELLA RESURSER OCH EKONOMI

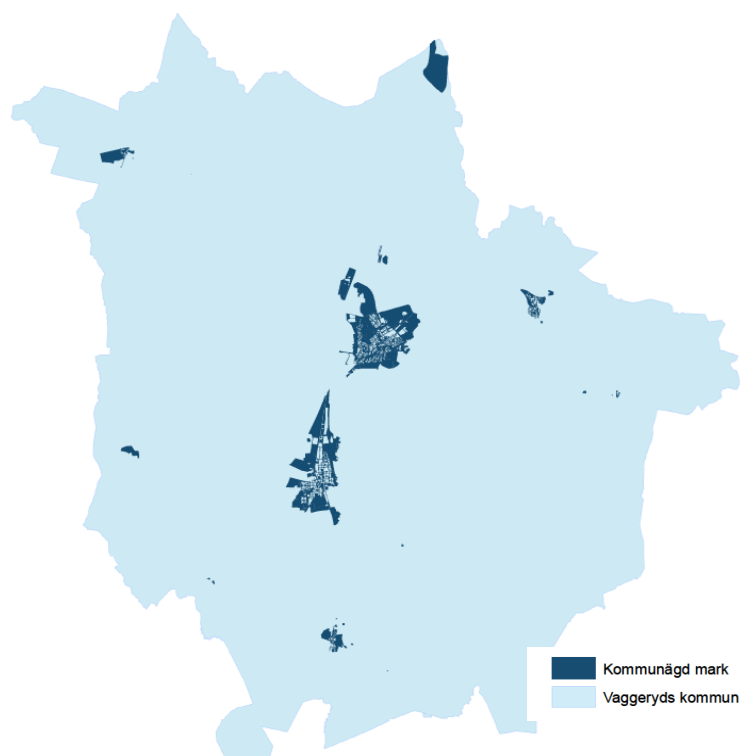
Tidsramen för grönstrukturplanprojektet är satt till årsskiftet 2018/2019. Den satta tidsramen verkar framförallt hänga samman med att projektstödet i projektgruppen har en tidsbegränsad anställning t.o.m. årsskiftet. Detta innebär att själva arbetsprocessen med att ta fram en grönstrukturplan omfattar ca ett år. Därefter är förhoppningen att planen efter en remisstid ska kunna antas efter ca ett halvår, d.v.s. till sommaren 2019. Detta hänger dock på politiska ställningstaganden vilket gör det svårt att förutsäga en specifik tidsram. Arbetet beskrivs av projektgruppen som en start av en process som kommer att fortsätta, hur den fortsätter efter att planen har tagits fram är däremot oklart (möte 1).

Tidsaspekten är också något som lyfts upp gällande att engagera arbetsgrupp och referensgrupp. Projektgruppen upplever att arbetsgruppen är intresserade av arbetet, men att de inte har så mycket tid att aktivt delta. Projektgruppen har planerat in totalt nio möten med arbetsgruppen, men enbart inför fyra krävs aktiv medverkan eller förberedelse för att försöka hantera detta. Samma tanke finns kring den interna referensgruppen som kommer att träffas fyra gånger men enbart behöver förbereda eller vara aktiva vid två tillfällen (möte 1).

Personella resurser har också nämnts som en utmaning. Dels att hitta rätt kompetens, men också att hitta aktörer som kan avsätta tid. Vad gäller exempelvis Kultur- och miljöförvaltningen sitter enbart två personer på själva kommunen, övriga arbetar ute i verksamheterna. Det nämns även att det nog hade behövts mer tid för förberedelser för att få ihop en bra referensgrupp (möte 1).

Tidsaspekten har också kommit upp i relation till de föreningar som ska involveras. Projektgruppen gav föreningarna i Natur- och miljörådet i uppgift till deras nästa möte att ta med det frågeunderlag som delats ut och avsätta tid i sina respektive föreningar för att diskutera detta och ta med till nästa möte i slutet på maj, till dess ska också föreningarna ta med skriftlig dokumentation. Under mötet lyfter ordförande i rådet fram att det är en gedigen uppgift, och en av föreningarna säger att de ska göra så gott de kan, vilket indikerar på att de har begränsade tidsresurser att lägga för det här arbetet (möte 2).

De *ekonomiska förutsättningar* som finns för projektet kommer dels ur den kommunala budgeten, men hälften finansieras genom statligt naturvårdsbidrag (LONA-bidrag) för att finansiera projektstödet i projektgruppen (möte 1). Det nämns under ett fikasamtal med representanter från arbetsgruppen och projektgruppen den 27 februari att man skulle kunna ha sökt LONA-bidrag även för föreningarnas arbete, men det hade krävt längre planering och ett definierat syfte långt tidigare i processen, vilket inte var möjligt i detta fall.

Figur 12: Karta över markägandet i Vaggeryds kommun där de mörkt blå ytorna representerar den mark som är kommunalt ägd. Resten av marken ägs av olika privata markägare. Karta framtagen av Vaggeryds kommun. Layout modifierad av författaren.

Föreningarna har ingen möjlighet att få någon *ekonomisk ersättning* för sitt deltagande (möte 2), däremot får de ingående föreningarna i Natur- och miljörådet en mindre symbolisk ersättning varje år för sitt deltagande vid rådets möten (Vaggeryds kommun, 2004) vilket ligger utanför själva grönstrukturplanens arbete.

En ekonomisk utmaning som tas upp av projektgruppen är att inte tillräckligt med pengar avsätts av politikerna när det väl kommer till förvaltningen, och svårigheten därmed med att sätta upp mål som sedan går att omsätta i praktiken (möte 1).

När det kommer till markägandet i kommunen, är detta huvudsakligen privat. Det är framförallt inne i tätorterna kommunen äger mark, vilket innebär att den största delen av marken i kommunen har kommunen själva inte rådighet över, se Figur 12.

7.1.4 Spelregler

Spelregler avgör vilka möjligheter men också hinder som aktörerna har att hantera och omfattar både formella och informella regler (Buijs et al, 2016). Lagar är ett exempel på formella regler medan informella regler snarare handlar om former för interaktion och formella tillvägagångssätt för exempelvis beslutsfattande (Arts et al, 2006).

METODER

De huvudsakliga metoder som projektgruppen från start tänkt sig för medborgardialogen är ett GIS-baserat enkätverktyg samt möjligen det internetbaserat dialogverktyget, *Min kommun*, som tidigare använts i kommunen (möte 1), samt möten med de olika arbets- och referensgrupperna och eventuellt med fler medborgare ute i tätorterna (möte 4). Vissa aktörer har också kontaktats via mail med enkät. Ett viktigt stöd i arbetet är vägledningen från projektet c/o City Ekosystemtjänster i stadsplanering – en vägledning (Keane, 2014) med fokus på urbana ekosystemtjänster och som stöttar med ett arbetssätt för att identifiera, bedöma och verkställa ekosystemtjänster i planering. Här finns även ett planeringsverktyg som projektgruppen överväger att använda i planen när underlag har samlats in, där olika ekosystemtjänster skulle kunna värderas och kategoriseras utifrån vilka som bör bevaras, stärkas samt vilka som kan släppas (möte 1).

Det konstateras även att förvaltningar och bolag som inte lyckas nås, såsom Miljö- och byggförvaltningen samt det kommunala bostadsbolaget (VSBo), kanske kan och måste nås via utbildningsinsatser istället. Projektgruppen funderar under möte 4 om det inte krävs utbildningsinsatser för Miljö- och byggförvaltningen med fokus på Plan-och bygglagen, för att försöka skapa engagemang för frågan i koppling till förvaltningens verksamhet.

INFORMATION OCH FORMER FÖR INTERAKTION

I ett första utkast på kommunikationsplan (Vaggeryds kommun, 2018d) fokuseras på delaktighet i form av information (se ex Figur 7) där projektgruppen tänker sig kommunikation i samband med större händelser i kommunen, såsom klimatvecka, redan etablerade miljöhörnor på bl.a. biblioteken, blommornas dag, marknader, vårvandring som arrangeras i samarbete med Natur- och miljörådet m.m. Huvudsakligt budskap för kommunikationen beskrivs utgå från frågeställningen *"Vad gör ekosystemen för dig"*? och ska vara saklig och inspirerande. Av de kanaler för kommunikation som kan användas nämns bland annat kommunens hemsida och intranät, pressmeddelanden, sociala medier, inspirationsföreläsningar, trycksaker och externa media. Grönstrukturplanen, dess bakgrund, mål och syfte samt den internetbaserade medborgardialogen kommer att kommuniceras dels genom att bjuda in till pressträff, dels genom närvaro på marknad i Skillingaryd i maj samt direkt utskick till samhällsföreningar. Medborgardialogen kommer också att presenteras genom olika storymaps kring ekosystemtjänster som kommer att skickas ut till kommunens hushåll under sommaren 2018. Filmer om ekosystemtjänster kommer presenteras på digitala kanaler. Återkoppling till kommuninvånarna beskrivs ske på Vaggerydsdagen som sker i augusti. Klimatveckan och reportage beskrivs vara aktiviteter som händer under hösten.

Under möte 4 utvecklas också idéer om att genomföra möten genom medborgarcaféer ute i tätorterna dit olika lokala aktörer bjuds in, och att det skulle kunna vara något som görs återkommande framgent.

Den pressträff som genomfördes fick dock inte väntat resultat då inga medier dök upp. Däremot fick projektgruppen till en intervju i radio (möte 4). Detta indikerar på att det även kan vara svårt att skapa ett medialt engagemang kring grönstrukturplanen och dess fokusfrågor.

MÖTE MED NATUR- OCH MILJÖRÅD

I kallelsen till mötet med Natur och miljörådet i februari nämns att mötet inleds med en presentation av grönstrukturplanen. Inga ytterligare detaljer nämns om projektgruppens syfte med att närvara på mötet. Under mötet presenterade projektgruppen, framförallt projektstödet projektet. Presentation, som framförallt förbereddes av projektstödet, inleddes med en personlig presentation av projektgruppen, samt mig som student, med syfte att försöka skapa förtroende och mer personlig kontakt med de närvarande. Presentationen försökte skapa transparens för deltagarna och tydliggjorde dels beslutfattande, ansvarsfördelning, tidsplan men också vilken roll projektgruppen tänkte sig att rådet skulle kunna ha i processen.

GRAD AV DELAKTIGHET

En sammanställning över de huvudsakliga aktörernas grad av delaktighet och möjlighet att påverka grönstrukturplaneprocessen redovisas i Tabell 6. Tabellen bygger på den information som framkommit under de olika mötena på Vaggeryds kommun.

Tabell 6: En översikt av projektets olika aktörer, delaktighet i projektet samt möjlighet att påverka arbetsprocessen och den slutliga produkten i form av en grönstrukturplan.

Aktör	Grad av delaktighet	Påverkansmöjlighet
Politiker	Kommunstyrelsen och kommunstyrelsens arbetsutskott informeras löpande under processen av projektgruppen. Politiker från Miljö- och byggnadsnämnden är också delaktiga i Natur-och miljörådet.	Kommunstyrelsen beslutar kring vilka resurser projektgruppen får. Kommunstyrelsen bestämmer slutligen vad som ska tas med och hur planen ska se ut. Kommunstyrelsen beslutar om planens godkännande.
Projektgrupp	Leder arbetet och har det huvudsakliga ansvaret för att ta fram grönstrukturplanen.	Tar fram mål, strategi, inriktning för plan. Arbetar fram och avgränsar planens innehåll med hjälp av arbetsgrupp och referensgrupp. Avgör vilka aktörer som ska involveras och metoder för detta.
Arbetsgrupp	Deltar under totalt nio möten med projektgrupp (Januari 2018-Januari 2019). Har möjlighet att påverka utformning av planen, lyfta fram sina perspektiv, samla in material, genomföra analyser, ta fram åtgärds- och utvecklingsförslag tillsammans med projektgruppen.	Har möjlighet att bidra till planens avgränsning, utformning och innehåll tillsammans med projektgruppen.
Referensgrupp	Deltar under totalt fyra möten med projektgruppen (Januari-December). Stöd till arbetsgrupp och sätt att få in fler perspektiv. Mer konsulterande än arbetsgrupp. De förvaltningar som inte nås via referensgruppen försöker projektgruppen nå genom möten med ledningsgrupper och kontakt tas ex. med vårdboenden som får en enkät att svara på.	Har möjlighet att påverka planens utformning och innehåll.
Natur-och miljöråd	Huvudsakligen konsulterande roll. Möjligen öppningar för deltagande i diskussion. Bidrar med kunskap och underlag och möjligen fördjupade inventeringar. Träffar projektgruppen vid tre tillfällen under processen, genom ordinarie möten med Natur- och miljörådet (Februari - information, Maj - workshop och Oktober - återkoppling).	Har möjlighet att lyfta sina perspektiv och träffa projektgruppen löpande i processen.

Övriga medborgare

Informeras och konsulteras. Har möjlighet att lyfta sina perspektiv och kunskaper via internetbaserad enkät. Har möjlighet att träffa representanter från projektgruppen vid marknader m.m. E-dialog tänkt att pågå mellan juni till början av augusti. Eventuellt möten med fler aktörer ute i orterna. Eventuellt möte med ungdomsråd.

Har möjlighet att lyfta perspektiv och kunskap i avgränsad del av processen och möjligen möten ute i tätorterna. Kommer möjligen få återkoppling och möjlighet att återkomma med input via e-verktyget Min kommun när första informationshämtningen från GIS-enkäten är genomförd.

7.1.5 Slutsats och sammanfattning

Det finns en hållbarhetsdiskurs i kommunen och redan i översiktsplanen från 2012 beskrivs delaktighet som ett område som kommunen ska fokusera på. Fokus för grönstrukturplanen, utifrån projektgruppen, är begrepp som ekosystemtjänster, grön infrastruktur, men även lokal identitet och attraktivitet. Delaktighet och samverkan i tidigt skede ses som viktigt, och fokus är framförallt att medborgarna ska bidra med underlag och kunskap till planen. Stor vikt i processen läggs på att skapa engagemang och att informera medborgarna om ekosystemtjänster.

En mindre mängd aktörer bjuds in att delta utifrån de premisser som sätts av projektgruppen. Projektgruppen med stöd av referensgrupp och arbetsgrupp avgör avgränsning, planens innehåll m.m. Beslut om slutligt innehåll och utformning tas av projektgrupp och kommunstyrelsen som slutligen fattar beslut om planens godkännande. Det är framförallt de kommunala aktörerna som har finansiella resurser för att delta, dels genom att de har finansiella resurser och möjlighet att avsätta sin arbetstid för arbetet, dock utgör tid och personella resurser en svårighet för det interna arbetet. Andra aktörer som involveras har inga finansiella resurser för detta, och deras engagemang är troligen beroende av hur mycket tid de själva är intresserade av att lägga på processen. Det finns mindre koalitioner, såsom arbetsgrupp och referensgrupp internt, och Natur- och miljörådet som representerar en extern aktör, dock med öppningar för att involvera fler aktörer. Övriga medborgare är framförallt tänkta att inkluderas genom e-dialog, men möjligen även genom fysiska möten (medborgarcafèer) i tätorterna. Fokus från början av processen har framförallt handlat om konsultation (se Figur 7 och Figur 8) (möte 1, 2) men det verkar finnas öppningar för att gå mer mot dialog (möte 3,4).

Den styrning som beskrivits för Vaggeryds grönstrukturplanprocess, kan ses som en toppstyrd process, såväl utifrån Arnouts et al (2012) och Buizer et al (2016), se avsnitt 4.5.3. Möjligen skulle denna process kunna vara på väg mot en sluten co-governance utifrån Arnouts et al (2012) fyra olika governance-ideal. Gemensamma resurser avsätts i form av tid och det finns en förståelse i projektgruppen för att samverkan behövs för att nå ett önskat resultat. Dock är tidsresursen en utmaning, eftersom detta är en bristvara. Finansiella resurser finns enbart för intern användning, dels i form av pengar att finansiera planen och personella resurser, dels för att de kommunala tjänstemän som ingår har möjlighet att göra detta på avlönad arbetstid. Det saknas möjligheter för externa aktörer att delta i beslutsfattandet, vilket är en avgörande faktor för om processen skulle kunna definieras utifrån en annan typ av governance och ha möjlighet att klättra uppåt i de olika modellerna av dialogtrappan.

7.2 Vision – ömsesidig lärandeprocess internt och externt

2. VISION

Här beskrivs ett förslag på hur Vaggeryds kommun skulle kunna arbeta för att starta upp en ömsesidig lärandeprocess, utifrån ett "bästa-fall". Visionen delas upp och beskrivs i tre delar: process, aktörer och metod. Det här är en visionär beskrivning formulerad utifrån teori och referensexempel. Dock förhåller den sig till några av kommunens grundläggande ramar och förutsättningar vad gäller befintliga aktörer. Varje avsnitt avslutas med en kort checklista/sammanfattning. Referenser till möten och intervjuer görs enligt benämning i Tabell 1.

För att visionen faktiskt ska ha möjlighet att vara praktiskt genomförbar behöver visionen förhålla sig till de övergripande ramar som finns i Vaggeryd kommun:

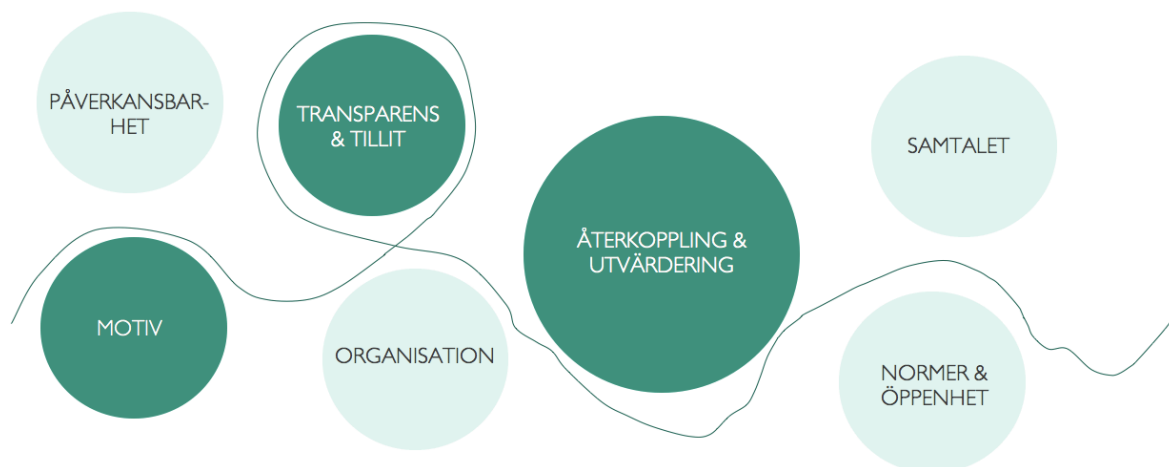
- *Toppstyrd process* – grönstrukturplanen är en toppstyrd process vilket innebär att den inte skapar förutsättningar för att processen samtidigt skulle kunna initieras och styras underifrån (d.v.s. "bottom-up"). Det innebär också att beslutsfattandet i slutet av processen redan är fördefinierat, dvs att politikerna fattar beslut om planens godkännande, och är en förutsättning som inte går att ändra på.
- *Ettårigt tidsperspektiv* – från planering till slutligt förslag har kommunen ca ett år på sig. Däremot tillåts ramarna vara fria för hur arbetet skulle kunna fortsätta efter ett utkast på planen är framtaget.
- *Begränsade resurser* – det finns begränsade resurser vilket innebär att det inte är möjligt att ta in någon extern konsult i ex. dialogprocessen.
- *E-dialog* är en metod som kommer att användas.

Det finns ingen given definition av vad en ömsesidig lärandeprocess innebär, vilket inte minst kan ses i avsnitt 4.6 och framförallt Tabell 3. Däremot försöker det här avsnittet kartlägga *några viktiga komponenter* för att uppnå ett ömsesidigt lärande med hjälp av referensexempel och litteratur.

7.2.1 Process

Collaborative planning (som fortsatt i uppsatsen kommer att kallas dialogplanering) utgår från processen som en central del (Innes & Boher, 2015). Mellqvist (2017) lyfter att för att dialogprocesser ska lyckas krävs dels politisk förankring men också hänsyn till hur kunskap överförs i det kommunala planeringssystemet med ett särskilt fokus på olika typer av kunskaper vi människor besitter.

Efter att grönstrukturplanen i Ronneby kommun tagits fram konstaterades att processen faktiskt var mer värdefull än själva produkten. Därför är utformningen av processen en central del av visionen. Det här avsnittet kommer att ta upp aspekter som *påverkansbarhet*, *motiv för dialog*, *transparens*, *tillit* och *organisation*. Andra centrala delar i processen är *återkoppling och utvärdering*, *samtalens olika faser* men också *normer* och *öppenhet* för det oförutsägbara, vilket sammanfattas i Figur 13.

Figur 13: Centrala delar av processen som redovisas i avsnittet.

PÅVERKANSBARHET, MOTIV, TRANSPARENS, ORGANISATION

En grundförutsättning för en meningsfull dialog är att frågan som står i fokus är påverkansbar (Abrahamsson, 2016; Wiberg, 2015). Det är också viktigt att dialogen sker innan några beslut är tagna och att det inte lovas mer än vad som är genomförbart (intervju 2). En meningsfull och ärlig dialog förutsätter också att *motiven* bakom dialogen klargörs tidigt. Handlar det om att fördjupa demokratin? Handlar det om att förankra och skapa förståelse för beslut? Ska det skapas ömsesidigt lärande samtal? Lindholm et al (2015) menar att metodfrågor visserligen är viktiga men *"kan vi inte besvara de grundläggande frågorna finns en risk att hela bygget blir ett luftslott"* (ibid, s. 20–21) och att medborgarna får förväntningar som inte kan infrias vilket kan leda till besvikelse och frustration (Abrahamsson, 2016; Lindholm & Moritz, 2007).

Abrahamsson (2013) lyfter vikten av att dialogmöten inleds med att synliggöra vad de olika ingående parterna vill med dialogen men också vilken bakgrund de har, vilka intressen de representerar och därmed deras mandat och motiv att delta. Om sådana förhållanden inte tydliggörs innan dialogen börjar så minskar förutsättningar att föra ett ärligt, meningsfullt och respektfullt samtal (ibid). Det kan vara viktigt att vara övertydlig med vilka ramar som gäller, eftersom den kommunala processen inte är självklar för gemene man (intervju 2).

Institutionella arrangemang som principer, regler, rutiner och resurser kan tillsammans med jämlikhetsmotiv för dialogen skapa kapacitet för ett jämlikt och effektivt deltagande (Tahvilzadeh, 2015b, se även avsnitt 4.7). SKL (2013) diskuterar betydelsen av att upprätta principer inför en dialog, vilket dels handlar om att politikerna upprättar ett samförstånd kring syftena med medborgardialog generellt i kommunen, dels om hanteringen av medborgardialogen, vad som lovas, kring vilka frågor dialog sker kring och hur de olika aktörerna ska göras delaktiga, hur olika grupper ska nås, hur sker återkoppling och hur tas resultaten om hand? SKL menar att det är viktigt att förtydliga detta i ett tidigt skede. Det här knyter också an till Abrahamsson (2016) som menar att dialogens för- och efterarbete är avgörande för dess resultat.

Att skapa en *transparent* process är en viktig aspekt för att skapa tillit (Mellqvist, 2017; SKL, 2013). Tillit beskrivs i sin tur som en förutsättning för ett ömsesidigt lärande (Mellqvist, 2017). Transparens gentemot de involverade aktörerna, och hur deras deltagande påverkar processen, skapar såväl förståelse för planeringsprocessen som en acceptans för resultatet (ibid). Transparens är också relevant i förhållande till *återkoppling* som den här texten snart återkommer till.

Organisationen för dialog och dess *rollfördelning* är också viktig. I sin doktorsavhandling diskuterar Mellqvist (2017) sina fallstudier där konnässörsmetoden används. För ett par av fallen beskrivs hur en otydlig roll- och ansvarsfördelning kan ha minskat de lokala aktörernas (konnässörernas) inflytande i processen. Huruvida det är samma person som är processledare för dialogen och projektledare för själva projektet är av mindre betydelse, däremot är det viktigt att roll- och ansvarsfördelningen är tydlig för alla ingående aktörer. Rollfördelning mellan tjänstepersoner och politiker är också en central aspekt. När tjänstepersoner ansvarar för inramningen av dialogerna får de också stort handlingsutrymme, och det kan därför vara avgörande att politiker tydligt styr syften och principer med dialog även om de själva inte leder samtalen (Tahvilzadeh, 2013b).

Samtals- och processledaren är viktig för att skapa en inkluderande dialog (Abrahamsson, 2016; Mellqvist, 2017). Mellqvist (2017) lyfter betydelsen av att processledaren är nyfiken, kunnig och har en hög grad av närvaro. En fördel med att ha extern processledare eller medlare gör att denna person inte på samma sätt som en kommunal planerare är bunden av begränsningar som politik och resurser, vilket lyfts fram av planarkitekt Kristina Eklund i Ronneby kommun (intervju 1, se även kapitel 6). Abrahamsson (2016) lyfter fram att processledaren är särskilt viktig vid samtal där maktrelationerna är ojämlika och har en viktig roll för att skapa inkludering och för att se till att alla kommer till tals.

Ömsesidigt lärande är också en nyckel för att kunna lyfta fram olika typer av kunskaper, såväl faktabaserad som erfarenhetsbaserad (Innes & Boher, 2015) som ses som allt viktigare för att hantera komplexa samhällsproblem (Abrahamsson, 2015).

ÅTERKOPPLING OCH UTVÄRDERING

Hur och när återkoppling ska göras bör planeras för tidigt i processen. Återkoppling är en central del för att bygga tillit och förtroende mellan de olika inblandande aktörerna (Abrahamsson, 2016; Lindholm & Moritz, 2008; Lindholm, 2015; Mellqvist, 2017; SKL, 2013) och en förutsättning för att faktisk skapa ett ömsesidigt lärande och förståelse för olika perspektiv (Mellqvist 2017). Återkoppling beskrivs av Mellqvist et al (2016) som en förutsättning i strävan mot samarbete snarare än deltagande. Det handlar om att kunna återkomma med inspel och bygga vidare på de samtal som tidigare förts (ibid).

Återkoppling under processen skulle kunna genomföras i Vaggeryd genom upprepade möten, där diskussioner fortsätter utifrån den information som samlats in i tidigare skeden. Detta skulle kunna skapa förutsättningar för fördjupade samtal och diskussioner. Om processen också ska vara transparent hela vägen skulle det därför vara rimligt att utöver återkoppling under processen, skapa förutsättningar för att interna och externa aktörer kan ge återkoppling på den färdiga produkten. Nedan ges förslag på hur återkoppling skulle kunna genomföras.

Genom att ha återupprepade möten, såsom Vaggeryds kommun planerar med arbetsgrupp och referensgrupp skapas möjlighet till intern återkoppling. Däremot kan det vara viktigt att fånga upp återkoppling med kommunala verksamheter som projektgruppen tar kontakt med utanför arbetsgruppens och referensgruppens ramar och bjuda in till ett återkopplande möte och diskutera det som projektgruppen och arbetsgruppen börjat arbeta fram. Tex skulle de nyckelaktörer som engagerats från ex. vårdboenden, exempelvis verksamhetsledare, kunna bjudas in till ett uppföljande möte när ett utkast på den del av planen som berör dem tagits fram i möte med andra aktörer från ex. vården. Återkoppling genom upprepade möten behöver även genomföras med de föreningar och medborgare som involverats i projektet.

Återkoppling är minst lika relevant med avseende på den internetbaserade dialogen. Direkt återkoppling mellan aktörer och projektgrupp skulle kunna ske genom att projektgruppen själv är aktiv och svarar på

medborgares inlägg under processens gång. Återkoppling skulle också kunna ske, såsom föreslagits av projektgruppen (möte 4), genom att resultaten från den första delen av e-dialogen, utgör underlag för en ny e-dialog.

Återkoppling efter processen bör också göras till de aktörer som medverkat. Det handlar både om att utvärdera vilka erfarenheter som gjorts och de resultat processen visat samt att återkoppla detta tillbaka till berörda aktörer (Abrahamsson, 2016), vilket bör vara dem som ingått i processen samt den bredare allmänheten. Genom den här återkopplingen möjliggörs för aktörer som känner sig exkluderade från beslutsprocesser att faktiskt öka sin tilltro till det politiska systemet och samhället (ibid).

SAMTALSFASER

Synliggörandet av konflikter är en central del av lärandedialogen utifrån Abrahamsson (2016), som kan ses som ett sätt att arbeta med att upprätta ett ömsesidigt lärande, och utgör en del av medskapandets fyra faser (se Tabell 3). Dessa handlar om att lyssna och synliggöra olika perspektiv, problematisera perspektiv och synliggöra målkonflikter, för att sedan kunna identifiera gemensamma målbilder och för att slutligen kunna agera gemensamt.

NORMER OCH ÖPPENHET FÖR DET OFÖRUTSÄGBARA

Viktigt är också att fundera över vilka normer man som projektledare/processledare/politiker själv tar med sig till dialogen. Både Abrahamsson (2016) och Tahvilzadeh (2015b) påpekar risken med att dialogprocesser kan förstärka rådande maktstrukturer genom att den utgår från makthavarnas normer, värderingar och intressen och att deltagande därför behöver utgå från deltagarnas villkor.

Wiberg (2015) diskuterar olika typer av ramfaktorer som handlar om sådant som vilken plats vi väljer för dialog, platsens utformning, hur vi pratar, rör oss, vem som dokumenterar och hur det görs samt vem som sätter agendan. Att synliggöra de här aspekterna handlar om att synliggöra vilka villkor som sätts för dialogen, vilket i sin tur kan skapa förutsättningar att ändra ramarna genom att skapa nya sammanhang som bryter gamla mönster. Ett sätt att bryta dessa ramar är att ge stöd, utbilda men också genomföra uppsökande verksamhet gentemot de grupper som befinner sig långt ifrån ett politiskt deltagande (Tahvilzadeh, 2013b, 2015b). Det handlar också om en medvetenhet om att alla inte förstår eller tar till sig myndighetsspråk på olika sätt och att olika grupper har skilda sätt att låta sina åsikter komma till uttryck (Tahvilzadeh, 2015b).

Wiberg (2015) nämner i samma anda ett dialogprojekt kring en badplats där de ansvariga arkitekterna gick och badade tillsammans med olika grupper och personer för att få en större förståelse för de här aktörernas användning av platsen. Det handlar om att lyfta fram det gemensamma agerandet och inte bara samtalet (ibid) något som också är en viktig del av medskapandet (Abrahamsson, 2016) och konnässörsmetoden där planerare är ute i landskapet tillsammans med lokala aktörer, se kapitel 6.

Slutligen kräver dialogprocesser också en öppenhet för det oförutsägbara om dialogen ska kunna möjliggöra för olikheter att ta plats. Wiberg (2015) menar att allt för snäva frågeformulär och för stark styrning av vad som eftersträvas i dialogen inte heller lämnar något utrymme för perspektiv som inte tänkts på i förväg. Tahvilzadeh (2013b) menar att detta också innebär att tjänstepersoner behöver en frihet i hanterandet av dialoger, och ett handlingsutrymme för att kunna ta tillvara på de nya perspektiv och samförstånd som skapas under dialogerna, samtidigt som det inte får utmana politikernas ansvar för helheten. Mellqvist et al (2013) summerar flera av de aspekter som lyfts fram i det här avsnittet:

“A true dialogue might emerge when people are invited to participate in projects that extend over time and to allow space for difficult things as well as the unexpected” (Mellqvist et al, 2013, s. 218).

CHECKLISTA OCH SAMMANFATTNING

Påverkansbarhet – en grundförutsättning för en ärlig dialog är att de frågor som det förs dialog kring är påverkansbara och ännu inte varit föremål för beslut.

Motiv och principer – det är viktigt att dialogansvariga i ett tidigt skede identifierar syftet med dialogen. Ska ett ömsesidigt lärande uppnås behöver detta definieras. Det är också centralt att det politiskt definieras principer för dialog samt att det upprättas rutiner för dialogen, kring vilka frågor ska det föras dialog, hur mycket makt kan delegeras som kan delegeras, vilka grupper som ska nås osv.

Transparens – är centralt för att bygga förtroende och tillit. Det är viktigt att det är transparent hur människor kan delta, hur beslutsfattande går till, hur deras inspel används men också när och hur återkoppling kommer att ske.

Organisation – en tydlig rollfördelning inom projektgruppen är viktig och att det gentemot de aktörer som ingår blir tydligt vem som ansvarar för vad. Vem ansvarar ex. för att etablera och upprätthålla kontakter med olika aktörer? Processledaren behöver vara engagerad, nyfiken och kunna avsätta tid för att träffa de olika aktörerna och för att underhålla kontakterna. En tydlig rollfördelning mellan politiker och tjänstemän är också viktig.

Återkoppling och utvärdering – återkoppling genom ex. återupprepade möten som bygger vidare på tidigare samtal och kunskap är en nyckel för att kunna uppnå ett ömsesidigt lärande. Återkoppling är centralt såväl under processen som efter processen.

Samtalsfaser – det är viktigt att det ges utrymme dels för lyssnande men också problematisering av perspektiv och synliggörande av konflikter.

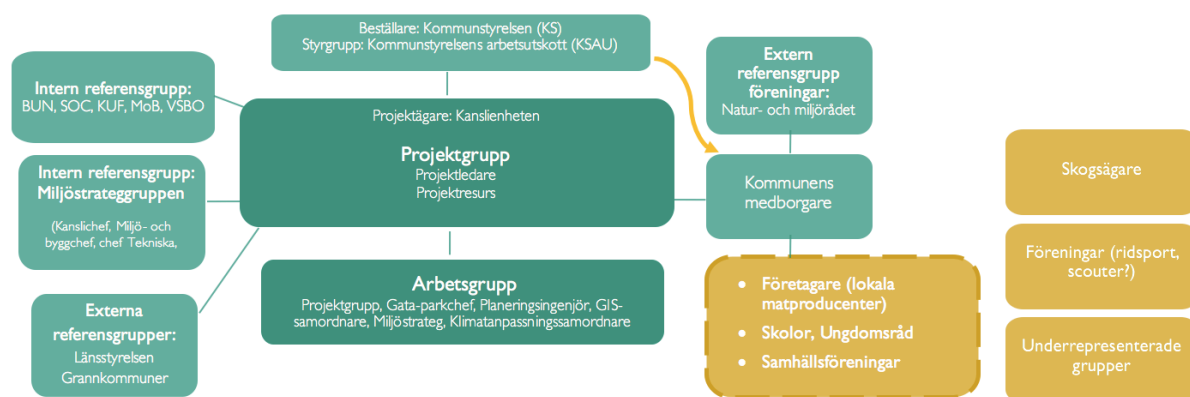
Normer och öppenhet för det oförutsägbara – den som leder en dialog tar också med sig normer, värderingar in i dialogen och det är viktigt att synliggöra detta, inte minst för att dessa kan behöva ändras för att nå fler grupper. Att arbeta uppsökande och testa metoder för gemensamt görande kan vara ett sätt att hantera detta. Det är också viktigt att bibehålla en öppenhet för oväntade inspel som kan komma under dialogen, att det finns utrymme för att ta tillvara dessa nya perspektiv vilket slutligen också innebär att deltagarna kan påverka agendan under processens gång.

7.2.2 Aktörer

Identifiering av nyckelaktörer bör göras i ett tidigt skede, innan dialogprocessen sätter igång såsom att beakta vilka grupper och intressen behöver planen nå? Vilka aktörer berörs av, påverkas av eller påverkar ekosystemtjänster och grön infrastruktur? Utifrån ett regionalt perspektiv har Naturvårdsverket (2017) lyft fram att det är centralt att involvera de aktörer som kan bidra med underlag och kunskap, har egna processer i de områden som berörs, aktörer som förväntas bidra till åtgärder men också de som kan tänkas påverkas av den gröna infrastrukturen, vilket kan ses minst lika relevant i en kommunal kontext. Det ligger också i linje med Innes & Boher (2004) och Abrahamsson (2016) som argumenterar för att dialogplanering respektive medskapande dialog behöver involvera såväl medborgare, som organisationer, företag, ideella organisationer, planerare och förvaltare. Samtidigt lyfter Innes & Boher fram att alla grupper inte kan förväntas vara med i en hel process, men att vissa grupper kan involveras vid mindre aktiviteter medan andra, såsom referensgrupper, är med genom hela processen. Mellqvist lyfter också fram att processen bör involvera politiker (Mellqvist et al, 2016).

Gilljam (2006) beskriver ur ett deltagardemokratiskt perspektiv att det är huvudsakligen tre olika grupper som behöver involveras i beslutsfattande: organiserade samt icke organiserade grupper med intressen för frågan samt en bredare medborgarmajoritet.

Genom att identifiera nyckelaktörer skapas möjligheten att fånga upp fler aktörer under processens gång likt planeringsprocessen i Ronneby kommun (se kapitel 6). De nyckelaktörer som projektgruppen inte lyckas bjuda in till referensgruppen är lämpligt att de själva söker upp, precis såsom uppsökande verksamhet ofta förespråkas generellt för att locka en bred grupp av deltagare externt (Gilljam, 2006; Lindholm, 2015, Tahvilzadeh, 2015b, Wiberg, 2015). Nedan föreslås några nyckelaktörer som lämpligen borde involveras i processen, aktörer som föreslagits under processens gång, utöver de aktörer som projektgruppen från start redan involverat, se Figur 14.

Figur 14: Förslag på ytterligare aktörer att involvera (de tre gula rutorna till höger). Gul ruta med orange kant visar aktörer som projektgruppen lagt till under processens gång. För jämförelse med nuläge se Figur 11. Orange pil illustrerar att även politiker bör involveras i dialogen med medborgarna.

INTERNT

Lika viktigt som det är med dialog utåt är att föra dialog inåt i den egna organisationen (Mellqvist, 2017; Wiberg, 2015). Projektgruppen har tidigt identifierat ett behov av att samverka förvaltningsövergripande, vilket är en viktig aspekt för att förebygga stuprörstänkande som lyfts som hinder för hållbar (stads)utveckling av delegationen för hållbara städer (se avsnitt 4.3), vilket är minst lika relevant för en mindre kommun. Därför behövs samtliga förvaltningar som berörs av grönstrukturplanens fokusområden involveras. Precis som projektgruppen redan arbetar, är det lämpligt att söka upp verksamheter på gräsrotsnivå om förvaltningsledningen inte är möjlig att engagera. Det kan även vara lämpligt att undersöka om det går att hitta nyckelaktörer som drivit utvecklingsprojekt kring frågor som går att relatera till ekosystemtjänster, exempelvis boendesociala åtgärder inom det kommunala bostadsbolaget, som därmed skulle kunna ha intresse av dessa frågor och kunna driva dessa frågor vidare internt i sin egen organisation.

Politiker

Mellqvist et al (2016) lyfter fram att det är viktigt att politik och ekonomi ingår som en del av processen likväl som att diskutera människors relation till sitt landskap. Innes & Boher (2015) argumenterar också för behovet av att politiker involveras eftersom planer och åtgärder som föreslås i en process av dialogplanering sällan kan fortsätta utan politikernas stöd.

Det är därför centralt att politiker också ingår i processen. Planarkitekten i Ronneby kommun såg en fördel att ha politiker mer involverade i dialogprocessen dels för att politikerna själva får en bild av människors verklighet, dels för att de kan svara på frågor som är mer politiska vid möten med medborgare. Politiker var till viss del involverade i grönstrukturplanen, och framförallt involverade i dialog med medborgare i

översiktsplanen som nyligen tagits fram i Ronneby kommun, vilket Kristina Eklund menar var uppskattat av deltagarna (intervju 1). Projektgruppen i Vaggeryd upplever en utmaning med att politikerna i slutändan inte avsätter tillräckligt med pengar (möte 1), och även att det varit svårt att motivera politikerna till att få genomföra grönstrukturplanen (möte 4). Ett sätt att försöka hantera detta skulle vara att de får vara med politikerna från start och delta i arbetet för att delta i den ömsesidiga lärandeprocessen och vid möten med medborgare. I slutändan är detta en politisk process och genom att få med politikerna i processen skulle det kunna finnas potential att skapa större förståelse för det slutgiltiga resultatet och vilka tankar, erfarenheter och diskussioner som ligger bakom planen.

EXTERN

Ett sätt att nå medborgare är genom att involvera föreningar (Mellqvist, 2017), precis som görs genom att involvera Natur- och miljörådet i Vaggeryd.

Natur- och miljörådet

Natur- och miljörådet skulle kunna ses representera framförallt expertanvändare av landskapet utifrån perspektiv som rekreation/friluftsliv, biologisk mångfald och matproduktion. Dock finns det fler föreningar som skulle kunna involveras i processen som aktivt använder landskapet och dess kulturella ekosystemtjänster, såsom *Bratteborgs ryttersällskap* och *Vaggeryds scoutkår*.

Yrkesanvändare

En central grupp att involvera i processen är *skogsägare*. Markanvändningen i kommunen domineras av produktiv skogsmark, och den mesta marken är privat ägd (avsnitt 3.1 och 7.1.3). Det innebär också att en del förslag på åtgärder för att exempelvis stärka den gröna infrastrukturen och dess ekosystemtjänster troligen kommer att beröra privatägd mark i det skogsdominerade landskapet. Därför är det också centralt att få med dessa aktörer från start, något som också lyfts av den vägledning Vaggeryds kommun stödjer sig mot (Keane, 2014). En risk som kan föreligga om dessa aktörer inte tas med är att eventuella intressekonflikter inte synliggörs och att projektgruppen tappar möjligheten att på lång sikt skapa en gemensam målbild tillsammans med dessa aktörer.

Lantbrukare är också centrala att involvera, vilket redan är gjort genom att LRF representeras i Natur- och miljörådet. Eftersom odlingsmarken är en bristvara i kommunen kan det också vara relevant, som föreslagits av projektgruppen själva, att ta direkt kontakt med lantbrukare och lokala matproducenter. Detta för att få en utökad bild av vilka förutsättningar dessa har och behöver för att kunna bidra med denna typ av försörjande ekosystemtjänst i kommunen.

Det är dock lämpligt att också involvera fler *vardagsanvändare* av landskapet, inte minst med tanke på att projektgruppen har som mål att planen ska få en stark lokal identitet.

Invånare i tätorter

Vaggeryds kommun (2018a) lyfter på sin hemsida fram det starka föreningsengagemanget som finns i Vaggeryd. Det kan vara till stort stöd i processen. Precis som i Ronneby kommun kan det här vara värdefullt att ta stöd av föreningar ute i de tätorter som projektgruppen ska försöka integrera i grönstrukturplanen. Föreningar som troligen har stort intresse av att delta och kunna påverka utvecklingen av sina orter vilket bland annat uttrycks på Bondstorpsbygdens samhällsförenings hemsida (u.å). Det är därför centralt att involvera de fyra tätorternas *samhällsföreningar/byalag* i dialogen genom inte bara internetbaserad dialog utan genom att mötas, metoder för detta föreslås i nästa avsnitt. Genom att involvera dessa fångas vardagsanvändaren men eventuellt även markägare upp i högre utsträckning, och det skapas förutsättningar att faktiskt få en process präglad av lokal identitet. Det borde också finnas en potential att nå fler invånare som bor i dessa tätorter genom dessa föreningar.

Dock lyfter projektgruppen själva fram att dessa samhällsföreningar, likt situationen i Ronneby, framförallt representeras av äldre åldersgrupper och att flera aktörer ofta återkommer i andra föreningar (möte 4). Därför bör dessa föreningar kompletteras med andra aktörer.

Underrepresenterade grupper

Precis som Vaggeryd själva identifierar i sin översiktsplan (Vaggeryds kommun, 2012) så är det ett generellt problem att medborgardialoger gynnar redan resursstarka grupper, framförallt medelålders högutbildade män (Cars, 2015). Innes & Boher (2004) lyfter fram att dialogplanering kan vara mer representativ än andra metoder men det kräver också att hjälpa missgynnade grupper att organisera sig i likhet med Tahvilzadeh (2015b) som menar att politisk jämlikhet bygger på en strävan att involvera marginaliserade grupper och omfördela resurser till deras fördel (se även avsnitt 4.4.3). Det bör förtydligas, likt vad som görs i betänkandet av den senaste demokratiutredningen (SOU 2016:5), att ett sådant fokus behöver motiveras utifrån dessa gruppers rätt att delta och få föra fram sina åsikter och intressen snarare än att lyfta in dem för att ge planprocessen legitimitet. Tahvilzadeh argumenterar för att ett deliberativt deltagande i sin tur bygger på ett tydligt politiskt ledarskap kring jämlikhetsvärden. Dock är det viktigt att påminna sig om att det inte bara handlar om att bjuda in dessa grupper, utan att skapa sammanhang som utgår från dessa aktörers förutsättningar att delta (Wiberg, 2015) vilket beskrivs närmare under avsnittet 7.2.1.

Det är viktigt att överväga vilka grupper som faktiskt är underrepresenterade i kommunen och hur dessa kan nås. Det skulle kunna handla om barn- och unga, nyanlända och utlandsfödda svenskar. Kommunens ungdomsråd skulle kunna vara en ingång för att nå kommunens unga samt att söka upp skolor och förskolor. SFI-utbildningar ett sätt att nå exempelvis nyanlända. Här skulle det kunna vara centralt att ta hjälp av andra förvaltningar för såsom Socialförvaltningen eller Kultur- och fritidsförvaltningen för att kartlägga fler nyckelaktörer.

Precis som Gilljam (2006) skriver, och projektgruppen tänker behöver även en bredare medborgarmajoritet involveras.

CHECKLISTA OCH SAMMANFATTNING

Internt – Olika förvaltningar inom kommunen, politiker

Vardagsanvändare – Samhällsföreningar och byalag (ex. Bondstorpsbygdens Samhällsförening, Byarums bys byalag, Hoks Intresseförening samt Klevshults Samhällsförening), ridsport (Brattebergs ryttaföreningar), Vaggeryds scoutkår, en bredare medborgarmajoritet

Yrkesanvändare – Skogsägare, Lantbrukare/ lokala matproducenter

Underrepresenterade grupper – ex. barn- och unga, nyanlända utlandsfödda svenskar.

7.2.3 Metoder

"Inga metoder kan kompensera för de negativa resultat som uppstår om deltagarna inte lever upp till de krav som ställs på närvaro, vilja till samtal, att förstå och lära samt på klarhet om dialogens syfte och hur resultatet är tänkt att användas" (Abrahamsson, 2016, s. 42).

Dock är metoder och framförallt hur själva processen utformas aspekter som verkar kunna påverka dialogens spelregler och om det faktiskt skapas förutsättningar för ömsesidigt lärande. Den här delen kommer framförallt att fokusera på metoder för att involvera medborgarna i kommunen.

MÖTEN MELLAN MÄNNISKOR

Wiberg (2015) poängterar, precis som Abrahamsson (2016) gör utifrån ett medskapande perspektiv, att ett gemensamt agerande är centralt. Genom att göra saker tillsammans, på nya sätt och utifrån andra mönster kan nya erfarenheter skapas av en plats (Wiberg, 2015). Wiberg (2015) lyfter även fram behovet av att etablera långsiktiga relationer istället för projekt, något som är utgångspunkten och en av vinsterna Innes & Boher (2004) och Mellqvist (2017) beskriver med dialogplanering.

Därför ses det här som centralt att försöka använda sig av metoder som har möjlighet att bygga upp relationer mellan människor.

Konnässörsmetoden är just en sådan metod som bygger på ett gemensamt görande och möten ute i det aktuella landskapet (se kapitel 6) vilket också har potential att skapa mer avslappnade samtal mellan processledaren och de lokala aktörerna (Mellqvist, 2017). Projektgruppen i Vaggeryd poängterar flera gånger behovet av att grönstrukturplanen ska ha en stark lokal identitet, och ger även uttryck för brist på förtroende och tillit mellan medborgare och kommun. Därför skulle konnässörsmetoden kunna vara en användbar metod i projektgruppens delaktighetsarbete. Metoden skulle både kunna användas med Natur- och miljörådet samt med andra externa aktörer såsom samhällsföreningar, ungdomsråd, förskolor, skolor m.fl. För grönstrukturplanen i Ronneby användes framförallt gåturer kompletterat med kartor (social mapping) för att identifiera de viktigaste platserna, rutterna, landmärkena i byarna och dess omgivning (Mellqvist et al, 2016). Det är viktigt att gåturer görs från start i processen och dessa har en möjlighet att främja samtal och få fram reflektioner och samtal som annars inte hade uppstått genom att man befinner sig ute i landskapet (Mellqvist et al, 2013).

Samtidigt finns det en styrka med att ta tillvara på det arbetssätt för dialog som för närvarande håller på att etableras av politikerna i kommunstyrelsen genom *medborgarcafèer*. Detta kan bli något att jobba vidare på och utveckla och är dessutom ett arbetssätt som känns igen av medborgarna. Genom att bygga vidare på en metod som redan används skulle det även innebära att kommunen ses agera mer som "en" aktör. På dialogguiden (2017), en webbsida framtagen av SKL med stöd kring dialog, beskrivs liknande tillvägagångssätt som dialogcafé eller worldcafé. Precis som vandringer ute i naturen handlar detta om att mötas i en mer informell miljö, utformat som ett inbjudande café med runda-bordssamtal. Dialogguiden (2018) beskriver den här metoden som ett sätt att arbeta med tre olika faser: analys, fördjupad analys och utarbetning av förslag i mindre grupper. Styrkor hos den här metoden beskrivs som att den kan uppmuntra lärande, lyssnande och utbytande av synpunkter och att den även kan skapa ett starkt engagemang hos de som deltar. Dock nämns att den som leder ett sådant samtal bör ha en kortare utbildning i metoden och att de frågor som behandlas är relevanta och tydliga samt att utformningen av lokalen tas i beaktande (Dialogguiden, 2017).

Att genomföra medborgarcaf er i de orter som grönstrukturplanen framförallt kommer fokusera på  r därför centralt. För att verkligen uppnå en ömsesidighet skulle detta kunna upprepas n r väl ett första förslag baserat på analyser och medborgarnas inspel har tagits fram, likt processen i Ronneby (kapitel 6). Till dessa möten skulle dels inbjudan kunna gå ut via olika generella kanaler, såväl som att specifika grupper bjuds in att delta, för att verkligen visa på att de är viktiga i grönstrukturplanens arbetsprocess.

E-DIALOG

Ett sätt att nå den större ”medborgarmajoriteten” skulle kunna vara att använda e-dialog som projektgruppen planerar ska ingå som en del av medborgardialogen.

Allt fler forskningsstudier argumenterar för att digitaliseringar har potential att skapa transparens och demokrati (Buijs et al, 2016). Som en del av det internationella forskningsprojektet Green Surge med fokus på urban gr ninfrastruktur har även e-deltagande och e-governance studerats. Författarna har dels sammanställt befintlig forskning kring ämnet men även gjort tre fallstudier av kartbaserade e-verktyg i Finland och Danmark. I de studerade verktygen som var utformade på lite olika sätt och med olika syften, hade deltagare möjlighet att komma med synpunkter som var synliga för alla, och kommentera på varandras inlägg. Författarna ser potential hos verktygen vad gäller inkludering, dialog, * msesidigt kunskapsutbyte* och stärkande av medborgarna. Detta förutsätter dock att medborgare *faktiskt deltar* och att deras *inspel  cks  tas i beaktande* vid beslutsfattande. Stärkande (*eng. empowerment*) av medborgarna argumenterar författarna vara avhängt av huruvida medborgarnas inspel faktiskt integreras i beslutfattandet.

Representativitet  r en utmaning som lyfts fram av Buijs et al (2016) samt frågan om makt i förhållande till verktyget. Vem definierar vilka frågor som ska ställas i verktyget? Hur samlas data in och analyseras? Hur tas resultaten med i beslutfattandet? Det finns en utmaning med att säkerställa representativitet vid e-dialog. Mer detaljerad information krävs om de som deltar i dialogen för att faktiskt se om fler målgrupper i realiteten nås via den här typen av verktyg, vilket beskrivs som en potential hos dessa verktyg. Samtidigt finns det etiska avväganden såväl som frågor kring om insamlande av persondata avskräcker deltagande. Men utan att samla in data om användarna av e-verktygen g r det samtidigt inte att säkerställa hur väl dialogen skapar inkludering och hur representativa de åsikter som samlats in verkligen är (ibid). Landskapsarkitekten Östlund (2009) som har skrivit sin doktorsavhandling med fokus på GIS- baserad e-dialog, konstaterar i sin slutsats, precis som Buijs et al (2016), att e-dialogen har potential men bör ses som ett komplement till möten där människor träffas ”face-to-face”.

Därför skulle e-dialog mycket väl vara ett användbart verktyg i processen, men det  r ännu tveksamt huruvida ömsesidigt lärande så som avses i den här studien verkligen skapas genom den här metoden, varför den behöver kompletteras med fysiska möten. Däremot skulle e-dialogen kunna ha potential att nå andra grupper än de som deltar vid möten (Buijs et al, 2016). Ett lämpligt sätt att arbeta återkopplande skulle här kunna vara att dels föra en dialog där kunskapsunderlag samlas in genom den e-enkät som kommer att användas, för att därefter byggas på med en e-dialog enligt verktyget ”*Min kommun*” som Vaggeryds kommun köpt in, ett verktyg som bygger på att det finns material att ta ställning till (möte 4).

CHECKLISTA OCH SAMMANFATTNING

En **kombination av metoder** behövs. Det är viktigt att vara medveten om att inga metoder kan kompensera för det resultat som genereras av att deltagare inte är närvarande, inte har en vilja till samtal, att lyssna in andra och lära sig eller har en förståelse om syftet med dialogen och hur resultaten ska användas.

Konnässörsmetoden

Möten ute i landskapet kan skapa förutsättningar för mer avslappnade samtal, och att nya tankar och idéer kommer upp som inte skulle lyftas fram vid ett mötesbord. Därtill är det ett sätt att jobba med att stärka tillit och förtroende mellan lokalbefolkning och planerare.

Medborgarcafé/Dialogcafé

Ett sätt att arbeta vidare på en metod som redan används inom kommunen som också har potential att skapa ett ömsesidigt lärande. Utformning av lokal är viktig och det kan vara viktigt att processledaren har en kort utbildning i metoden.

E-dialog

Har potential att nå fler grupper. Transparens, makt och representativitet är viktiga aspekter att ha med sig vid design av e-verktyg. Att samla in data om deltagare kan vara nödvändigt för att få en bild av hur representativ dialogen egentligen är. E-dialogen skulle också kunna göras i två omgångar, där det andra dialogen bygger på data som kommit in i det första skedet. Bör ses som ett komplement till möten där samtal är i fokus.

7.3 Hinder och möjligheter för långsiktig delaktighet

3. LÅNGSIKTIGHET

Här redogörs för hinder och möjligheter som framkommit vid möten i Vaggeryds kommun men även i Ronneby kommun som referensexempel, intervjuer, inledande deltagande på konferens. Kategoriseringen har huvudsakligen gjorts utifrån författarens bedömning och tolkningar av materialet. Referens till möten görs enligt benämning i Tabell 1.

7.3.1 Hinder

INTERN SAMVERKAN

En av de största utmaningarna projektgruppen i Vaggeryds kommun upplever med det interna arbetet är kunskapen om vem som ska kontaktas i de olika interna förvaltningarna (möte 4). Särskilt nämns svårigheter med att hitta rätt aktörer till referensgruppen (möte 1, 4). Här lyfts också problemet att projektgruppen inte haft tid att göra en internaktörsanalys innan processen startade för att identifiera vilka nyckelpersoner som borde ingå i gruppen (möte 1).

KOLLEGORS ENGAGEMANG OCH TID

Tid är en faktor som är återkommande och det finns en upplevd svårighet att engagera kollegor internt. Bland aktörerna i arbetsgruppen i Vaggeryd finns visserligen ett intresse för frågan, men det är svårt att avsätta tid i arbetsprocessen (möte 1, 4).

Avseende referensgruppen har engagemanget i ett inledande skede varit svalt från framförallt Socialförvaltningen och Kultur- och fritidsförvaltningen, vilket projektgruppen menar dels beror på att de inte hittat rätt nyckelpersoner med kompetens och intresse för frågan, dels att vissa förvaltningar har mycket få anställda, vilket även lyftes fram av planarkitekten i Ronneby (intervju 1). Det har även varit svårt att få med det kommunala bostadsbolaget, som ännu inte deltagit i några möten med referensgruppen samt Miljö- och byggnadsnämnden (möte 4). Projektgruppen nämner också problematiken med möten där deltagare enbart stannar för att presentera sin egen del och sedan lämnar mötet utan att lyssna in de andra aktörerna. Att ledningen för en förvaltning är med på frågan ses viktigt för att kunna få med hela organisationen eller förvaltningen (möte 4), en aspekt som också lyfts fram av Naturvårdsverket (2016) (se avsnitt 4.2.1).

KOMMUNIKATION OCH SAMORDNING

Maria Eggertsen Teder lyfter vid seminarie 1 fram fem olika utmaningar kopplade till hennes arbete med att samordna delaktighet på stadsbyggnadskontoret i Malmö stad. En av dessa relaterar till att förvaltningar är organiserade vertikalt men att arbetet i praktiken utförs horisontellt. Hon lyfter fram att det saknas samordning av dialogprocesser, och att det också behövs rutiner för att överlämna resultat när planprocessen är slut och andra förvaltningar ska fortsätta arbetet (ibid). För att hantera detta har stadsbyggnadskontoret i Malmö stad nyligen tillsatt en delaktighetssamordnare som ska ansvara för den horisontella kommunikationen. Maria nämner dock i intervjun att det skulle vara bra att ha en särskild grupp på varje avdelning eller förvaltning som håller i den horisontella kommunikationen för att kunna samordna dialogprocesser (intervju 2).

Det saknas en samordning av dialogprocesser i Vaggeryds kommun (möte 4). Det synliggörs särskilt under möte 3 med Vaggeryds kommun, då en av deltagarna i arbetsgruppen lyfter upp att det kommer att hållas en medborgardialog i form av ett medborgarcafé i tätorten Hok i kommunen knappt två veckor senare, vilket nämns som politiskt initierat. Hok är en av de tätorter som ska ingå i grönstrukturplanen. Denna medborgardialog är dock inte koordinerad med grönstrukturplanens dialogarbete. Vid närmare titt på kommunens hemsida (Vaggeryds kommun, 2018f) visar det sig att detta är initierat av kommunstyrelsen (som också grönstrukturplaneprojektet är underordnad) och beskrivs som det första av flera av möten som kommer att hållas i kommunen för att utveckla medborgardialogen i Vaggeryds kommun. Utemiljöer är en av de frågor som kommer att behandlas under dialogen, se avsnitt 7.1.1.

Maria Eggertsen Teder nämner i intervju 2 att oavsett vilken förvaltning man tillhör, är man som kommunal tjänsteperson vid medborgarkontakt alltid "kommunen" i medborgarnas ögon (intervju 2). Genom att Vaggeryds kommun inte samordnar sina dialogprocesser finns en risk att kommunen inte agerar som en aktör utan flera, vilket skulle kunna ha negativa effekter på medborgarnas förtroende för kommunen på sikt.

EXTERN SAMVERKAN

NATUR- OCH MILJÖRÅDET

Projektgruppen har vid tidigare möten upplevt svårigheter att kommunicera med medlemmarna i rådet (möte 1). Projektgruppens upplevelse är att det är ett svalt engagemang i rådet och att det blir mycket "nejsägande". Lättast att få engagemang och där föreningarna tydligt bevakar sina egna intressen är kring konkreta exploateringsfrågor. Projektgruppen är samtidigt väldigt måna om att få till en dialog med rådet och ser behovet av att öka en ömsesidig förståelse.

Under första mötet med projektgruppen nämns att en av kollegorna i kommunen vid ett tidigare möte med Natur- och miljörådet (2017-10-31) försökt lyfta syftet med gruppen och vilka förväntningar medlemmarna har. Projektgruppen beskriver att det var svårt att få respons och diskussion kring frågan i rådet. I protokollet från samma möte nämns att det är viktigt att rådet ska kunna lämna förslag, synpunkter men också bidra till en diskussion om aktuella frågor och att det inte bara blir ett informationsforum för kommunen (Vaggeryds kommun, 2017b), vilket indikerar på att det är så rådet i stor utsträckning fungerat tidigare. Att rådet framförallt varit ett informationsforum skulle kunna utgöra ett hinder för projektgruppen i sin strävan efter att få dessa aktörer delaktiga, dock skulle det också kunna vara en möjlighet om åtgärder görs för att bryta en sådan envägskommunikation.

RÅDIGHET ÖVER MARK

Kommunen har framförallt rådighet över mark inne i tätorterna, men den största delen av marken i kommunen är privatägd (Figur 12). Vid möte 1 nämns att förslag på åtgärder troligen kommer att hamna på landsbygden, där majoriteten av marken är privat ägd. Det här kan betraktas som ytterligare en utmaning, då kommunen själv inte har rådighet att genomföra åtgärder i stor del av kommunen utan är beroende av att få andra aktörer att genomföra åtgärder för att exempelvis stärka den gröna infrastrukturen och ekosystemtjänster.

FÖRSTÅELSE FÖR FRÅGAN

Begrepp som ekosystemtjänster och grön infrastruktur kan upplevas som akademiska och svåra för en bredare grupp att ta till sig. Under möte 3 nämns att Länsstyrelsen varit positiva till arbetet med grönstrukturplanen men just lyft fram frågan att arbetet också behöver fokusera på att få in de begrepp som används bland medborgare och politiker. Kristina Eklund, planarkitekt i Ronneby kommun, funderar över (intervju 1) i vårt samtal om det inte kan vara relevant att ha exempelvis en utbildningsserie om ekosystemtjänster så att de som ingår i samarbetet förstår utgångspunkten bättre. En utmaning kan därför

vara att kommunicera begreppen, vilket i sin tur skulle kunna hänga ihop med aktörers förståelse och engagemang för frågan.

BRIST PÅ LAGSTIFTNING

Under möte 4 med projektgruppen lyfts också fram att det skulle behövas lagstiftning kring de här frågorna, i likhet med vad Boverket (2018) konstaterat, se avsnitt 4.2. Att det saknas tillräckligt lagstiftning för att implementera ekosystemtjänster skulle därför i sig kunna vara ett hinder för att implementera de här perspektiven på sikt.

7.3.2 Möjligheter

INTERNT ENGAGEMANG

Även om engagemanget inte finns hos alla medarbetare i kommunen finns det ett starkt personligt engagemang och driv för frågorna i projektgruppen som tagit sig uttryck under samtliga möten på Vaggeryds kommun. Personligt engagemang och drivkraft hos eldsjälar beskrivs också av Naturvårdsverket (2016) som en viktig förutsättning (se avsnitt 4.2.1) i arbetet med ekosystemtjänster, vilket troligen också skapar möjligheter för att fortsätta driva på frågan och bygga samarbeten även långsiktigt. Att projektledaren i projektgruppen också arbetar med detaljplanering skapar också möjligheter för att de här frågorna också kan integreras i detaljplanering på sikt.

STARK FÖRENINGSKULTUR I KOMMUNEN

Vaggeryds kommun har ett rikt föreningsliv, vilket tidigare nämnts i kapitel 3, något som också lyfts fram i samtal med medlemmar i arbetsgruppen efter att möte 3 avslutats. Under samtalet lyfts det fram att kommunen har byggt mycket på föreningssamverkan och att föreningar tar ett stort ansvar för exempelvis aktiviteter och drift av olika frilufts- och idrottsanläggningar. Det visar på att många invånare har en förmåga att samordna sig, men också att det finns möjligheter till samarbete mellan kommun och föreningar eftersom detta redan förekommer, som också projektet med en natur- och kulturled i Skillingaryd visar på (se avsnitt 3.4).

ÖKAT INTRESSE FÖR ATT ENGAGERA MEDBORGARNA

Även om dialogarbetet inte verkar vara koordinerat i kommunen finns det en styrka i att politikerna i kommunstyrelsen driver på ett arbete med att stärka medborgardialogen, och att de själva är öppna för att delta i dialogerna. Det syns inte minst också genom att medborgardialog är något som lyfts fram i den gällande översiktsplanen från 2012. Detta innebär att det finns en politisk acceptans och vilja för sådant arbete och potential att också få med dem i möten med medborgare under grönstrukturplanens process men även efter planen är framtagen.

8 DISKUSSION

Här diskuteras ett par aspekter relaterat till studiens fokus och frågeställningar. Inledningsvis diskuteras vad studiens resultat innebär för möjligheterna att skapa ett ömsesidigt lärande i Vaggeryds kommun och vilka förändringar som skulle behövas för att uppnå detta. Nästa avsnitt lyfter varför fokus på ömsesidiga lärandeprocesser faktiskt är intressant och eftersträvänsvärt. Slutligen diskuteras kring vilka förväntningar som är rimliga att ha på olika aktörer i en delaktighetsprocess. Kapitlet avslutas med en metoddiskussion.

8.1 Vad innebär studiens resultat för ett ömsesidigt lärande i Vaggeryds kommun?

Fallstudien visar på att det finns en *diskurs* och förståelse kring vikten av delaktighet i Vaggeryds kommun och i projektgruppen, som framförallt handlar om ett bättre kunskapsunderlag genom att ta del av lokala erfarenheter. Däremot är det tveksamt om det är tillräckligt för att nå en ömsesidig lärandeprocess. Eftersom en sådan process kräver mer än bara inhämtande av information, skulle det troligen också behövas en synvända i vad en dialog förväntas uppnå (såväl från projektgruppen som politiker) men också delegerande av beslutsfattande i större utsträckning.

Däremot är det lovande att det finns en diskurs kring deltagande, både i projektgruppen och hos politikerna i kommunstyrelsen som precis påbörjat en satsning på medborgardialog. Detta visar på att arbete med delaktighet börjar bli mer prioriterat i kommunen, vilket också borde kunna vara ett stöd i projektgruppens arbete med medborgardialog, särskilt vad gäller att få med sig politiker på dialogmöten. Det saknas dock intern samordning kring de här frågorna i kommunen. Utan koordinering och kommunikation internt finns en risk att olika politiker och tjänstemän genomför medborgardialoger på samma orter i nära anslutning till varandra, och eventuellt om liknande frågor. Detta kan potentiellt innebära en risk för att medborgarnas förtroende för kommunen på sikt minskar och skulle därmed kunna försvåra grönstrukturplanens arbete men även framtida arbete med att få medborgarna delaktiga i olika frågor.

Förtroende och tillit har i litteraturen lyfts som viktigt för att åstadkomma ett ömsesidigt lärande (ex. Mellqvist, 2017, se även avsnitt 7.2.1) och också som något som kan byggas upp under en dialogprocess. Att bygga tillit kräver tid, men går snabbt att radera (Naturvårdsverket, 2017). Det här väcker frågor om hur kommunen skulle kunna bli bättre på att agera som en aktör gentemot sina medborgare och hitta ett sätt att överbrygga de hinder som stuprörsorganisationer genererar.

Projektgruppen arbetar aktivt och har höga ambitioner med att få till ett förvaltningsövergripande samarbete i projektet som ett led i att hantera stuprörsproblematiken. Projektgruppen planerar återupprepade möten med både arbetsgrupp och intern referensgrupp, vilket utgör en viktig förutsättning för att kunna skapa en ömsesidig lärandeprocess. Men för att ett *ömsesidigt lärande* ska gå att uppnå krävs det också ett *ömsesidigt intresse* för att delta. Problemet är att det är svårt att engagera kollegor internt (vilket även var en utmaning i Ronneby kommun) och att hitta rätt nyckelpersoner som kan öppna upp för ett samarbete. Det verkar dock göra skillnad om ledningen i en förvaltning stöttar arbetet för om det ska gå att engagera tjänstemän inom samma förvaltning (avsnitt 7.1.2) vilket också beskrivs som en viktig förutsättning av Naturvårdsverket (2016) (avsnitt 4.2.1). Det här indikerar på att mycket tid behöver läggas på att identifiera och engagera rätt aktörer innan ett sådant här projekt startar upp, men det pekar också på att det finns ett behov av att bygga upp kunskapen internt kring grönstrukturplanens fokusfrågor d v s ekosystemtjänster och grön infrastruktur. Det här visar även på att det finns ett behov av att de andra förvaltningarna också får riktlinjer uppifrån, för att skapa större incitament för dem att delta i en sån här process.

Information utgör en förutsättning för att kunna engagera sig och bli delaktig, vilket påpekas i de olika varianterna av dialogtrappan i Tabell 3. Information utgör en stor del av projektgruppens kommunikativa

arbete gentemot externa aktörer, men troligen behövs även utbildningsinsatser internt, vilket projektgruppen också själva identifierar (möte 4). Det här är troligen minst lika viktigt i relation till kommunens politiker. Som tidigare nämnts (avsnitt 7.1.1) fanns det ett ifrågasättande om behovet av planen från politikerna i kommunstyrelsen. Det här innebär att projektgruppen har en stor pedagogisk utmaning med att också få med sig politikerna för att på sikt skapa förståelse varför de här perspektiven är viktiga att integrera i den fysiska planeringen och därmed också värda att avsätta resurser för.

Grönstrukturplanens *spelregler* påverkar också möjligheterna att uppnå en ömsesidig lärandeprocess. En grundförutsättning behöver vara att frågan som det förs dialog kring är påverkningssbar, och här finns utrymme för kommunen att öppna upp dialogprocessen och låta även externa aktörer vara med och påverka i större utsträckning genom hela processen, att få vara med och utveckla kunskap som kommit in, lyfta utvecklingsförslag osv. Vad gäller *metoder* finns det nog ingen universallösning, men utmärkande för ömsesidigt lärande är dock samtalet, *deliberation* (se avsnitt 4.4.3). E-dialog skulle kunna vara ett viktigt komplement men andra metoder som lyfter samtalet behöver också lyftas in, som exempelvis konnässörsmetoden eller dialogcaféer. Frågan är däremot om det inte processens utformning är mer central än själva valet av metod? Tahvilzadeh (2015b) lyfte fram att de faror dialoger kan föra med sig framförallt kan kopplas till brister i institutionella arrangemang och makthavares motiv till dialog. Processkomponenter som påverkansbarhet, motiv, transparens, återkoppling, processledarens engagemang och kompetens, rollfördelning internt och vilka former för interaktion och normer som tas med in i dialogen kan därför ha en stor betydelse för om det skapas en förutsättning för ett ömsesidigt lärande (avsnitt 7.2.1).

Tid är en sådan central resurs som också hänger samman med återkoppling. Projektgruppen inser själva att begrepp som ekosystemtjänster är något som måste nästas om och om igen för att få genomslag (möte 4). Frågan är bara om ett års tid, vilket är den tid som har avsatts för grönstrukturplanen, räcker för att bygga upp en sådan kunskapsöverföring för att skapa förutsättningar för en ömsesidig lärandeprocess? I det här sammanhanget kan det vara intressant att lyfta den projektlogik som idag är rådande i andan av New Public Management, med fokus på effektivitet och mätbara mål (se avsnitt 4.5.4). Projektet har en tydlig start och ett slut, precis som projektets resurser. Abrahamsson (2016) ser en konflikt mellan denna effektivitetsbaserade styrning och medskapande (där lärandedialog ses som en förutsättning för medskapande) just utifrån tidsperspektivet. Wiberg (2015) i sin tur argumenterar för behovet av att etablera långsiktiga plattformar, något som också föreslogs i Ronneby i form av en arbetsgrupp som kunde förvalta grönstrukturplanens arbete vidare (Mellqvist et al, 2016).

Att skapa en organisation eller grupp som kan förvalta det arbete som görs i grönstrukturprojektet skulle därför kunna vara centralt för att grönstrukturplanearbetet också får en långsiktighet. Med tanke på att ekonomiska och tidsmässiga resurser internt framförallt finns lokaliserade till projektets tidsram, kan det också vara viktigt att grunden för en sådan organisation byggs upp och planeras för redan under projektiden. Risken är annars, precis som skedde internt i Ronneby, att de interna nätverk som etablerats under projektet inte får någon kontinuitet (intervju 1) och upphör när nyckelpersoner slutar i organisationen.

Slutligen handlar både frågan om delaktighet och ekosystemtjänster om vad som prioriteras politiskt. Precis som Tahvilzadeh (2015) lyfter (se avsnitt 4.8) är ex. frågan om delaktighet i slutändan en politisk fråga, inte minst i det avseendet hur mycket makt kommunens politiker är villiga att fransäga sig.

8.2 Varför är det värdefullt att sträva efter en ömsesidig lärandeprocess?

Att sträva efter att skapa delaktighet genom att planera för en ömsesidig lärandeprocess, kan ses som ett sätt att vandra uppåt i dialogtrappan (se ex Figur 7) och därmed också skapa förutsättningar för nya former av governancestyrning och delaktighet. Det som i den här studien beskrivits som en ömsesidig lärandeprocess kan närmast jämföras med vad Abrahamsson (2016) och Adler (2015) beskriver som *lärandedialog*, Lindholm & Mortiz (2007) beskriver som *dialog*, Boverket (2018) som *delaktighet* och SKL som *inflytande* (se Tabell 3). Däremot gäller det att också bibehålla en viss realism vad som faktiskt är genomförbart, inte minst mot bakgrund av att dialog ofta hamnar långt ifrån ett deliberativt ideal (Tahvilzadeh, 2015b). Tahvilzadeh (2015b, se avsnitt 4.8) menar att dialog oftast blir ensidig och inte ömsesidig och i värsta fall kan både bli ett hot mot den representativa demokratin och för välbefinnandet hos marginaliserade medborgare. Samtidigt är det väl kanske just därför det finns ett behov av att just börja fokusera på ett arbetssätt som just eftersträvar den här ömsesidigheten. Därmed inte sagt att det är lätt eller alltid genomförbart.

Som Innes & Boher (2015) lyfter i avsnitt 4.5.2, bör varje dialog ses som något unikt och utgå från sin specifika kontext. Därför är en dialog med fokus på ömsesidigt lärande inte alltid är eftersträvansvärd eller ändamålsenlig, i vissa fall kanske dialog inte ska genomföras alls, som i de fall beslut redan är tagna. Däremot kan dialog vara lämpligare vid komplexa frågor (Tahvilzadeh, 2015b) såsom de fall där det saknas en gemensam samhällelig värdegrund (Khakee, 2006).

Planering och förvaltning av ekosystemtjänster är i sig en komplex utmaning som i sin tur kräver att en mängd aktörer drar sitt strå till stacken, inte minst i Vaggeryds kontext där markägandet är spritt över många olika aktörer. Ska dessa aktörer verkligen involveras och fås delaktiga på lång sikt, är det centralt att få med aktörerna genom hela processen vilket lyfts fram av bland annat Mellqvist (2016), Abrahamsson (2016), SOU (2013:68) och Naturvårdsverket (2017). Att det skapas utrymme för återkoppling, där tid ges för att utbyta kunskap och bygga vidare på kunskap som redan kommit fram. Att ge utrymme för att belysa olika perspektiv, låta dem vara med och påverka agendan och utvecklingsförslag, låta konflikter ta plats, för att slutligen hitta någon typ av gemensam målbild. För om en gemensam målbild i slutändan saknas, finns det då verkligen förutsättningar för att faktiskt få en plan, såsom en grönstrukturplan, att omsättas i praktiken genom praktiska åtgärder?

Fokus på dialogplanering, där ömsesidigt lärande är en central del, är att bygga upp nätverk mellan aktörer och därmed även relationer (Innes & Boher, 2004; Mellqvist, 2017) vilket också skulle kunna underlätta för fortsatt samarbete mellan aktörer, särskilt om processens metoder har fokuserat på att bygga upp tillit och förtroende.

Slutligen handlar en lärandeprocess också om att inte bara värdera faktakunskap (vetenskaplig kunskap) utan även erfarenhetsbaserad kunskap. Erfarenhetsbaserad kunskap är väldigt relevant i förhållande till ekosystemtjänster, inte minst vad gäller de kulturella ekosystemtjänsterna, som i stor utsträckning bygger på människors erfarenheter och upplevelser, se Figur 4. Som planeringsteoretikerna Innes & Boher uttrycker det:

“The most powerful knowledge makes use of both local knowledge and science, but it requires mutual education and cooperation” (Innes & Boher, 2015, s. 202).

8.3 Vad kan vi förvänta oss av olika aktörer?

En fråga som är relevant i sammanhanget är också vad som kan förväntas i engagemang från de aktörer som ingår eller det finns förhoppning om att inkludera, både internt och externt. Tid är uppenbarligen något som saknas för det interna arbetet hos många av projektgruppens kollegor men också för projektgruppen, inte minst för att identifiera de nyckelaktörer som behöver involveras. Ekonomiska resurser finns enbart avsatta för projektgruppen medan markägandet är en resurs som snarare är fördelat på en stor mängd privata markägare.

Tid är precis som inom kommunen, troligen en bristvara för externa aktörer, inte minst de som förväntas engagera sig ideellt, precis som lyfts fram av Gilljam (2006), se avsnitt 4.8. Vid arbete med dialogplanering är det centralt att engagera en bredd av aktörer (ex. Innes & Boher, 2004; Mellqvist, 2017). I fallet Vaggeryd behöver troligen både markägare, olika ideella aktörer m.fl. engageras inte minst med tanke på att resurser i form av markägande är så diversifierat. Eftersom kommunen inte har rådighet över så stor del av kommunens mark kommer detta kräva insatser från andra aktörer om grönstrukturplanens visioner ska kunna omsättas.

Det finns ett stort värde i att bjuda in ideella aktörer, utöver möjligheten att få in kunskap och erfarenheter, så visar det också på en ödmjukhet genom att dessa aktörer synliggörs som viktiga. Däremot väcker det också frågor om hur mycket engagemang som kan förväntas av ideella aktörer och hur maktförhållanden i en dialogprocess ser ut. En kommunal tjänsteperson eller politiker har möjlighet att genomföra dialog på betald arbetstid. En ideell aktör förväntas troligen avsätta tid på fritiden för dialog, utöver den tid som ska läggas på arbete, familj eller andra aktiviteter, och oftast utan någon ekonomisk ersättning för den tid som läggs ner. Detta skapar i sig ojämlika förhållanden och möjlighet att påverka en process, där den som blir avlönad också skulle kunna ses ha större förutsättningar att avsätta tid och därmed också har mer makt. Det väcker frågor om hur mycket ansvar man kan förvänta sig att lägga på ideella krafter utan att avlönas för sitt arbete i en dialogprocess, åtminstone i de fall där det faktiskt krävs en hel del arbete från ideellt håll.

Det som också är relevant att fundera över i det här sammanhanget är vad som är rimligt att förvänta av en kommunal tjänsteperson. Utifrån fallstudien kan det tyckas vara ett hästjobb att driva ett sådant här projekt. Dels ska du som tjänsteperson sätta dig in i en stor mängd komplexa frågor kring hur analys av ekosystemtjänster och grön infrastruktur, kunna engagera kollegor, medborgare, politiker, samtidigt som du förväntas driva dialogprocesser och leda samtal kring frågor som säkerligen kan rymma en del konflikterande intressen. I Ronnebys fall var den externa processledaren ett stort stöd för projektledaren. Inte minst vad gäller planeringen av dialogprocessen, men också i dialog med olika aktörer. En styrka med att vara extern är också möjligheten att vara en mer neutral part, som kan lyfta sådant en tjänsteperson kanske har svårt att säga (intervju 1, se kapitel 6). I Vaggeryds fall saknas en sådan person som kan vara med i hela processen vilket ställer stora krav på tjänstepersonerna.

Dessutom är det relevant att reflektera över hur mycket tid och engagemang som det är rimligt att lägga för att engagera exempelvis kollegor i kommunen. Om inte lagstiftningen hänger med, räcker det då verkligen med att arbeta med delaktighet och ömsesidiga lärandeprocesser för att implementera perspektiv som ekosystemtjänster och grön infrastruktur? Boverket (2018) identifierar att det saknas stöd för att implementera perspektiven i detaljplaner och att det finns glapp i PBL som gör att det är svårt att realisera perspektiven i samhällsbyggandet (avsnitt 4.2). Troligtvis skulle tjänstepersoner i kommunal verksamhet också ha mycket hjälp av förändringar i lagstiftning för att faktiskt få gehör för de här perspektiven. Stärkt lagstiftning skulle i sin tur kanske även kunna skapa motivation och incitament hos fler förvaltningar och ledningsgrupper att bli delaktiga kring de här frågorna.

8.4 Metoddiskussion

Ett stort fokus för den här studien är ett ömsesidigt lärande, och hur det skulle kunna uppnås i Vaggeryds kommun. Därmed har det redan i tidigt skede gjorts en värdering av att detta är eftersträvaransvärt i en dialogprocess, vilket innebär att studien i sig gör vissa ställningstaganden.

Tiden för studien är självklart en begränsning. Om projektet hade kunnat följas från start till mål hade det i större grad gått att fördjupa sig i aktionsforskningsmetodiken, och i större grad utvärdera vad min roll och mina inspel faktiskt resulterat i, något som inte går att göra eftersom jag enbart följt grönstrukturplaneprocessen under en begränsad tid. På grund av det geografiska avståndet till den studerade kommunen hade jag heller inte möjlighet att vara närvarande så mycket som jag önskat, vilket också skulle kunnat gett större djup åt studien, säkerställt mina resultat i större utsträckning och gett mig fler möjligheter till kontakt med olika aktörer internt. Det hade till exempel varit intressant att träffa referensgruppen och eventuellt även göra intervjuer med några av de aktörer som har varit svåra för projektgruppen att engagera för att få en bättre förståelse för varför engagemanget är svårt för att identifiera möjliga åtgärder. Däremot har det också funnits ett skäl med att inte ta kontakt med aktörer som projektgruppen försöker involvera i projektet, mot bakgrund av att dessa redan har begränsad med tid att avsätta, vilket i så fall skulle kunnat påverkat projektgruppens arbete negativt. Det hade också varit intressant att fördjupa sig ytterligare i referensexemplet, där intervjuer med fler aktörer, framförallt processledaren och föreningar som varit involverade i processen, möjligen hade kunnat ge ytterligare nyans åt referensexemplet och dess resultat.

Litteratur som använts i studien har identifierats i första hand utifrån redan känd litteratur, och därefter framförallt med hjälp av snöbollsmetoden. En mer strukturerad litteratursökning i exempelvis databaser hade möjligen kunnat ge en ytterligare bredd på litteraturen och fler perspektiv på det som varit studiens fokus, dvs. dialogplanering (*collaborative planning*).

En stor del av min studie har handlat om att vara närvarande i processen med att ta fram en ny grönstrukturplan. Totalt har jag deltagit på fyra möten i Vaggeryd där min roll handlade dels om att lyssna in, dels att ställa frågor och komma med förslag och inspel på projektgruppens tankar och de andra aktörer jag kommit i kontakt med. Det är självklart svårt att utvärdera exakt vad jag har bidragit med, men en av projektledarna nämnde under processens gång att andra aktörer faktiskt ”skärper till sig” när jag har deltagit och att det därför kanske hade varit bra om jag även varit med på fler möten. Att komma som en extern person och representant från universitetet, skulle därmed kanske ytterligare visa på vikten av arbetet även i ett större sammanhang.

Även om det är svårt att veta vad projektgruppen tagit med sig och tar med sig i slutändan, upplever jag att min närvaro har satt igång nya reflektioner, tankar och idégenerering hos projektgruppen. Framförallt upplever jag en större öppenhet kring hur dialogen skulle kunna utföras och återkopplas externt vid möte 4 än vid möte 1. Jag upplever också att våra gemensamma diskussioner har satt igång fler tankar hos projektgruppen kring vilka aktörer som skulle kunna involveras. Samtidigt har jag lärt mig mycket om kommunens och projektets förutsättningar och fått en större förståelse för faktorer som påverkar ett planarbete i kommunen. Efter mitt sista möte på kommunen (möte 4) upplevde jag att våra samtal och möten medfört ett ömsesidigt lärande, tack vare att vi mötts upprepade gånger och för att vi på varsitt håll hunnit stöta och blöta frågor kring planen mellan dessa träffar. En ömsesidig lärandeprocess, vilket är fokus för den här studien, verkar också ha blivit en del av min egen process!

9 SLUTSATS OCH REKOMMENDATIONER

I detta avslutande kapitel beskrivs studiens huvudsakliga slutsatser. Kapitlet lyfter även fram ett par rekommendationer till Vaggeryds kommun inför fortsatt arbete med ekosystemtjänster och delaktighet. Slutligen ges förslag på fortsatta studier för framtida forskning inom området.

9.1 Slutsatser

Fallstudien visar på ett grönstrukturplanprojekt som är toppstyrt ur ett governance-perspektiv och med begränsade resurser. Möjligen skulle styrningen kunna ses vara på väg mot en sluten co-governance men för att verkligen nå dit skulle fler aktörer behöva vara involverade i beslutsfattandet. Det är huvudsakligen projektgruppen och slutligen politikerna som fattar beslut kring grönstrukturplanen men arbetsgruppen och referensgruppen har också möjlighet att påverka planens avgränsning, innehåll m.m. De ekonomiska och tidsmässiga resurserna är framförallt lokaliserade till projektgruppen, medan resurser som markägande är diversifierat över en stor mängd privata markägare sett ur ett övergripande kommunperspektiv. Samtidigt finns ett stort engagemang och höga ambitioner i projektgruppen för att implementera grönstrukturplanens fokusområden och att engagera olika aktörer. Fokus för planen utifrån projektgruppen är begrepp som ekosystemtjänster, grön infrastruktur, men även lokal identitet och attraktivitet. Delaktighet och samverkan i tidigt skede ses som viktigt, och fokus är framförallt att medborgarna ska bidra med underlag och kunskap till planen, vilket innebär att synen på dialog framför allt handlar om konsultation. Stor vikt i processen läggs på att skapa engagemang och att informera medborgarna om ekosystemtjänster.

Studien har visat på att ömsesidiga lärandeprocesser handlar om att sätta samtalet i centrum, s.k. deliberation, vilket bland annat bygger på ett ömsesidigt utbyte av erfarenheter, tankar och åsikter. Det handlar om att det ges utrymme för att lyssna på varandra, problematisera och synliggöra målkonflikter, identifiera gemensamma målbilder för att skapa en grund för agerande. Ömsesidiga lärandeprocesser och dialogplanering har potential att bygga tillit och nätverk mellan människor. Centralt för att uppnå detta är själva processen och hur denna struktureras. Några väsentliga aspekter för strukturen är att de frågor som det förs dialog kring behöver vara *påverkningbara*, dialogens *motiv*, att processen blir *transparent*, att det finns en tydlig *rollfördelning* i den kommunala organisationen men även en medvetenhet om *normer* och en *öppenhet för det oförutsägbara*. Särskilt centralt är *återkoppling*, såväl under som efter processen för att möjliggöra för aktörer att återkomma med repliker och utveckla resonemang och därmed också skapa ett ömsesidigt lärande. På så sätt kan också fler aktörer vara med och forma processen och påverka agendan. Återkoppling under processen kräver dock att det avsätts tillräckligt med resurser, framförallt tid. Utöver tid krävs dels en vilja för att öppna upp för en sådan process, dels ett *ömsesidigt intresse* för att delta.

De metoder som används behöver ta hänsyn till de ovan nämnda strukturella aspekterna. Konnässörsmetoden är en sådan metod. En annan värdefull metod att använda, som också innebär att bygga vidare på metoder som håller på att etableras i kommunen skulle kunna vara medborgar- eller dialogcafé. E-dialog har potential som komplement till dialog med fokus på samtal, men bör just ses som ett komplement och inte som enda metod för dialog. I slutändan handlar en ömsesidig lärandeprocess om att gå uppåt i dialogtrappan.

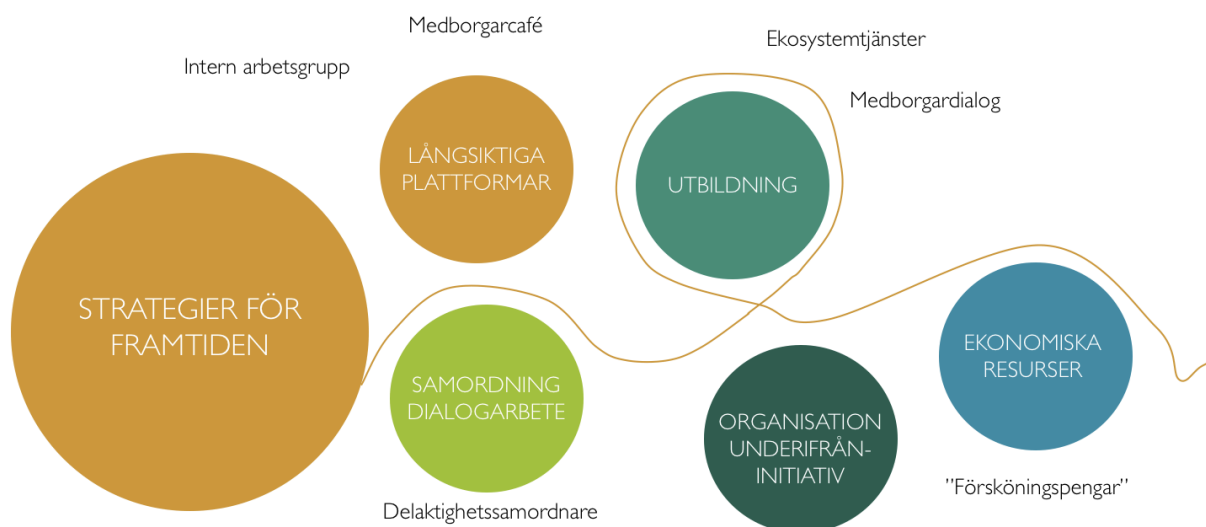
En viktig del av dialogplanering, där ömsesidiga lärandeprocesser är en central del, är att involvera en mängd olika aktörer som kan påverka eller påverkas av fokusfrågorna, såväl inom kommunen, privata företag, organisationer som medborgare generellt. Det är inte minst viktigt med tanke på fokusfrågornas komplexitet och att ekosystemtjänster är något som berör och kan påverkas av en mängd olika aktörer. Om dialogen också ska ta hänsyn till demokratiska värden, såsom jämlikhet, är det centralt att sträva efter att nå både organiserade grupper men också de grupper som inte är organiserade eller sällan representeras i politiskt beslutsfattande.

Det verkar finnas förutsättningar för ett ömsesidigt lärande under grönstrukturplaneprocessen, framförallt med arbetsgruppen. Det behövs troligen mer tid för att uppnå detta även med den interna referensgruppen, Natur- och miljörådet och medborgarna. Inte minst behövs en vilja att faktiskt öppna upp för en ömsesidig lärandeprocess från projektgruppen. Vad gäller Natur- och miljörådet finns det dock troligen utmaningar med att det framförallt tidigare varit ett informationsforum, vilket skulle kunna göra det svårare att få med det i en ömsesidig lärandeprocess. Centralt är också att det finns ett politiskt stöd för att arbeta på detta sätt, eftersom en ömsesidig lärandeprocess också innebär att öppna upp för ett större inflytande för medborgarna.

Ett starkt och välorganiserat föreningsliv, en framväxande politisk diskurs kring att medborgardialog är viktigt (som också håller på att omsättas i praktiskt arbete) samt en engagerad projektgrupp utgör centrala styrkor vilket skulle kunna underlätta och skapa förutsättningar för långsiktig delaktighet. Samtidigt är en utmaning och hinder begränsade resurser i form av pengar och tid. Det saknas också en samordning kring externa dialogprocesser i kommunen. En av de största utmaningarna som noterats i studien är ett lågt engagemang från kollegor internt för att delta i den inledande fasen av projektet. Det skulle kunna i stor utsträckning försvåra arbete med delaktighet internt på lång sikt.

9.2 Rekommendationer

Slutligen kan den här studien summeras i ett par **rekommendationer** eller **strategier** för Vaggeryds kommun i sitt fortsatta arbete med delaktighet kring ekosystemtjänster och grönstruktur (men även delaktighet generellt) med ett långsiktigt perspektiv i sikte, vilket också summeras i Figur 15.

Figur 15: Översikt av studiens förslag på rekommendationer och strategier för framtiden för Vaggeryds kommun.

- 1) Det finns ett behov av **samordning av kommunens arbete med medborgardialog** men även rutiner för hur resultatet från ett dialogarbete överförs till de berörda arbetsgrupper och förvaltningar som ska ta arbetet vidare. Det kan också vara värdefullt att politikerna tar fram principer för delaktighetsarbete i kommunen, så att alla förvaltningar har en gemensam utgångspunkt att arbeta utifrån.

För att samordna arbetet föreslås att kommunen utser en delaktighetssamordnare och/eller en arbetsgrupp (eventuellt förvaltningsöverskridande) med ansvar för att samordna dialogprocesser.

- 2) **Långsiktiga plattformar** för samverkan kring ekosystemtjänster och grön infrastruktur behöver etableras. **Internt** skulle detta kunna handla om att upprätta en arbetsgrupp (med ex. representanter från tidigare arbets- och referensgrupper) som ansvarar för att driva vidare frågorna när planen väl är framtagen. **Extern** skulle detta kunna handla om att ha återkommande årliga träffar, ex. medborgarcafèer som redan används av kommunen i kommunens tätorter för att skapa en långsiktig plattform och kanal för delaktighet.
- 3) **Utbildning** kring ekosystemtjänster behöver troligen fortsätta även efter planen för att få med politiker och andra kommunala verksamheter samt medborgare. Att få in de nya perspektiven, förstå varför det är viktigt, och att skapa engagemang tar troligen tid och är ett arbete som därför behöver fortsätta även efter själva planprocessen är slut för att lyckas få med fler aktörer på lång sikt. Detta skulle kunna genomföras med exempelvis workshops med olika förvaltningar och bostadsbolaget, kring frågor som är relevanta för dem i koppling till ekosystemtjänster. Det kan även vara relevant med utbildning inom medborgardialog för såväl politiker som tjänstepersoner för att bygga upp en kompetens men också förståelse för varför detta är viktigt och hur man kan arbeta.
- 4) Hur ser **organisationen ut för att fånga upp initiativ underifrån** kring planens fokusområden? Hur kommuniceras detta utåt och finns det ekonomiska resurser att avsätta för sådana projekt alternativt stöd att få för att söka andra bidrag? Förhoppningen är att processen ska skapa engagemang och vilja hos aktörer att faktiskt själva genomföra en del åtgärder, inte minst med tanke på att mycket av kommunens mark är privatägd. Men om intresse kan mobiliseras kan det också vara viktigt att fundera över hur detta kan fångas upp och vilken roll kommunen har i detta arbete.
- 5) **Ekonomiska resurser** till ideella aktörer. Om ideella aktörer återkommande förväntas delta i olika processer är det också rimligt att fundera över om det även går att ge något tillbaka till dessa. Ett förslag skulle kunna vara att inrätta en pott pengar varje år som kommunens föreningar kan söka för åtgärder i utomhusmiljön. I Ronneby kommun avsätter kommunen varje år en pott pengar, ”försköningspengar” med syfte att försköna kommunens samhällen, pengar som föreningar kan söka (Ronneby kommunbygderåd, u.å.). Liknande sätt att stödja lokala föreningar i utvecklingen av en kommuns mindre orter finns exempelvis i Varbergs kommun (Byapeng) (Varbergs kommun, 2018). Detta skulle kunna vara ett sätt att stötta initiativ för att stärka kommunens grönstruktur med fokus på ex. ekosystemtjänster. En rekommendation är också att se över vilken ersättning som ges för kontinuerligt deltagande i dialogprocesser för externa deltagare.

9.3 Förslag på fortsatta studier

Intern samverkan har under studiens gång återkommit som en stor utmaning. Det skulle vara intressant med fördjupade studier kring hur intern samverkan i kommunala organisationer skulle kunna organiseras och vad som krävs politiskt och organisatoriskt för detta, inte minst utifrån ekosystemtjänstperspektivet. En fallstudie över Malmö stads påbörjade arbete med att samordna sina dialogprocesser hade också varit intressant för att få empiriskt material kring hur detta skulle kunna genomföras men också vilka svårigheter som finns.

Vissa aktörer går troligen inte att få med sig förrän lagstiftning inkluderar de här perspektiven i högre grad. Det skulle därför vara intressant med en studie över hur nationell lagstiftning, genom exempelvis ändringar i PBL, skulle kunna underlätta implementerandet av ekosystemtjänster/grön infrastruktur-perspektiven i den fysiska planeringen.

REFERENSER

PUBLICERAT

- Abrahamsson, H. (2013). *Makt och dialog i rättvisa och socialt hållbara svenska städer*. Göteborg: Mistra Urban Futures Gothenburg (KAİROS).
- Abrahamsson, H. (2015). *Dialog och medskapande i vår tids stora omdaning*. I: Carlén, Urban & Andersson, Erik (red.) (2015). *Tema: Deltagande och inflytande: inkluderingens demokratiska och politiska möjligheter*. Skövde: Högskolan i Skövde.
- Abrahamsson, H. (2016). *Vår tids stora samhällsomdaning: en forskningsessä om politiskt ledarskap, social hållbarhet och medborgardialog*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.
- Adler, I-L. (2015). *Medskapande demokrati – Interaktiva styrningsprocesser och medskapande dialogarbetssätt*, Göteborg: Göteborgs Universitet (Förvaltningshögskolans rapporter, nr 134).
- Arnouts, R., van der Zouwen, M., Arts, B. (2012). Analysing governance modes and shifts —Governance arrangements in Dutch nature policy. *Forest Policy and Economics*, vol. 16, ss. 43–50. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2011.04.001>
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of planners*, vol. 35, ss. 216-224.
- Arts, B. & Visseren-Hamakers, I. J. (2012). Forest governance: mainstream and critical views. In: Broekhoven, G., Savenije, H., von Scheliha, S (Eds.) *Moving Forward With Forest Governance*, ETFRN News 53. Wageningen, ss. 3-10.
- Buijs, A., Elands, B., Havik, G., Ambrose-Oji, B., Gerőházi, E., Jagt, A.V.d., Mattijssen, T., Möller, M.S., Vierikko, K. (2016). *Innovative governance of urban green spaces. Learning from 18 innovative examples across Europe*. Tillgänglig: http://greensurge.eu/working-packages/wp6/files/Innovative_Governance_of_Urban_Green_Spaces_-_Deliverable_6.2.pdf [2018-05-13].
- Buizer, M., Elands, B., Mattijssen, T., van der Jagt, A., Ambrose, B., Gerőházi, E., Santos, A. & Steen Möller, M. (2015). *The governance of urban green spaces in selected EU-cities. Policies, practices, actors, topics*. Tillgänglig: http://greensurge.eu/working-packages/wp6/files/Buizer_et_al_2015_D6.1_GREEN_SURGE_The_governance_of_urban_green_spaces_in_selected_EU_cities.pdf [2018-05-13].
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2 [rev.] uppl., Malmö: Liber.
- Cars, G. (2015). *Medborgardialog – ett verktyg för att stärka demokratin i samhällsplaneringen?* I: Lindholm, T., Oliviera e Costa, S. & Wiberg, S. (red.) (2015). *Medborgardialog – demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Klippan: Arkus, ss. 135–144.
- Castell, P. (2013). *Stegen och trappan– olika syn på deltagande*. I: Stenberg, J., Abrahamsson, H., Benesch, H., Berg, M., Castell, P., Corkhill, E., Danielsson, S., Fridén, A., Heed Styffe, R., Jadelius, L., Larberg, V. & Tahvilzadeh, N. (2013). *Framtiden är redan här: Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Gothenburg: Chalmers University of Technology.
- Corkhill, E. (2013). *Stegen och kuben– vad döljer sig bakom medborgardialogen?* I: Stenberg, J., Abrahamsson, H., Benesch, H., Berg, M., Castell, P., Corkhill, E., Danielsson, S., Fridén, A., Heed Styffe, R., Jadelius, L., Larberg, V. & Tahvilzadeh, N. (2013). *Framtiden är redan här: Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Gothenburg: Chalmers University of Technology.

- Davies, C.; Hansen, R.; Rall, E.; Pauleit, S.; Laforteza, R.; De Bellis, Y.; Santos, A.; Tosics, I. (2015). *Green infrastructure planning and implementation. The status of European green space planning and implementation based on an analysis of selected European city-regions*. Tillgänglig: http://greensurge.eu/working-packages/wp5/files/D_5.1_Davies_et_al_2015_Green_Infrastructure_Planning_and_Implementation_v2.pdf [2018-05-13].
- Europarådet (2000). *Europeiska landskapskonventionen*. Tillgänglig: <https://rm.coe.int/16802f3fbe> [2018-05-18].
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, Vol. 12(2), ss. 219-245. Doi: 10.1177/1077800405284363
- Fung, A., Wright, E.O. (2001). Deepening Democracy: Innovations in Empowered Participatory Governance. *Politics Society*, 29(1), ss. 5–41. <https://doi.org/10.1177/0032329201029001002>
- Gilljam, M. (2006). *Demokratisk samhällsplanering klämd mellan sköldar: om avigsidorna med medborgardialog och expertinflytande*. I: Blücher, G & Graninger, G. (red). (2006). Planering med nya förutsättningar: ny lagstiftning, nya värderingar, ss. 25–37. Tillgänglig: <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:354952/FULLTEXT01.pdf> [2018-05-13].
- Gómez-Baggethun, E., & Barton, D. N. (2013). Classifying and valuing ecosystem services for urban planning. *Ecological Economics*, 86, 235–245. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2012.08.019>
- Healey, P. (1997). "Collaborative Planning: Shaping places in Fragmented Societies," MacMillan Press Ltd., London.
- Hellström, C., Månsson, J. & Härdgård, C. (2016). *Ekosystemtjänster i Plan- och bygglagen*. Göteborg: Advokatfirman Delfi. (Rapport Boverket, Halbyg 5, Version 1.0). Tillgänglig: <https://www.boverket.se/contentassets/b8de180609fd46bca8d55abb40c2e69f/ekosystemtjanster-i-pbl.pdf> [2018-05-13].
- Innes, J.E. and Booher, D.E. (2004). Reframing public participation: strategies for the 21st century. *Planning Theory & Practice*, vol. 5:4, ss. 419-436. Doi:10.1080/1464935042000293170
- Innes, J.E. and Booher, D.E., (2015). A turning point for planning theory? Overcoming dividing discourses. *Planning Theory*, vol. 14:2, ss. 195–213. Doi: <https://doi.org/10.1177/1473095213519356>
- Johansson, R. (2007). On case study methodology. *Open House International*, vol 32:3, ss. 48-54.
- Keane, Åsa (2014). *Ekosystemtjänster i stadsplanering: en vägledning*. Stockholm: c/o City. Tillgänglig: http://stockholm.se/Reports/Ekosystemtjanster_i_stadsplanering_-_en_vagledning.pdf [2018-05-13].
- Khakee, A. (2006). *Medborgardeltagande i samhällsplanering*. I: Blücher, G & Graninger, G. (red). (2006). Planering med nya förutsättningar: ny lagstiftning, nya värderingar, ss. 11–23.
- Konijnendijk van den Bosch, C. (2014). From government to governance: Contribution to the political ecology of urban forestry. In: L.A. Sandberg, A. Bardekjian and S. Butt, eds. (2014). *Urban forests, trees and greenspace: A political ecology perspective*, ss. 35–46. Oxford/New York: Routledge. Doi: 10.4324/9781315882901
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindholm, G. (2017). The Implementation of Green Infrastructure: Relating a General Concept to Context and Site. *Sustainability* (Switzerland), vol 9:4, 610. Doi: <https://doi.org/10.3390/su9040610>

- Lindholm, T., Oliviera e Costa, S. & Wiberg, S. (red.) (2015). Introduktion. I: Lindholm, T., Oliviera e Costa, S. & Wiberg, S. (red.) (2015). *Medborgardialog – demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Klippan: Arkus, ss. 9–22.
- Lindholm, T. (2015). Medborgardialog – ett sätt att bygga socialt kapital?. I: Lindholm, T., Oliviera e Costa, S. & Wiberg, S. (red.) (2015). *Medborgardialog – demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Klippan: Arkus, ss. 181-198.
- Mellqvist, H., Gustavsson, R., Gunnarsson, A. (2013). Using the connoisseur method during the introductory phase of landscape planning and management. *Urban Forestry & Urban Greening*, vol. 12:2, ss. 211-219. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2012.10.001>
- Mellqvist, H., Söderkvist Kristensen, L. & Konijnendijk van den Bosch, C. (2016). Participatory green structure planning for linking urban and rural landscapes - a case study from Ronneby, Sweden. *The Nordic Journal of Architectural Research*. 2016:3, 71-96.
- Mellqvist, H. (2017). *The connoisseur method*. Diss. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Millennium Ecosystem Assessment (MEA) (2005). *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis*. Island Press. Tillgänglig: <https://www.millenniumassessment.org/documents/document.356.aspx.pdf> [2018-05-13].
- Montin, S. (2006). *Från servicedemokrati mot ett medskaparsamhälle?* I: Jonsson, L. (red.). *Kommunledning och samhällsutveckling*, ss. 147–168. Studentlitteratur, Lund.
- Olofsson, G. (2015). *En forskningsbaserad essä om dialogens möjligheter och hinder*. Göteborg: KAIROS, Mistra Urban Futures
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Rydin, Y., & Pennington, M. (2000). Public participation and local environmental planning: the collective action problem and the potential of social capital. *Local environment*, vol. 5:2, ss. 153–169. Doi: <https://doi.org/10.1080/13549830050009328>
- SFS (2010:900). Plan- och bygglagen. Stockholm: Näringsdepartementet.
- Stenberg, J. (2013). *Medborgarens roll i planering– globalt och lokalt perspektiv*. I: Stenberg, J., Abrahamsson, H., Benesch, H., Berg, M., Castell, P., Corkhill, E., Danielsson, S., Fridén, A., Heed Styffe, R., Jadelius, L., Larberg, V. & Tahvilzadeh, N. (2013). *Framtiden är redan här: Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Gothenburg: Chalmers University of Technology.
- Tahvilzadeh, N. (2013a). *Medborgardialoger – dess kritiker och förkämpar*. I: Stenberg, J., Abrahamsson, H., Benesch, H., Berg, M., Castell, P., Corkhill, E., Danielsson, S., Fridén, A., Heed Styffe, R., Jadelius, L., Larberg, V. & Tahvilzadeh, N. (2013). *Framtiden är redan här: Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Gothenburg: Chalmers University of Technology.
- Tahvilzadeh, N. (2013b). Deltagande styrning– hur ska medborgardialoger utformas för att fördjupa demokratin? I: Stenberg, J., Abrahamsson, H., Benesch, H., Berg, M., Castell, P., Corkhill, E., Danielsson, S., Fridén, A., Heed Styffe, R., Jadelius, L., Larberg, V. & Tahvilzadeh, N. (2013). *Framtiden är redan här: Hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. Gothenburg: Chalmers University of Technology.
- Tahvilzadeh, N. (2015a). *Deltagande styrning – optimistiska och pessimistiska perspektiv på medborgardialoger som demokratipolitik* I: Lindholm, T., Oliviera e Costa, S. & Wiberg, S. (red.) (2015). *Medborgardialog – demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Klippan: Arkus, ss. 23–52.

- Tahvilzadeh, N. (2015b). *Det våras för medborgardialoger*. I: Låt fler forma framtiden! Forskarantologi. SOU 2015:96, ss. 507–557). Stockholm: Wolters Kluwer.
- TEEB (The Economics of Ecosystems and Biodiversity). (2010). *The Economics of Ecosystems and Biodiversity: Ecological and Economic Foundations*. Earthscan, London.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Thoni, T (red). (2017). *Ekosystembaserad klimatanpassning: En kunskapsöversyn*. Lund: Centrum för miljö- och klimatforskning, Lunds universitet (CEC Rapport Nr 4.)
- United Nations (1992). *Rio Declaration on Environment and Development*. Tillgänglig: <http://www.un.org/esa/documents/ecosoc/cn17/1997/ecn171997-8.htm> [2018-05-18].
- United Nations (2001). *Convention on access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters*. Tillgänglig: <https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/pp/documents/cep43e.pdf> [2018-05-18].
- Wallstedt, M. (2018). *Att göra plats för tjejs delaktighet och inflytande i utvecklingen av en jämställd aktivitetspark*. Mastersuppsats, Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU. Hämtad från <http://stud.epsilon.slu.se>.
- Wiberg, S. (2015). I: T. Lindholm, S.O. e. Costa and S. Wiberg (eds.). (2015). *Medborgardialog – demokrati eller dekoration? Tolv röster om dialogens problem och potential i samhällsplaneringen*. Klippan: Arkus. ss.
- World Commission on Environment and Development (1987). *Our common future*. Nairobi: United Nations Environment Programme.
- Yin, R.K. (2003). *Case study research: design and methods*. (3 ed.) Thousand Oaks: Sage Publications.
- Östlund, N. (2009). *E-deltagande i fysisk planering: att fånga lokal kunskap med webbGIS*. Diss. Alnarp : Sveriges lantbruksuniversitet.

INTERNET & NATIONELLA MYNDIGHETSRAPPORTER

- Bondtorpsbygdens samhällsförening (u.å). *Bondtorpsbygdens samhällsförening*. Tillgänglig: <http://bondstorp.se/> [2018-03-15].
- Boverket (2012). *Grönstruktur i landets kommuner*. 1. uppl. Karlskrona: Boverket. Tillgänglig: från <http://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2012/gronstruktur-i-landets-kommuner/> [2018-05-18].
- Boverket (2015). *Kommunal fysisk planering*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/kommunal-planering/> [2018-03-16].
- Boverket. (2016). *BEST-rapporten: får ekosystemtjänsterna tillräckligt med stöd i PBL?*. Malmö: Malmö Stad.
- Boverket (2018). *Uppföljning av plan- och bygglagstiftningens tillämpning*. Tillgänglig: <http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/uppfoljning/> [2018-05-18].
- Dagård, U. (2017). *Demokrati, medborgardialog och governance*. I: SKL (2017). *Att demokratisera demokratin: 12 berättelser om samhällsodaning och dialog: [Projekt medborgardialog]*. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting (SKL).
- Delegationen för hållbara städer (2012). *Femton hinder för hållbar stadsutveckling*. Stockholm: Delegationen för hållbara städer.
- Dialogguiden (2017). *World Café eller Dialogcafé*. Tillgänglig: <http://www.dialogguiden.se/article/show/411> [2018-05-30].

- Folkhälsomyndigheten (2017). *Folkhälsopolitiska mål*. Tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsomyndigheten/folkhalsopolitiska-mal/> [2018-05-18].
- Länsstyrelsen i Jönköping (2017). *Grön handlingsplan. Del 4: Insatser och vägledning. (REMISS 1 NOV – 9 FEB 2018.) Jönköping: Länsstyrelsen i Jönköping*. Tillgänglig: <http://www.lansstyrelsen.se/Jonkoping/SiteCollectionDocuments/Sv/miljo-och-klimat/miljomal/atgarder-uppfoljning/Gr%C3%B6n%20handlingsplan/Remiss%20Gr%C3%B6n%20handlingsplan%2C%20del%204%20Insatser%20och%20v%C3%A4gledning.pdf> [2018-05-18].
- Miljömål (2018a). *Biologisk mångfald*. Tillgänglig: <https://www.miljomal.se/etappmalen/Biologisk-mangfald/> [2018-05-18].
- Miljömål (2018b). *Hållbar stadsutveckling*. Tillgänglig: <https://www.miljomal.se/etappmalen/Hallbar-stadsutveckling/> [2018-05-18].
- Naturvårdsverket (2012). *Sammanställd information om ekosystemtjänster*. Stockholm: Naturvårdsverket (Skrivelse 2012-10-03, Ärendenr. NV-00841-12).
- Naturvårdsverket (2016). *Ekosystemtjänster i praktiken. Erfarenheter av att praktiskt använda begreppet ekosystemtjänster i planering och beslutsfattande i Sverige och en exempelsamling*. Stockholm: Naturvårdsverket.
- Naturvårdsverket (2017). *Vägledning om dialog och samverkan i arbetet med regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Tillsammans kan vi åstadkomma mer för att skapa fungerande livsmiljöer för växter och djur och människors välbefinnande*. Stockholm: Naturvårdsverket.
- Naturvårdsverket (2018). *Grön infrastruktur*. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/gron-infrastruktur> [2018-03-15].
- Regeringskansliet (2016). *Att förändra vår värld. Agenda 2030 för hållbar utveckling*. Stockholm: Regeringskansliet. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/48e36d/contentassets/a69f085ada12410989115a1ff64be6d8/att-forandra-var-varld-agenda-2030-for-hallbar-utveckling> [2018-05-13].
- Regeringskansliet (2018). *Strategi för Levande städer – politik för en hållbar stadsutveckling*. Stockholm: Regeringskansliet (Regeringens skrivelse 2017/18:230).
- Ronneby kommun (2016). *Förslag till Grönstrukturplan för Ronneby kommun. Utställningsversion. Utställning: 2016-07-04 - 2016-09-30. Tematiskt tillägg till Ronneby kommuns översiktsplan*. Ronneby: Ronneby kommun.
- Ronneby kommun (2017). *Om Cefur*. Tillgänglig: <https://www.ronneby.se/sidowebplatser/cefur---forskning-for-hallbar-utveckling/om-cefur.html> [2018-05-30].
- Ronneby kommunbygderåd (u.å). *Försköningspengar*. Tillgänglig: <http://wp.ronnebykommunbygderad.se/forskoningspengar/> [2018-05-13].
- SOU (2000:1). *En uthållig demokrati – Politik för folkstyrelse på 2000-talet. Demokratiutredningens betänkande*. Statens offentliga utredningar. Stockholm: Fritzes.
- SOU (2013:68). *Synliggöra värdet av ekosystemtjänster – Åtgärder för välfärd genom biologisk mångfald och ekosystemtjänster*. Statens offentliga utredningar. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer
- SOU (2016:5). *Låt fler forma framtiden! Del A. Betänkande av 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande*. Statens offentliga utredningar. Stockholm: Fritzes.
- Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) (2013). *Medborgardialog som del i styrprocessen*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

- Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) (2017). *Att demokratisera demokratin: 12 berättelser om samhällsomdaning och dialog*. [Projekt medborgardialog]. Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- Statistiska centralbyrån (SCB) (2017). *Kommuner i siffror*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/kommuner-i-siffror> [2018-03-26].
- Vaggeryds kommun (2004). *Arbetsordning för Natur- och miljörådet*. Vaggeryd: Kommunfullmäktige Vaggeryds kommun.
- Vaggeryds kommun (u.å.). *Grönstrukturplan*. Projektplan för 2018. Vaggeryd: Vaggeryds kommun.
- Vaggeryds kommun (2017a). *Samverkan och nätverk*. Tillgänglig: <http://www.vaggeryd.se/kommun-och-politik/kommunfakta/samverkan-och-natverk.html> [2018-05-30].
- Vaggeryds kommun (2017b). Minnesanteckningar Natur och miljörådet 2017-10-31. Tillgänglig: <http://www.vaggeryd.se/kommun-och-politik/kommunens-organisation/kommunala-rad/natur--och-miljoradet.html> [2018-03-26].
- Vaggeryds kommun (2018a). *Föreningar och föreningsliv*. Tillgänglig: <http://www.vaggeryd.se/uppleva-och-gora/foreningar-foreningsliv.html> [2018-03-26].
- Vaggeryds kommun (2018b). *Kommunfakta*. Tillgänglig: <http://www.vaggeryd.se/kommun-och-politik/kommunfakta.html> [2018-03-26].
- Vaggeryds kommun (2018c). *Kommunens organisation*. Tillgänglig: <http://www.vaggeryd.se/kommun-och-politik/kommunens-organisation.html> [2018-03-26].
- Vaggeryds kommun (2018d). *LONA-projektet Natur- och kulturled Skillingaryd*. Tillgänglig: <http://www.vaggeryd.se/bygga-bo-och-miljo/naturvard-gronomraden-och-skogar/lona-projektet-natur--och-kulturled-skillingaryd.html> [2018-03-26].
- Vaggeryds kommun (2018e). *Kommunikationsplan för grönstruktur*. Opublicerat.
- Vaggeryds kommun (2018f). *Medborgarcafé i Hok 8 maj*. Tillgänglig: <http://www.vaggeryd.se/kommun-och-politik/nyhetsarkiv-kommun-och-politik/nyheter-kommun-och-politik/2018-04-17-medborgarcafe-i-hok-8-maj.html> [2018-04-27].
- Vaggeryds kommun (2018g). *Natur- och miljörådet*. Tillgänglig: <http://www.vaggeryd.se/kommun-och-politik/kommunens-organisation/kommunala-rad/natur--och-miljoradet.html> [2018-05-13].
- Varbergs kommun (2018). *Byapeng*. Tillgänglig: <https://www.varberg.se/trafikinfrastruktur/landsbygd/landsbygdsutveckling/byapeng.4.5f09b55c15afb4c548ee94c6.html> [2018-05-18].

BILAGA I INTERVJUGUIDE RONNEBY KOMMUN

Inledning

- 1) Vill du berätta kort om vilken roll du har på kommunen och vilken roll du hade i grönstrukturplanprojektet?
- 2) Vad är statusen för grönstrukturplanen just nu?
- 3) Vad var bakgrunden till att ni valde att arbeta dialogfokuserat i grönstrukturplanen?
- 4) Hur stor del av planprocessen gick till dialog?

Processen

Medborgardialog

- 5) Vilken roll har Landsbygdssamrådet haft i er process?
- 6) Hur introducerades projektet vid första mötet med föreningarna?
- 7) Hur långt hade ni kommit i dialogplaneringen vid det mötet?
- 8) Vilka faktorer anser du var viktiga för att få föreningarna att vilja delta i den fortsatta processen?
- 9) Skulle du vilja berätta hur en exkursion med en typisk förening gick till?
- 10) Hur arbetade ni med återkoppling?
- 11) Förstått att förskolor, skolor, särskilt boende och äldreboende deltog i processen.
 - a) Hur tog ni kontakt med dem och på vilket sätt var de delaktiga?
 - b) Vad tror du var nyckeln för att få även dessa aktörer engagerade?
- 12) Vilka förutsättningar var nödvändiga för att kunna genomföra dialogarbetet?
- 13) Vad ser du för styrkor men också utmaningar med den här typen av dialog?
- 14) Om du hade fått göra om hela eller delar av medborgardialogen, vad hade du gjort annorlunda då?

Intern dialog

- 15) På vilket sätt samverkade ni med de andra förvaltningarna på kommunen under projektets gång?
- 16) Vilka utmaningar fanns med att involvera de andra förvaltningarna?
- 17) Skulle du vilja berätta lite kring de interna fokusgrupperna ni arbetade med?
 - a) Hur gick ni tillväga för att upprätta fokusgrupperna?
- 18) Vilka förutsättningar behövde finnas för att kunna genomföra arbetet med fokusgrupperna?
 - a) Hur fick ni dem att avsätta tid?
 - b) Hur såg upplägget ut för fokusgruppsmötena?
 - c) Hur mycket egenarbete och förberedelser krävdes?
- 19) På vilket sätt var politikerna delaktiga?
- 20) Vad ser du för styrkor men också utmaningar med den här typen av dialog?
- 21) Om du hade fått göra om arbetet med fokusgrupperna, vad hade du gjort annorlunda då?

Nutid och framtid

- 22) Hur har grönstrukturplanen och dialogprocessen påverkat ert arbete idag?
- 23) Förstod att det bildades nätverk både internt och externt? Hur lever dessa vidare?
- 24) Vilka förutsättningar men också hinder ser du finns för att skapa en långsiktig delaktighet kring grönstrukturfrågorna som fortsätter även efter själva planprocessen är slut?
- 25) Vad har forskarnas närvaro i projektet betytt?

Lärdomar och erfarenheter

- 26) Vad skulle du säga är det viktigaste för att skapa en ömsesidig lärandeprocess och bygga tillit?
- 27) Om du skulle ge en annan kommun råd med vad de skulle tänka på inför att starta upp dialog kring

grönstrukturplanering, både med medborgarna och internt och delaktighet kring
grönstrukturplanering, vad skulle du då lyfta utifrån dina erfarenheter?

Avslut

28) Något du skulle vilja tillägga eller fråga?

29) Skulle jag kunna återkomma om vi har fler frågor via telefon/mail?

BILAGA 2 INTERVJUGUIDE MALMÖ STAD

Inledning

- 1) Skulle du vilja berätta lite om ditt arbete och din roll på stadsbyggnadskontoret?
- 2) Vad innebär dialog, deltagande och delaktighet utifrån ditt perspektiv?

Dialog

Med medborgare

- 3) Vilka är de viktigaste aspekterna att tänka på när man arbetar med att få medborgarna delaktiga? Vilka ramar utgår du ifrån?
- 4) Hur tänker du kring olika typer av dialogprocesser och när de är lämpliga att genomföra? Vilka typer av dialogsteg passar för vilka situationer?
- 5) Hur högt upp i dialogtrappan tänker du att det är möjligt att gå när man arbetar med en kommunalt styrd planprocess? Vad krävs för att börja röra sig högre upp än konsultation?
- 6) Vad tror du krävs för att skapa ett ömsesidigt lärande i en delaktighetsprocess?

Internt dialogarbete

- 7) Vad skulle du säga är viktigt för att arbeta med delaktighet internt i organisationen?

Utmaningar

- 8) Vilka ser du som de största utmaningarna med delaktighetsarbete i kommunal verksamhet?
- 9) En utmaning som nämndes på din presentation var att kommunerna är *organiserade vertikalt* men *producerar horisontellt*. Vad tror du krävs för att överbrygga denna utmaning?
- 10) Hur mycket tid och när i processen behöver den avsättas för delaktighet?
- 11) Vad skapar det för hinder och möjligheter att SBK bara är med i planeringsfasen?
- 12) Varför är det viktigt att synliggöra syftet? Hur påverkar det dialogen och processen och vad som kan åstadkommas?

Långsiktig delaktighet

- 13) Hur skapar man långsiktighet i delaktighetsarbetet? Vilka aspekter är viktiga?

Avslut

- 14) Något du skulle vilja tillägga eller fråga?
- 15) Skulle jag kunna återkomma om vi har fler frågor via telefon/mail?